

РУСИНСЬКИЙ 2006 АЛЬМАНАХ

Rabbi

РУСИНСЬКИЙ АЛЬМАНАХ 2006

Составители:

Др. Проф. Антоній Лявинец отв. редактор
Др. Маріанна Лявинец гл. редактор
Др. Степан Лявинец техн. редактор
Тел.: 36-1-303-38-52 E-mail: lavinec@freemail.hu

Позбрати матеріали помогли:

**М. Алмашій, М. Жирош, проф. Др. И. Поп, Д. Поп,
Др. Я. Сабов, кфн. В. Падяк, кфн. М. Капраль,
др. А. Штумпф-Бенедек, др. Е. Байза, Т. Боніславський, В. Пагіря,
А. Сільвай, А. Куртяк, Е. Мальчицька, Др. А. Бедеі.**

Набор: Ирина Скиба

Графічна убрядка, преламування: Андрій Манайло

Выдана Вседержавного Русинського Меншинового Самоуправління,
Русинського Меншинового Самоуправління Йожефвароша
и Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції имени Антонія Годинки

Появлення календаря пудпоровали:

Фондація Национальных и Етнічних Меншин Мадярщины,
Русинські Меншинові Самоуправління:
III, VI, XI, XIII и XXI р. Будапешта, Ваца, Асовда, Дёмрёва, Пийча.

Печать: AMG experts Bt.

ISSN: 1586-3239

ISBN: 978-963-06-1839-7

RUSZIN ALMANACH

2006

Szerkesztők:

Dr. prof. Lyavinecz Antal felelős szerkesztő

dr. Lyavinecz Marianna főszerkesztő

dr. Ljavinyec Sztjepán technikai szerkesztő

Tel.: 36-1 303-38-52 E-mail: lavinec@freemail.hu

ORSZÁGOS IDEGENNYELVŰ KÖNYVTÁR
BUDAPEST

L. sz.: 115096

Szedés: Szkyba Iryna

Grafikai szerkesztés, tördelés: Manajló András

Az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat,
a Józsefvárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
és a Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Egyesület
közös kiadványa

A kötet megjelenését
a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,
illetve Bp. III, VI, XI, XIII és XXI ker., Váci, Aszódi, Gyömrői, Pécsi RKÖ támogatták

Kivitelezés és nyomda: AMG experts Bt

ISSN: 1586-3239

ISBN: 978-963-06-1839-7

Спередслово

Честовані читателі!

Русинське Меншинове Самоуправленіє Йожефвароша (Будапешт) у 2000 році взяло на себе благородну місію - возродити публікацію періодики на русинському языку. Приміром діла нас были Календарі-Альманахи 20, 30 и 40-х р. XX ст. Возрожденіє наших давних традицій у теперішній час ставить перед нами все нові и нові вопросы и проблеми. За прошедші роки дустали сьме много критики (шилиякої - и позитивної, и негативної), дустали сьме и много помощи (и матеріальної, и духовної). Глядали сьме нові форми и возможности оновлення нашого видання. Воплотити наші стремленія нам ся подарило у сьому (семому за шором) видані. Русинський Альманах содержит, уже мож уповісти, традиційну, айбо полностью обновлену І часть - Памнятні дати.

Появленіє наших періодичних публікацій детерміновано не лем стремленіями, айбо и головно, фінансовими возможностями. Позад сього, у 2006 році дораховали сьме дати пріоріту и возможность дустати грант у Фондації Національних и Етнічних Меншин Мадярщини РМС Ваца діла успішного появленія висококвалітного художественного альбома „Художники родини Манайло”. Бо так яло межі нами русинами помагати єден другому, особенно тогды, коли мы масме єдину ціль - укріплєніє русинської національної ідентити. Альманах на сись раз содержить у собі отдільно - календар 2007; оформлений файнов графіков - шедеврами деревляного сакрального зодчества Подкарпатської Руси (роботи Андрія Манайло). Ищи єднов особенностью нашого видання є заключительна (пята) часть книги о. Ласло Пушкаша „Священномученик Теодор Ромжа” - жизнь епископа-мученика, котру товмачив др. Янош Сабо.

2006 рік мав доста много важных событий, майзначними межі нима діла нас были выборы новых меншиновых самоуправлений. Выборы пройшли согласно новому Закону Національных и Етнічных Меншин Мадярщини. Образовалися 52 русинських меншиновых самоуправлений. Выборы 2006 рока у значній мірі оприділять результат другого тура выборов, котрый ся стане у марті 2007 рока. Скоро будеме видіти, ош який состав буде мати Вседержавное Русинське Меншинове Самоуправленіє, Столичное Русинське Меншинове Самоуправленіє и ци будеме мати ищи и Региональное Русинське Меншинове Самоуправленіє у жупі Боршод-Абауй-Земплин. Надіємся, ош нові РМС дадут пріоріту національному возрожденію русинув Мадярщини.

Вседержавное Общество Русинської Інтелігенції им академіка Антонія Годинки дустало грант на видання Русинського Альманаха и Календаря 2007 от Фондації Національных и Етнічных Меншин Мадярщини, за што наше Общество выражає офіціальну подяку. Айбо появленіє нашого видання не было бы возможным без подпорования вшитких тых, ко помагав нам збирати матеріалы, писав статі, давав нам совіты и критику. Матеріальну помоч и подпору достали сьме от многих Русинських Меншиновых Самоуправлений, за што издателі выражают благодарность.

Составителі:

Др. проф. Антоній Лявинец

Др. Маріанна Лявинец

Др. Степан Лявинец

Василь Бурч

2.01.1919 - родився Василь Бурч - педагог, адміністратор школьної системи, художник. Закончив Мукачовську учительську семінарію. Художник-пейзажист, послідователь подкарпатської школи живописи.

6.01.1880 - родився Василь Анталовський - педагог, школьний адміністратор, общественно-політичний діятель. Принимав активное участие у роботі "Общества им. А. Духновича", привлекав учителей у його роботу. Возглавив музейный совет Археологического музея им. Т. Легоцкого у Мукачові.

Василь Турок-Гетеш

8.01.1940 - родився Василь Турок-Гетеш - знамый режисер театра им. А. Духновича у Пряшеві, організатор и председа Русинської Оброды, председа Світової Ради Русинув, котру возглавляв 10 рокув.

11.01.1865 - родився Карел Кадлец - чешський историк. Изглядовав исторію права славянських народув, у тому числі русинув послі включення Подкарпатської Руси у состав Чехословакіи. Написав перву роботу про її державный статус. Проректор Карловського університета, генеральный секретарь чешської Академіи Наук и Искусств (1920).

Антон Скиба

11.01.1978 - умер Антон Скиба, хормейстер, закончив Мукачовську учительську семінарію, де пак робив преподавателем музыки. Создал мужський хор "Метеор".

13.01.1889 - родився Александр Ильницький - священник, журналіст, ведучий діятель Мукачовської греко-католическої епархії. Закончив духовну семінарію у Пряшові, рукоположений у 1914 р. Робив священником у селах Ильница, Великі Лучки. Был членом верхней палаты Мадярського Парламента (1939 - 1944), председателем „Подкарпатського общества наук” (1942 - 1944). После смерти епископа А.Стойки управлял Мукачовськов греко-католичеськов епархійов. Из приходом "совіцького режима" за отказ перейти у православіе был осужденный на 25 рокув заключения. Умер у Томську.

15.01.1949 - родився Йозеф Ботлик, історик, публіцист, теолог. Автор ряду робіт по історії центрально-європейських регіонів, входивших у склад Мадярського Королівства, у частности - Подкарпатської Русі.

Йозеф Ботлик

16.01.1879 - родився Юлій Гаджега (псевдонім Юлій Русак) - греко-католицький церковний діятель, історик, педагог, політик. Учився у гімназії у Ужгороді, у духовних семінаріях у Естергомі, і у університетах у Будапешті, Відні. Був рукоположений у 1902 р. Из 1907 р. був назначений професором духовної семінарії у Ужгороді. Под псевдонімом Юлій Русак издав "Очерки культурной истории Подкарпатской Руси" (1927), "Воспоминания" (1938), зборники розказув.

16.01.1912 - родився Иван Манайло, художник, закончив Киевський Художественный Институт, робив преподавателем и довгий час директором Ужгородського Училища Прикладного Искусства. Основатель и директор меморіального музею Федора Манайла. Живе у Мадярщині, член Общого Собрания ВРМС.

Иван Манайло

17.01.1897 - родився Александер Хира, греко-католицький діятель, педагог, єпископ підпольної греко-католицької церкви. Учився у Ужгородської духовної семінарії, затым на теологічеському факультеті Будапештського університета. 6.08.1949 р. - за отказ перейти у православіє був осуждений на 25 років лагерей ГУЛАГа. У септембрі 1956 р. був освобожденный и зачав тайну душпастирську роботу у родному селі Вільхівцях. Тайно був духовним наставником підпольної Мукачевської греко-католицької єпархії.

Павел Бедзир

27.01.1926 - родився Павел Бедзир, художник-графік. Закончив Ужгородское Училище Прикладного Искусства. Його философское кредо - духовное самоусовершенствованіє, отказ вуд "соцреалізма". Уєдно из жонов, Е. Бедзир - Кремницьков, были у центрі ужгородської

нової волни “шестидесятників”, створили неформальну авангардну групу. Створив серію графічних філософських композицій - “Жизнь дерев”.

30.01.1932 - народився Іван Кривський, доктор фізико-математических наук, русинський общественний діятель, був членом Федерації Національних Меншин у Європі (1992 - 2000), председов Сойма Подкарпатських Русинув.

Ф Е Б Р У А Р

Андраш Бенедек

1.02.1947 - народився Андраш Бенедек, историк культуры, публіцист, поет. Закончив УжДУ, робив редактором многих новинок. Из 1976 рока живе у Мадярщині, знаходить мадярську общественность из историйов, культуров подкарпатских русинув. Автор книг “Сусіди добрі та вшилиякі”, “Русины-gens fidelissima”. Ужгород 2000 р., Будапешт 2004 р. и др.

4.02.1912 - народився Михаил Молнар, педагог, писатель, фольклорист. Закончив Мукачовську руську гимназію. Крім школи організував сільський камерний хор “Толубинська борона”. Писав очерки по етнографії Свалявщини, записовав обряди, лексику русинського языка, музикальний фольклор. Часть його етнографических записув была издана його братом Васи́лем Молнаром у зборнику “ Вичурки у вуйны Полані”.

Михаил Молнар

12.02.1866 - народився Іван Поливка, педагог, общественный діятель. Закончив учительську семінарію у Ужгороді. Написав и опублікував універсальный учебник (“Учебная книга реальных наук для подкарпатских угро-русских школ для повседневного и повторительного учения”). Записовав казки, народні співанки, легенди, поговорки. Изобрані ним співанки были опубліковані М. Рабелем.

16.02.1854 - народився Віктор Камінський, священник, педагог, журналіст. Закончив духовну семінарію у Будапешті. У 1878 - 1891 рр. - професор Ужгородської духовної семінарії, из 1896 р. - директор общества Св. Василия Великого. Издав церковні

проповіді І.Чурговича, написав “Історію Ужгородської учительської семінарії”.

17.02.1750 - родився Алексей Повчий, греко-католицький церковний діятель, єпископ Мукачовської єпархії. Учився у Великому Варадіні і у “Барбареумі” у Відню (1775 - 1778). Много зробив діла розвитку школьного образования межи русинами, способствовав изданію церковных книг, його підпорядкуванням хосновалися В.Довгович, М.Лучкай, А.Духнович.

21.02.1888 - родився Иван Куртяк, учитель, політичеський діятель, депутат Чехословацького Парламента вуд Автономного Земледільчеського Союза. Основным содержанием його політичеської діяльності была борьба за автономію Подкарпатської Руси.

Иван Куртяк

М А Р Т

2.03.1792 - родився Йосиф Змій-Микловші, художник. Из 1814 р. дяк церкви Святої Варвары у Відню, паралельно изучав живопись у Віденській Академії Художеств (1814 - 1822). Из 1830 р. иконописец Пряшевської капітулы, писав портреты містных діятелей, жанрові картини, в т. ч. портрет Еп. Григорія Тарковича.

9.03.1881 - родився Иван Мурані - греко-католицький священник, просвітитель, педагог, лінгвіст. Образование достав у Ужгородській духовній семінарії, рукоположений у священника у 1905 р. Як математик, був избраный членом Мадярської Академії Наук. Автор учебникув по математиці, астрономії, граматиці. Потовмачив У. Шекспіра, Ч. Дікенса. Свої статті, товмачення, публіцистику публікував на сторінках “Учителя”, “Літературної неділі”. Архив и бібліотека І. Муранія была уничтожена по приказу НКВД.

9.03.1906 - родився Бартоломей Гаджега, педагог, краєвед, общественно-політичеський діятель. Закончив Ужгородську учительську

Еп. Григорій Таркович

Иван Мурані

семинарію. Збирав и публікував фольклорний матеріал. Из 1936 р. составлял записи у “Пам'ятнуй книзі”, своєобразнуй народнуй енциклопедії.

11.03.1939 - родився Петро Годьмаш, юрист, публіцист, еден из зачинателей русинського національного возрождения. Автор книги “Подкарпатська Русь и Украина”.

Ференц Семан

27.03.1937 - родився Ференц Семан, представитель подкарпатського авангарда 60-х рр. Быв едным из ведучих художников нової волны. Совецьков пропагандов быв провозглашеный “формалістом”. Мав 11 персональных выставок, котрі мали великий успіх. Картины Ф. Семана находятся у многих галереях Европы и Америки.

А П Р І Л Ь

10.04.1888 - родився Евгеній Перфецький, историк-славист. Излядовав матеріали по исторії Подкарпатської Руси у архівах Мукачова, Ужгорода, Красного Брода и Будапешта. Межи його роботами: “Обзоръ угро-русской историографии”, „ Иоанникій Базилевич та його Brevis notitia”. Изглядовав конфессіональні разногласія на Подкарпатю у період реформації и контрреформації. Його работа по соціально-економічеськуй исторії края не утратила своего значения и доньні.

10.04.1793 - родився Йосиф Гаганец - церковный діятель, просвітитель. Закончив академію у Великому Варадині (1811 - 1812), де изучав філософію, и так же духовну семинарію у Трнаві (1812 - 1816). Из 1843 р. - епископ Пряшевської греко-католичеської епархії. Принимав участіє у роботі “Литературного заведенія Пряшевского”, иниціював основаніє Общества Св.Иоанна Крестителя (1863).

*Елизавета
Бедзир-Кремницька*

14.04.1925 - родилася Елизавета Бедзир-Кремницька, художница. Закончила Ужгородськое Училище Прикладного Искусства. Єдна из представителей подкарпатського авангарда 60-х рокув. У її творчесті - яркі многофігурні композиції, оригінальні портреты. Нигда не ишла на компроміс из “искусством соціалістичеського реалізма”.

15.04.1892 - умер Александер Гомичко (род. у 1830),

юрист, краєвед, публіцист, член “Літературного заведення Пряшевського”, печатався на боках “Церковной газеты”, “Месяцесловах”, у новинці “Карпат” напечатав цикл статей “об угро-русской народной жизни” (1885).

25.04.1940 - родилася Анастасія Даліда, русинська поетеса. У 2001 р. вийшов збірник її стихів “Дзвони Карпатського края”. Принімала активне участі у началі русинського відродження.

Анастасія Даліда

М А Й

4.05.1909 - родився Петро Лінтур, фольклорист, літературознавець, педагог. Закінчив руську гімназію у Мукачові, Карлов університет у Празі. Изглядовав подкарпатську літературу і журналістику ХІХ і ХХ ст. Відкрив діла науки цілу плеяду подкарпатських казкарів (В.Королович, Ю.Ревть, І.Ільтьо і др.), створив антологію балад і казок Подкарпатської Русі.

Петро Лінтур

5.05.1941 - помер Стефан Гладоник (род. у 1914 р.), педагог, хормейстер, композитор. Закінчив Мукачовську гімназію, богословську семінарію у Ужгороді. Учився у консерваторії у Празі і у Будапешті. Керівник хору греко-католицького собору у Ужгороді. Організував чоловічий хор “Верховина”, займався II місто на фестивалі хорів у Кошицях. Зібрав і обробив велику колекцію русинських народних співанок, включив їх у репертуар керованих їм хорів.

18.05.1927 - родився Василь Хома, історик літератури, педагог, дипломат, громадський діяч. Автор більше як 300 наукових робіт, 6 монографій. Організатор “Общества русинских писателей Словакии”, автор підручників русинської літератури, підготував 3 випуски Русинського Літературного Альманаха. У 2005 р. випустив монографію “Оброджіння русинів”.

Василь Хома

27.05.1927 - родився Юрій Думнич, доктор, русинський

Юрій Думнич

общественный деятель, публицист. Из 1990 р. принимает активное участие у русинському движенію. Из 1995 р. член центрально-европейського “Хельсинського комітета” (Прага). Опубліковав серію матеріалув про катастрофическое состояние екології на Подкарпатської Руси.

Ю Н І Й

2.06.1939 - родився Иван Броди, художник, скульптор. Закончив Ужгородське училище Прикладного Искусства. Из 1976 р. робить у Мукачові, автор скульптури Діви Марії, установленної коло мукачовської греко-католическої церкви, пам'ятника Кирилу и Мефодію у центрі Мукачова.

Иван Броди

17.06.1871 - родився Иван Добош, педагог. Закончив учительську семинарію у Ужгороді, робив півцоучителем, директором школи у Неліпині, був інспектором шкіл Свалявського району. Добився постройки 14 шкіл у горных селах, 11 “Русинських народных домов”, розвивавших русинську культуру. Уєдно из И. Федором составил “Букварь діла русинських шкіл”. У 1935 р. правительство Чехословакии наградило його Декретом признания и благодарности.

Иван Добош

23.06.1896 - родився Петро Милославський, музыкант, хормейстер, диригент и педагог. Закончив реальное училище у Петербурзі (1913 - 1916) и одновременно школу хорового співання и дириговання А. Архангельського. У 1933 р. по приглашенію музыкального общества “Боян” переїхав у Ужгород, де робив учителем, возглавляв хор учителей Ужгородського Общества. Розробив програму розвитку хорового искусства у краї. Быв єдным из організаторув Закарпатського Народного Хора. Автор многих фольклорных и музыковедческих изгядовань, составитель зборникув русинських народных співанок.

27.06.1964 - родилася Анна Плішкова, педагог, лінгвіст, журналіст,

общественный діятель. Закончила філософський факультет Пряшевського університета. Из 1989 р. редактор еженедільника на русинському языку “Голос Русин”. Послі создания русинської редакції “Народных Новинок” и журнала “Русин” (1991) стала замістителем главного редактора. Преподає русинський язык у Інституті Національних Проблем и Иностранных Языков у Пряшові.

Анна Плішкова

30.06.1940 - родився Иван Ситар, педагог, теоретик педагогики, русинський общественный діятель, поет. Закончив фізико-математичський факультет Ужгородського Університета. Автор методических пособій діла учителей середніх шкіл. Приймає активне участі у русинському відродженню, член Научного Центра Русинистики, пише стихи на русинському языку, товмачить на русинський язык произведения світової літератури.

Ю Л І Й

11.07.1925 - родився Василій Габда, художник, яркий представитель Подкарпатської школи живописи. Учився у гімназії у Ї.Бокшая. У 1946 р. закончив Ужгородське художественное училище, робив преподавателем и художником музыкально-драматического театра у Ужгороді. Майстер постимпрессионистического пейзажа, епических образов, архитектурных памятников края. Картины В. Габды представлені у галереях Украины, Росии, Прибалтики, Мадярщины, Німеччины, Японії, Канады, Венезуеллы, США.

Василій Габда

28.07.1864 - родився Василій Гаджега, греко-католический священник, філософ, педагог, историк, общественно-культурный діятель. Учився у Ужгородській и Будапештській духовній семінарії. Из 1914 р. - архидиякон комітата Унг, преподаватель Ужгородської духовної семінарії. Автор многочисленных работ про Ивана Фогарашия (1928), Михаила Лучкая (1929). Майвеликым вкладом у русинську історію-

Василь Гаджега

графію є серія монографічних статей “Додатки к історії русинів и русинських церковей” (1922 - 1937), у котрых вун отстойовав тези про автохтонность русинув и прийнятіє ними християнства иши до прихода місії Кирила и Мефодія у 860 рр.

А В Г У С Т

1.08.1928 - родився Людовит Гараксим, словацький історик. Закончив філософський факультет Братиславського Університета ім. Я. Коменського. Авторитетний спеціаліст по історії русинув, русинсько-словацьких отношеній. Автор фундаментальної монографії по соціально-культурній історії русинув Восточної Словачки до 1867 р.

Людовит Гараксим

4.08.1948 - родився Віктор Шостак, скрипач, етно-музиковец, хормейстер. Закончив Ужгородське музикальне училище и історичеський факультет УжДУ. Завідуючий відділом народного творчества Закарпатського Краєведчеського Музея. Автор робот про народні музикальні інструменти и музикальну культуру етнічеських груп населення Подкарпатської Руси.

10.08.1923 - родився Василь Сарканич, русинський общественный діятель, педагог. Закончив Лембергський лісотехнічеський інститут. Из розпадом СССР активно включився у движение по возрожденію русинського народа Подкарпатського края. У 1997 р. був избраный председов Свалявського Общества подкарпатських русинув. Вун змуг обединити людей не лем старшого покоління, а и молодых, котрых треба было учити русинськуй історії, діла чого успішно приміняє свій пуввіковий опыт. Організатор русинських недільных шкіл на Подкарпатю, котрых до типирь є 26.

Василь Сарканич

12.08.1917 - родився Шандор Петкі, художник, педагог. Закончив Ужгородську учительську семінарію. По рекомендації художникув Й.Бокшая и А.Ерделі, замітивших його

способности, поступив у Будапештську Академію Художеств. Отдав предпочтеніє графіці, акварелі, рисунку угльом. Став главным майстром по живописнуй техніці межи художниками Ужгорода. Много рокув робив преподавателем Ужгородського Училища Прикладного Искусства. Участник многих выставок.

Шандор Петкі

23.08.1918 - родився Антон Шепа, педагог, публіцист, общественный діятель русинського движенія. Закончив учительську семинарію у Мукачові, институт иностранных языкув у Києві. Єден из зачинателей русинського движенія, открывав Учредительну Конференцію Общества Карпатських Русинув у 1990 р. Автор многих статей про діяльність А.Добрянського, А.Митрака и др.

24.08.1903 - родився Василь Королович, знамый казкарь, машиніст по професії, філософ-самородок. Фольклорист П. Лінтур записав и издал отдільнов книгов его універсальні казкові сюжеты.

28.08.1838 - родився Кирил Сабов, педагог, публіцист, издатель. Изучав теологію у Центральнуй Духовнуй Семинарії у Відню. У 1862 - 1872 рр. преподаватель руського языка, исторії, географії Ужгородської гімназії. Уєдно из Ю. Игнатковым редактировал перву подкарпатську новинку "Светь". Принимав активное участіє у роботі Общества Василя Великого и був його председов.

Кирил Сабов

С Е П Т Е М Б Е Р

11.09.1846 - родився Феодозій Злоцький, священник, етнограф, фольклорист, журналіст. Учився у Ужгородській и Будапештській духовных семинаріях. Из 1874 рока служив греко-католическим священником. Писав стихи, очерки, статі по етнографії. У новинці "Келет" опубліковав на мадярському языку статью про народні обычаї подкарпатських русинув. Быв членом Етнографіческого Общества Мадярычины. Печатався на боках новинок "Листокъ", "Светь", "Карпато-русский вест-

никъ” и др. Стихи, повісти, пьеси, поеми писав по-русинськи.

12.09.1796 - родився Василій Попович, греко-католицький священник, церковний діятель. Окончив гимназію у Ужгороді, духовну семинарію у Будапешті. Рукоположений у священники у 1820 р. Служив священником у Сваляві, був секретарем Пряшовської єпархії. У 1937 р. назначений єпископом Мукачовської єпархії. Ставши єпископом, вимагав, щоб кожен приход мав школу, і щоб дяки і священники учили дітей основам віри на русинському языку.

16.09.1885 - родився Антоній Бескид, юрист, політичний діятель. Окончив юридический факультет Будапештського університета (1887 - 1879 рр.). Його політична кар'єра почалася з обрання його депутатом Мадярського Парламенту від католицької партії. Після розпаду Австро-Угорщини очолював Пряшевську Руську Народну Раду, де виступав проти проукраїнської групи Невицького. Удвоєно з “Руськов Радов Лемкув” організував “Карпато-русскую Народную Раду” у Пряшові, котра виступала за приєднання Підкарпатської Русі до ЧСР. У кінці 1919 р. здійснив турне у США між русинських емігрантів. У 1923 р. назначений губернатором Підкарпатської Русі після Г. Жатковича.

Антоній Бескид

22.09.1842 - родився Михайло Финцикий, фольклорист, історик, громад. Учився у гімназіях Пряшева, Егера, Ужгорода. Окончив факультет права Будапештського університету. Написав короткий історичний нарис Ужанської жупи, склав 3 томи нарисів про Ужгород. Записав багато русинських казок і співанок. Було, як 300 співанок громад. по-мадярськи.

28.09.1929 - родився Гаврило Бескид, педагог, громадський діятель, публіцист. Велике вплив на нього оказав брат батька - Николай Бескид. Окончив вищу педагогічну школу у Братиславі. Після бараньової революції прийняв активну участь у роботі русинських громад (Общество ім. А. Духновича, “Русский Клуб - 1923”, Русинська Оброда). З 1992 року опублікував цілу серію статей про відомих русинських діячів.

Гаврило Бескид

29.09.1833 - родився Николай Гомичко, журналіст. Окончив духовну семинарію у Ужгороді

(1855 р.), преподавав основи релігії у Ужгородській гімназії. Був предсєдов Общества Св. Василя Великого, главным инспектором народных школ. Написав учебник богословія діла студентув гімназії (1863 р.), составив зборник молитв и духовных співанок.

О К Т О В Б Е Р

7.10.1933 - родився Іван Керецман, педагог, композитор, хормейстер. Закончив Ужгородське Музучилище, Лембергську консерваторію. Из 1954 рока руководить хорами, оркестрами, ансамблями у селах Перечинського, Свалявського районув Подкарпаття. Создає хорові композиції. Гармонізовав подкарпатські колядки діла хора. Написав ряд співанок діла вокалістов на свої тексти и на слова подкарпатських поетув, и также літургічеську музику.

Іван Керецман

15.10.1928 - родився Тібор Боніславський, скрипач, преподаватель. Закончив Лембергську консерваторію. Автор монографій про Д.Задора, И. Мартона. Составив монографію про розвитіє музикальної жизни на Подкарпатю. Руководить кватретом им. А.Годинки у Будапешті.

16.10.1890 - родився Александр Стойка, знамый греко-католичеський церковный и общественный діятель. Закончив Ужгородську гімназію, Ужгородську и Будапештську духовні семинарії (1912 - 1915). Постепенно пройшов ушыткі гаради-чи кар'єры церковного діятеля, був назначений каноником, єпархіальным вікарієм, наконіць єпископом. Розробив харитативну програму помочи бідным. У 1939 р. послі прихода мадяр був назначений депутатом Верхньої Палаты Парламента. Уєдно из другими депутатами: А.Бровдійом, С.Фенциком, М.Демком и др., добився признанія Мадярським правительством обіцяної автономії края.

Тібор Боніславський

18.10.1863 - родився Симеон Сабов, священник, педагог, общественный діятель. Учився у Мукачовській и Ужгородській гімназіях, у Ужгородській духовній семинарії. Быв назначений профе-

сором основ віри у гімназії у Марамороші-Сіґеті. Був як місіонер у Америці. Из 1907 р. професор догматики и філософії, про-реktor Ужгородської духовної семінарії. У 1923 р. Избранный почетным членом Общества им. А. Духновича, пожертвовав Обществу 40 000 корун, по его завіщанію сисі гроші мали бути использовані на розвитіє русинської літератури и діла стипендій діла двох студентів.

Н О В Е М Б Е Р

Анна Горват

5.11.1924 - родилася Анна Горват, скульптор, графік, журналіст. Из 1958 р. виставляє свої роботи як скульптор малих форм, медальєр, на виставках у Берегсазі, Москві, Києві, Будапешті, Варшаві. У началі 90-го рока створила цикл керамічних барельєфів "Страсти Христові". Як журналіст довгі роки робила кореспондентом новинки "Kárpáti igaz szó".

2.11.1908 - народився Стефан Фодор, преподаватель Ужгородського університету. Закінчив біологічний факультет Карлівського Університету у Празі. Изглядовав флору Карпат. Написав книгу “Флора Закарпаття”, визначив кількість рослин у Карпатах (2913), з них 146 видів і 120 підвидів описав перший раз. Розробив проект відновлення гатара лісу на полонині Руна, за який достав у 1992 р. золоту медаль Міжнародного біологічного конгресу.

Стефан Фодор

7.11.1899 - народився Дмитрій Попович, педагог, письменник. Закінчив богословський факультет Будапештського університету. Автор брошюр на тему християнської моралі, підручників діла духовних семінарій. "Подкарпатським Товариством Наук" були видані збірники його розказів діла дітей. У 1949 р. за відмову перейти у православ'я був засуджений радянським судом до 25 років ув'язнення. Визволений у 1956 р. На його літературну діяльність був накладений заборона.

10.11.1871 - родився Йозеф Іллейш, юрист, педагог, мадярський політичеський и общественный діятель русинського походження. Закончив гимназію піаристув у Будапешті и юридический факультет Будапештського університета. У 1919 р. був назначений членом мадярської делегації на мирну конференції у Парижі, як спеціаліст по русинській проблемі. Составив и подав у Лігу Націй меморандум от имени “Комітета русинських емігрантів” у Будапешті (1921) про необходимость включенія Подкарпатської Руси назад у состав Мадярщины.

10.11.1950 - родився Михаил Град, русинський поет, шкільний учитель. Издав три зборника поезій, из них “Закувала зозуля” (1998) на русинському языку.

14.11.1910 - родився Адальберт Борецкий, художник, педагог. Закончив учительську семінарію у Ужгороді. Быв у истокув подкарпатської школы живописи, як представитель его молодежного поколення. Писав пейзажі и жанрові композиції у стилі експрессионізма (“Народні танці”, “Раховська Мадонна”, “Аркан”). Як и другі художники подкарпатської школы, у 50-60-х рр. “отдав дань” соцреалізму. Из 1964 р. жив у Кошицях (Словакія).

Михаил Град

21.11.1899 - родився Михаил Паллаг, народный учитель. Учився у мукачовській гимназії и мукачовській учительській семінарії. Робив у многих селах учителем. Уєдно из учениками збирав фольклорні співанки, обряды. Збирав знамениті верховинські вишиванки, написав про них очерк. Сотрудничав из знамым краеведом Тиводором Легоцьким. Участвовав у русинському возрожденію, був инициатором реставрації пам'ятника А. Митрака на Росвиговському цвинтарі у Мукачові.

Адальберт Борецкий

— Д Е Ц Е М Б Е Р —

2.12.1936 - родився Атаназ Фединець, доктор, русинський художник, фотограф. Сын извѣстного подкарпатського хірурга Александра Фединця. Закончив медицинський факультет УжДУ. Знакомство из ведучими художниками привело его до

Атаназ Фединець

живописи, котров вун став займатися у 70-х роках. Вун признаний майстер живописи, лауреат престижних дипломів и премий, член Союзу Художників Мадярщини, активний член русинської общини Мадярщини.

18.12.1934 - родився Николай Макара, историк, етнолог. Закончив исторический факультет УжДУ. Из 2005 р. заміститель председателя ученого совіта Научного Центра Русинистики.

15.12.1883 - родився Василь Щерецький, общественный політичеський діятель. Быв ведучим діятелем кооперативного движенья у краю. У 1936 р. был избранным председателем Сільськохозяйственной палаты Подкарпатської Руси, котра мала у составі 30 000 членув. У 1944 р. был арестованный НКВД, 10 роков провів на ГУЛАГу. На свободу вийшов у 1957 р. Умер у Мукачові у 1962 р.

Представляємо лауреатув премії ім. Антонія Годинки 2006

Михаил Маслей -

греко-католический священник. Скромность, преданность и тверда віра отця

Михаила служить діла нас тым приміром, котрому мы из честю можеме слідовати. На судьбу отця выпали многі тяжкі испытанія и трагическі историчні события. Будучи священником много-страдальной Мукачовської епархії, мав честь быти пиля Блаженного епископа Теодора Ромжи пуд час его послідньої трагічної поїздки. У часы совітської диктатуры, пуд час репресій и гоненій греко-католическої церкви, указав нам вшитким примір

стойкости и откровенної віры у Бога и церкву. Священническую діяльність продовжав и пуся переселенія у Кошиці. За послідні рокы отець Михаил Маслей много раз навщивляв русинув Мадярщины и каждый раз, отправлявучи Службу Божу, являвся діла наших вірникув жерелом духовного обогащення и Божої Благодати.

Др. Томаш Бубно - один из майважных личностей русинської общины Мадярщины. Из великим воодушевлєнієм и неустанностью изглядує цінности музыкальної культуры греко-католического обряда. Не дав канути у небытие наш духовный скарб. Свою діяльність проявив не лем як ученый-музыковед, айбо и як активный хор-диригент Візантійського Мужського Хора ім. Св. Ефрема. У исполненні хора под руководством Томаша Бубно у 2005 р. появился КД - Служба Иоанна Златоуста на музику Иоанна Бокшая. Сися запись мала такый успіх, ош на днись розойшлися

вшиткі екземпляры, и ладиться другый выпуск записі. Великий успіх достиг Томаш Бубно не лем, як хор-диригент, як депутат Русинського Меншинового Самоуправления Чепеля, айбо и як ученый. Вун недавно защитив докторську дисертацію из великим успіхом на тему: „Жерела и варианты греко-католических мелодій Мадярщины и Подкарпатя”.

Др. Янош Сабо являється депутатом Русинського Меншинового Самоуправління Йозефвароша уже другий цикл (1998-2002, 2002-2006). Депутат РМС Будапешта, а також і депутат ВРМС. Як голова РМС Йозефвароша (Будапешт), з самого початку активно підпорював видання: Русинський Календарь-Альманах 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005. Др. Янош Сабо приймав і днись приймає активне участь у духовній і культурній житті русинського общества Мадярщини. Товмаченя біографії священномученика Теодора Ромжі на

русинський язык - такой заслуга др. Яноша Сабо (отдільні части біографії опубліковані у виданні Русинський Календарь-Альманах). Др. Янош Сабо є одним из основателей Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки и Русинського Культурного Общества. Вун регулярно організує гуманітарну помуч медикаментами на Подкарпатя, був одним из ініціаторув и активним участником создания Русинського Музея и Русинської Бібліотеки, помогав збирати експонати и книги діля сих інституцій.

Віра Гіріц стала депутатом и была выбрана председателем ВРМС у 2002 р. Поклала много усилий на ліквідацію негативного насліддя, котрое лишило спередушое руководство ВРМС. Являється ініціатором многих грантов, котрі направлені на укріпленіє русинського ідентитета. Є одним из основателей Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки, Общества Русинської Культуры, голова Фондації „За русинув”. Принимала активне участь у воплощеніі рішень и желаний русинської общины Мадярщини - созданніі інституцій Русинського Музея и Русинської Бібліотеки. Держить тісний контакт из РМС Мадярщини и русинськими організаціями других держав.

Др. Степан Лявинец являється депутатом РМС уже второй цикл (1998-2002, 2002-2006). Депутат РМС Будапешта и ВРМС. Один из ініціаторув и активных участников возрождения русинских публикацій у Мадярщині. Вун є редактором видань Русинський Календарь-Альманах 2000, 2001, 2002,

2003, 2004, 2005. Активно принимает участие у духовному и культурному животу русинської общины Мадярщины. Держить тісний контакт из русинами Подкарпатя и других держав. Из 2003 р. - ответственный редактор новинки „Русинський Світ”. Дякувучи його старанням, новинка стала одним из майліпших видань меншин Мадярщины. Др. Степан Лявинец был одним из ініціаторов и активным участником організації Русинського Музея и Русинської Бібліотеки, помагав збирати експонаты и книги діля сих інституцій, являється одним из основателей Вседержавного Общества Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки. У цілях нормалізації контактув межи русинами Мадярщины и Світової Ради Русинув, др. Степан Лявинец был избран председателем Асоціації Русинських Організацій Мадярщины.

Др. Михаил Капраль - професор катедры русинсько-української філології Ніредьгазської Висшої Школи. Єден из майвдохновенных изгядователей научного, исторического и лінгвістичного наслідія акадєміка Антонія Годинки. Изпод пера Михаила Капралья вийшли такі цінні діля русинської общины книги, як „Подкарпатское Общество Наукъ. Публикації: 1941-1944”, Антоній Годинка. Час гурше ги вода...” и др. Будучи твердым русином, др. Михаил Капраль має тісні контакты из Вседержавным Обществом Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки и ВРМС, активно помагає редакції новинки „Русинський Світ”, дає редакції хосенну критику и замічання.

Русинські научні видання кўнця XX - начала XXI ст.

Період кўнця XX - начала XXI ст. был истинным Ренесансом діля подкарпато-русинського сообщества як в політичнўв, так и в научнўв области. В началі XXI ст. русинські общества позбылися радикалўв-пудбурьовачўв, а русинські учені серйозно ся имили за создание русинських гуманітарных наук, майспершу історичної и філологічної, непозеравучи на сопроотивленіє усякого рода маргіналув, як ужгородських, так и киевських (русинського коріня). Они почали робити ушитко возможное и невозможное, обы управити велику несправедливўсть -

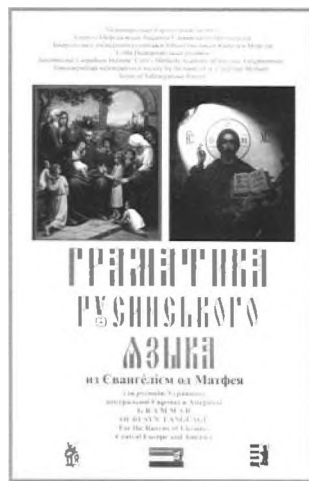
автохтонів краю - русинов, українцями. Загадку трансформації назви „русины” в „українці” до днішнього дня не доказав розшифровати ані єден лінгвіст. Правда, сись лінгвістичный казус намагаться незграбно и бездарно розшифровати ужгородський учений, етнограф межи істориками и історик межи етнографами Михайло

Тиводар. Айбо окрем голословных заяв типа „українськість Закарпаття доводити не потрібно”, вун нияких аргументів на защиту свого блудословія не подає. Бо їх у природі просто не екзістує! Якраз сесе аргументовано и доказувуть серйозні и незаангажовані у своїх научных изглядованях русинські учені. Першыма публічно повіли своє слово за русинов професор-соціолог Иван Мигович и єден из майчестованых ужгородських істориків професор Микола Макара. Свойов невеликов книжечков „Слово за русинів” сись дует ученых фактично інспіровав кампанію создания гуманітарної русиністики. Так

кониць XX - начало XXI ст. явився переломным моментом не лем у діяльности областных русинських обществ, но в першѹм шорі у сознательности самых русинов. Сесе привело ид тому, што русинское общество почало помалы уходить уд наязаного йому „вождями” політичного авантюризма, и почало прагматичніше позерати на свою роль и місто у тых політичных процесах, які были характерні діла Украи-

ны. Дніська русини уже порозуміли безплідність дискусій з українськими опонентами на тему екзистенції русинського народу. Бо на місто маніловщини в русинському движенію прийшли тверезно мислячі учені, котрі почали видавати серйозні научні роботи з русинської тематики, и тым самым без лишнього гойканя доказовати житя-способность малого, дуже інтересного русинського народа. Не будеме удмітовати и неудачну провбу дуэта фізика и дохтора пувісти серйозное слово в русинськѡв лінгвістиці, бо и негативний результат є результатом. Именно на фоні їх філологічного незграбного жонгльованя упозірують солідно и „Русинсько-українсько-руський словарь” (авторы Д.Поп, М.Алмашій, о.Димитрій (Сидор), и „Русинський синонімічний словарь” (авторы Д.Поп-старший и Д.Поп-моложий; Ужг.,2001), над якими авторы солідно поробили. Триязычний словарь інтересный як з научного, так и з політичного боку. Унікальність його заключається в тѡм, што тут, кідь говорити за словарь уцілові, наведені „чисті” русинські слова, иншак кажучи, слова живої типирѡшньої русинської бисіды, котра має много общего из языком учительѡв ушитких словян Константина-Кирила и Методія (IX ст.), т.е. церковно-словянським, и котрі майже ся не стрічавуть у языках восточных словян (правда, доста много їх є у словацькѡм языку пряшевського регіона). Окрем того, у сьому словарю подані назвы повкремых явленій и предметѡв майже з ушитких районѡв краю, што стало оснований діла синонімічного словаря. Синонімѡв русини мавуть не дуже й много, а ши ид тому, носители русинського языка кідь и чувуть якоесь новое діла себе слово, подсознательно розумівуть його значеня, што є великим розчарованьом діла поєднх антирусинѡв ужгородських, котрі самым собі и собі подобным доказувуть, ош русини сусідньх сіл уже не розумівуть єден другого. Из

їх слів виходить, ош русинські села - то штось наподобіє кавказьких аулїв, де доправды даколи є так, што в єдному аулі говорять на 2-3 разных языках. И хоть путь Білих Хорватїв-легендарных предкїв русинов, починався якраз на сівернїм Кавказі, айбо языкового калейдоскопа Білі Хорваты русинам не лишили.

Про наукову ціннїсть сього словаря говорить и тот факт, што киевський академік Василь Німчук, який, по його словах, „...закоханий у закарпатські (!?) діалекти української мови”, попросив словарь у єдного из авторїв, и хоть и не согласився написати рецензію (майже обы не миреговати своїх благодательїв), у приватнїв бисіді назвав словарь „добрым”. Што поробиш, табу, накладеное на вшитко русинськое, на сись раз придушило в ньому и його русинськое начало, и признаки ученого.

В началі ХХІ ст. кардинально помінялася ситуація и из написаньом історії Подкарпатської Руси, бо за сись нелегкий труд имився професіонал європейського уровня, чиський професор русинського коріня Иван Поп. Його многорўчний труд воплотився в унікальнїв книжці, „Энциклопедии Подкарпатской Руси” (Ужг., 2001). Сесе была перша регіональна енциклопедія не лем на Україні, но и в цілїв Середньїв Європі, котру високо оцінили истинні учені-славїсты, и котра укликала величезну злость у вшитких антирусинов.

Но кідь за книжку професора И.Попа антирусины не гонни были не говорити, то другі русинські видання они ги бы не замічали. И даже книжка Петра и Сергія Годьмашїв „Подкарпатская Русь и Украина” (Ужг., 2003), была антирусинами проігнорована. Майже ош ужгородські учені не мавуть контраргументїв протїв сії книжки, бо на правові аргументы авторїв треба бы отвічати языком юридичным. И хоть у высших школах Ужгорода преподавуть даже заслужені юрісты України, тяжко ци они гонни опоновати русинам, в т.ч. и Петру Годьмашу, у правовых вопросах,

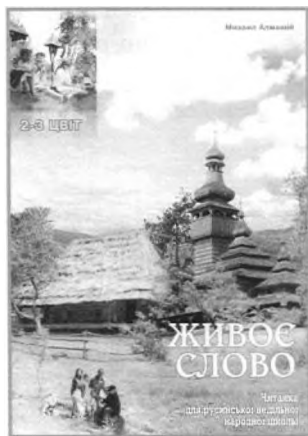

што ся удносять до Подкарпатської Руси.

2004-2005 рр. были дуже богаті на виданя научных робѣт з русинськості. На помѣч русинським школам, котрых на днишний день є уже 26 и які роблять под егідов Сойма, а не віртуальної НРРЗ, голова обласного общества им. А. Духновича Михаил Алмашій написав малу русинську граматику („Слово за словом”) и читанку („Живое слово”). Но майурожайным на серйозні русинські наукові виданя був 2005 р., коли єдну за другом было wydано 5 научных робѣт, 4 из яких до сього часу русины ищи не мали. Першов была видана мала історична енциклопедія проф. Ивана Попа под назвов „Podkarpatska Rus” (Praha, 2005) на чиськѣм языку. Потому уйшла „Історія Подкарпатської Руси” Дмитра Попа на русинськѣм языку (Ужг., 2005), велика історична енциклопедія проф. Ивана Попа под назвов „Dejiny Podkarpatske Rusi v datech” (Praha, 2005) и „Русинська педагогічна енциклопедія” Михаила Алмашія. На жаль, академічні виданя проф. И. Попа недоступні нашому читачу, бо написані они на чиському языку и у нас в продажі їх не было. А добрі и інтересні книжки Дмитра Попа и Михаила Алмашія, котрі авторы выдали за свої гроші, уйшли таким мізерным тиражом, што уже стали бібліографічних рідкостей.

Не мож обійти и „Граматику русинського языка” о. Димитрія (Сидора). Сесе была перша провба за послідні 60 рокѣв (по „Граматиці” И.Гарайды, 1943) унормовати типирѣшний русинський (подкарпатського варіанта) літературный язык. На жаль, сесе був класичный варіант граматіки, и у ньому ищи є много неясного и нерішеного. Бо типир уже лінгвісты роблять не лем над граматичными правилами, ай над цілым комплексом проблем языка. Зато и труды їх носять назву не „граматика”, а „язык”.

Доповнює шор унікальных русинських видань 2005 р. книжка А.Годинки „Час гурше, ги вода...” (Ніредьгаза, 2005), матеріали діла якої

изобраз, систематизовав, прокоментовав и спередслово написав Михаил Капраль. Сесе была послѣдня книжка, яку редаговав свѣтлої памнати бывшый заведовач кафедров украинської и русинської філології Ниредьгазської Высшой Школы Др. Іштван Удварі, який 9 новембра удыйшов уд нас у вічність.

Окrem великоформатных научных русинських видань, в началі ХХІ-го ст. на Подкарпатськѣ Руси уйшли и менші русинські книжки - мала граматика русинського языка діла русинських школ под назвов „Слово за слово” и читанка діла сих же школ „Живое слово” Михаила Алмашія, котрі были похвально стрічені учениками и учителями

русинських школ. Выйшли и не дуже удачні книжечки діла русинських школ П.Р.Магочія под назвов „Наша Отцюзнина”, Тамары Керчі „Бетярський букварик” и Ігора Керчі „Утцюзнина”. Правда, сисі книжечки лем условно мож назвати учебниками, но їх мож раховати ги бы прелюдійов до написаня добрых русинських учебникѣв. Айбо діла того, обы практично реалізувати такий важный проект, треба, обы русинські учені были обединені в трудоспособный колектив, котрый бы дѣставав под свої проекты якісь інвестиції. На жаль, на днишний динь сись вопрос никим ся не рішать. Так што написаня истинных русинських учебникѣв удкладаєся ищи раз на неопределеный час. Но непозеравучи на то, ош подкарпато-русинські учені мусять издавати свої книжки за свої гроші, начало ХХІ-го ст. у смыслі публікацій русинських научных изданій было дуже урожайным. Но за сесе заслужили быти похваленыма лем самі русинські учені!

Дмитрий Поп

Ернест Конратович „Село весноя”, 1961

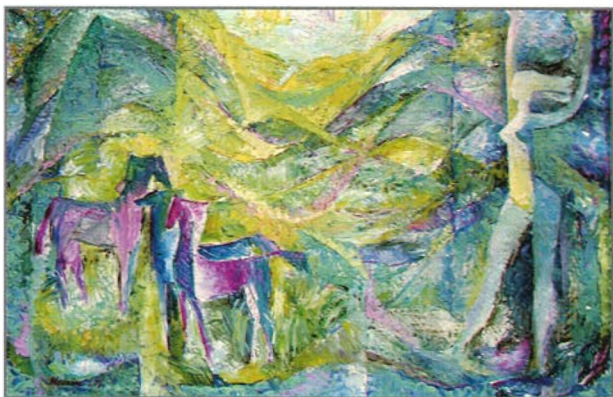

Ернест Конратович „Верховинська мадонна”, 1939.

Павел Балла „Дівчина моя”, 1967.

Золтан Шолтес „Горное село”, 1973.

Іван Манайло „Рано”, 1973.

Іван Манайло
„У чекано”, 2004.

Іван Манайло „Послі бурі”, 2001.

Іван Манайло „Вертеп”, 1999.

Андрій Манайло
„Рання осінь”, 2005.

Андрій Манайло „Натюрморт из шиповником”, 2005.

Два салдобошські попы. *)¹

(Из моих записок)

І. Отець Мигалкович намістник, салдобошський пуп.

А. Салдобош²

Так ми ся видит и добрѣ ся видит, же не усѣ знают, де, куды лежит Салдобош и што е з ним? Та я тым и таким лем тулько кажу, же Салдобош не далеко уд Тисы у Марамороши межи Хустом и Буштином лежит коло желѣзницѣ и шырока улиця, горсяцька³ дорога веде через село.

Булше пак и не говорю. Бо аж 'ем го так и пописав, ож кождый бы го зараз спознав, хто бы лиш на містѣ був, але потрафити до Салдобоша однако бы не муг.

Салдобош не велике село, але дуже порядочное. Не давно щи и красное было, коли ерарна⁴ дубова хаща из двох бокув обняла го. Хаща не была корчульом заросла. Старѣ, ги за 150 рочнѣ дубы чисто стояли. Же порядочное, межи иншым указуе и то, же мало у нюм жидув. Горѣ селом - долу селом на право и на лѣво, русинські хыжѣ стоят одна за одноу. Обывачѣ Салдобоша майже усѣ русины. Напримірь фамилія Добошув. Мужчины файнѣ хлопы усѣ. Дѣвки, жоны ладнѣ особы. Дакотра и красна и мало е измученых. Хыжѣ соломов покрытѣ. И хотѣ сут и такі, котрых солома почорнѣла, уже и погнила, латы котрѣ пос[г]ынанѣ [криві]⁵, другі поламанѣ, хижа ряндава, же дождж на пуд паде, однако люде салдобощане, аж и не богатѣ, ани едного богача'м не познавав, добрі ся мают и ани еден не ходит у ковды.

Та ци чудо, же, коли щи хаща стояла и щи ани слова не было, же дубы десь колись вырубают, и я конець села купив 'ем собі шынгловану файну хыжу с читавов загородов. И як „хыжник“-а просили ня, об'ем приняв салдобошську пристойность, што я удачно учинив и до р. 1919 до Салдобоша пристойный 'ем був.

Церковця деревляна, стара и мала. Люде ся помножили, а будинок такой зубстав, яким го сперед 200 роками выбудовали. Жоны, котрѣ ся „ужонили“, та у „бабинець“ не вмѣщаются, коло церкви пуд стрѣхов стоят и молят ся. Раз, уже'м женатый був, и я ся молив коло ней и так чувствую, же не знаю, коли'м ся так широко молив, ги тогды там.

Фара добра. На доходах посередня. Зато усе знатнѣ попы там поповали. Так десь коло 1815-1820. був там за попа Чопей Федур, отець Федора, попа волувського, и Антонія (†1877) каноника. Кедь застигну и буду часу мати, росповѣм нашим читателюм, яку хыжу учинив першый Чопей, за кого письма говорят, може быти, дѣдо Федора салдобошського

попа. Коли я до нормальных школ ходив у Сиготѣ (1871-73), тогда Андрій Липецкый быв салдобошским попом и то от р. 1861. За ним пак десь из Земплина прийшов быв отець Августин Йенковскый.

Межи Чопейом и Липецкым (1820-1860) за часы епископув Почія и Поповича у Салдобоши цилѣ 40 годы поповав о. Андрій Мигалкович. За нього ги сперед 55-60 роками його пережник, старый Липецкый сесь припадок ми приказовав. Я тогда не журиw'ем ся с тым, ци батько Андрій ото, што ми говорив, из палця ссав, ци десь чув. Теперь так думаю, же память сього предка щі жила, коли овун до Салдобоша прийшов.

**Б. Салдобошська попада ганьбливо
закричит на вицишпана.⁶**

Мигалкович по булшуй части за часы великим авторитетом владычив, того епископа, славного типикиста Попович Василя, цѣлому нижньому мараморошському краю познатый и честованый чоловик, примірный намістник и паство свое люблящый, любимый и много заслужный священник быв и душпастырь. Таким приходит ми ся держати го по тым сказкам, котрѣ за нього'м чув.

А хлоп быв, хлоп. Межи тогдашними людьми хлоп за себе. Хлоп над хлопамы же из низшых шорикув видѣти можеме. Ай померьковати'сме годнѣ и из його поступка, из його слов, котрых владыцѣ Поповичу дав на авдиенціѣ, и из 40 лѣтного попованя у Салдобоши.

Жонино пружвище забыв'ем. Лем тулько'м задержав у памяти, же жона Мигалковича, попада салдобошська, нѣмешка⁷ была, што тогда, сперед р. 1848, дуже много значило. Явно же из того, же дѣти, котрѣ ся из сякого неровного супружества народили, титул „agilis“ носили и нестали кметями. Сперед фари, котру давно, щі королева Марія Терезія дала на одну фурму у усѣх мараморошських ерарных парохіях збудовати, малый загородок ся простирав повен квѣтьом.

Еден день кегеня⁸ Мигалковичова у сьом загородку сидѣла и удпочивала на лавици, што коло стѣны уложити дала, обы ся над квѣтками наслаждала. Сперед фари и загородки тягла ся улица горсацкя. Раз лише ги из далеку чуе кегеня топтаня копыт у чотыри такты. Конѣ чотыри же май голосно бют такт. Ткось иде на чотырьох коньох утты из Хуста горѣ горсагом.

Ба хто упрѣгат туй чотыри конѣ? На еднуй руцѣ мож ѣх порахувати. Ид Салдобошу найближе лише самый саменькый урмезіовскый Поган, пан Жигмонд Поган де Чеб, мараморошскый вицишпан, ходит на чотырьох коньох. И кегеня изганула. Приближающийся зуправдѣ пан Поган быв. Дому ишов до Урмезіова⁹ из Хуста, де якысь дюлеш¹⁰ мав. И як

дѣло dokonчили, паны, котрѣ ся изыйшли, на обѣд пуйшли до джурата¹¹, де по обѣдѣ яли пити та карты грати до рана. Рано урмезіовський кочиш запряг конѣ, с паном сѣли на вуз и пустилися дому.

Горсацька дорога тогды уже была. Из Кошиць вела через Михалювци и Собранець до Унгвару, а утгы дале через Мукачово, заболотяный Берегсас, Севлюш¹², Хуст и Тячово до Сигота и так дале до Ясѣня. Салдобош на два полы перетяла и така шырока, же видно из едного на другый конець села. Горѣ селом идучи сесю улицю топтали конѣ у чотыри такты.

На возѣ слуга сидѣв из заду, а пан Жигмонд на впередѣ и гнав конѣ, котрѣ добрѣ знали путь. Уже не першый раз тропотали из Хуста дому. Та уже и не треба было ѣх гнати. Ишли уд себе. Пан Поган дьеплув¹³ навив на руку и ледвы што лишили варыш, яв подримковати и сюди-туды, на вперед и на зад, пак на лѣво и на право погиняв ся. Видав цѣлу нучь и крехты не заджмуриковся.

Конѣ уже сперед фары бьют копытами, коли раз чуе, ги бы хтось гойкав: но та адде ми нямеш, якся починат, а не знае, же нямеш нямешкуй кегени поклонитися звык, бо так ся яло. Кегеня Мигалковичова кричала из загорода острым голосом, абы чув тот, кому кричит.

Поган ци чув, ци нѣт, незнати было. Ай гибы був поняв, же якась жона йому кричит и його ганьбит, та ся потрясь, посяг за батугом, схопив дьеплю до рук, швакнув межи конѣ, конѣ высочили и запряцка пуд махом зникла, счезла из очей и лиш порошок пуднимающий ся указовав, же хтось там бѣжит на дорожѣ.

Другого дня у придатнум часѣ возик с чотырьма конѣ пана вицишпана становив ся на дворѣ салдобошського попа Мигалковича. З воза злѣз парадно облеченый п. Поган. Пуп и попада зачудовано привитают невиданного гостя и заведут у свѣтницю. Великоможный вицишпан ницят не таит, ай принимающим го на диво, уткрыто заяс[-]вит, же довжным ся чувствовав ѣм, як сусѣд, честь уддати. Зато и не годе, хоть як бы любив и удячно бы учинив, довго бавитися. И не дав бы прячи, ани піпу собѣ занести. Дуже деликатно и акуратно мусѣв ся справовати. Бо не хотѣв дуже понизити и спустити ся ид одному попови ни як вицишпан, ни як найзнатнѣйшый маетный нямеш мараморошський. Айбо обратно проедну гет гет особливу причину надав ся, обы одним часом и симпатичный и звабливый ѣм проуказався.

Тогды цѣлком инак принимали гостя, ги нынѣ. Ни цигарув, ни сигаретликув не было. Хто кури в піпу, с собов носив. Не было ни ликерув, ни конякув. Были и тогды якѣсь-фелѣ ликтаріумув, была дома варена паленка, мизжена [з медом] гурька, у котрых цинторія ся мочила.

Мигалкович налив три погарчики, так ги пуромокчика[?]. Жонѣ лем туютько, обы с Поганом цоркнути могла. Служниця занесла шырокое

блюдо, повное богачми. Коли паны выпили гурьку паленочку, п. Поган ся уклонив с тов выгварьков, же неотмітно мусит ся вернути дому, але пана газду запрошуе у тыждень до себе на обід.

II.

В. О. Мигалкович на обідѣ у п. вицишпана

Но та теперь, солодка, кажи, што сесе запрошіня хоче быти, - звѣдав ся Мигалкович свою жону, коли Поганова брѣчка горѣ горсагом исчезла и пропала у поросѣ. Тадѣ видав ты загойкала на нього, а овун гибы ти отвіт хотѣв дати, приюхав и запросив ня на обід. Сам прийшов, не лист загнав, але лиш мене самого просив до себе. Який невилный[?] и надутый на свое нямешство, щѣ якусь фіглю учинит изомнов.

Ледвы ци не маєш правду, любый. Сесѣ Поганы, не усѣ, бо сут межи ними и порядочнѣ паны, по булшуй части велѣкі фіглярѣ, як у нас дома нянько нам бывало приказовали, Люблят из чужого смѣх чинити. Лѣпше кажу, великий смѣх. Чим гуршый, тым май ся радуют. Бывае и то, же добрѣ выдуманна труфалка¹⁴ на грубо удастся вадѣ на бук пырсне. Выфічльованѣ посоромльенѣ станут вадѣ смѣх иде на рахунок Поганув. Аж сак ся стане, Поганы спрячутся, ги миши сперед мачков зятянут ся у дѣры и за тыжднѣ ся некывають, не указуют, ай мовчкы сидят, ги мокрѣ пацята. Але буде, як буде, я б'ем лише ото мовила: дай запрячи май параднѣ конѣ, котрых маеме, возьми на ся нову реверенду и иди, як на вармедю идут: світло убранѣ. А там пак сокотися, як лиш можеш. Не буй ся нич, ай будь силнодушный, мерькуй на поступок притомных и гадкуй за нашу честь. Буг из тобов.

На термін о. Мигалкович рушив ся так, обы пучасом перед обѣдом у Урмезьовѣ быв, де Поганы из столицѣ Ваш¹⁵ из одно 500 годами переже поселилися. Коли злѣз из воза, внутрѣшний и довірчивый гайдук¹⁶ п. Погана, на имя Мый, поздоровляв и завѣв до хыжѣ о. Мигалковича. Там, у хыжѣ, наш пандуховный ступив у світлицю и п. Поган представив го даз 10, скорше приѣхавшым панум. Гайдуку, а было ѣх даз шестеро, по двох панув еден гайдук, дораз занесли бруфлянку¹⁷ и закусити помащеннѣ хлѣбики.

Ледвы паны устигли два три слова поговорити, тай найновѣйшѣ вѣсти вармецькѣ¹⁸ еден другому передати, розтворили ся дверѣ и Мый заявив, же стул закрытый. На Мыйову оголоску перейшли у обѣдницю, посѣдали рядом и яли обѣдати.

Мигалкович утворенѣ держав очи. Подозрительным му упало и привижало ся, же кегеня урмезіовська не указала и не появила ся ани на вечерѣ, же из панув лем двох-трѣох познавав и знав, же сесѣ велѣкі

панюхы, и на послідъ же стравы, котрыми їм гайдуку силовали, тому ся звикли подавати, хто много хоче пити. Андрію гадкуй на ся, - гадав собі Мигалкович, - туй штось не у ряду. Майже испити ня хоче п. вицишпан. Но та горазд. Ранше треба было устати, п. Жигмондику, кедь сеся ти воля. Лиш не побануй.

Не скажу ряд страв, лем тулько припомню, же не были там пероги, не была яешница, та иншѣ такѣ лакомкы, ай были рыбы, головатиця, мерена та шука¹⁹, были грибы: сушенѣ и печенѣ, капуста, але не голубцѣ, ай аж знаете, што такое: гайдуча капуста, т. е. смажена капуста с дарабчиками на дымі выхлым пікницѣ. Горазд мож померьковати, же стравы наварованѣ на попитя. Но та и пили - до вечера. Гостѣ притомнѣ уже ид печеннѣ їмилися до фляшок повных силным и моцным вином. На вечерѣ дуже голоснѣ были. Цѣле гойкали. Еден другого перекрычати ся змагав. О. Мигалкович скоро збачив, же многі из гостей не пют, ай, просто повісти, ллют до себе муцное вино. Чей мене хотят упойити на мац²⁰, - гадав собі. Но та аж сесе вам у гадцѣ, та лиш поливайте собі гортанку, але дайте позор, обы'сте ся вы не упили, - думав собі дале. Не дам ся перепити уд вас, бо так мерькую, жельочати аж и знаете, же на легінѣ 'сте мог[?]. Не паны сесе, ай свінѣ, котрым онѣ тече долѣ гортанков вино вадѣ горѣвка, всьо едно. И выбрав собі слабое, але файное вино и помалы попивав из нього.

По вечерѣ, щи не было девять часув, еден гостѣ - готовый бив: упав пуд стул, ги дрыво. Другі и не подивилися, ай - пили дале. Та и вино зробило свое и причинило, же до пувночи кожного часа упост двое упали, ги ковбіці, коли їх вержут на бук. И по пувночи упали пуд стул тоты двох-трих, котрѣ доті бировали. Так ги коло чотыри часы рано уже лем вицишпан сидит и пїе, пїе страшно и помалы колишеся так, ги тогды, коли з Хуста через Салдобош ишов, и о. Мигалкович тоже сидит неколебимо на містѣ и пїе из „свого“ вина.

П. вицишпану гибы и[у] мрацнуй²¹ голові му ся штось колотило: не думав 'ем, же труфалка така груба буде. Я гадав, пуп ся упїе, пак выладиме го дому, ги пяницю, та будут ся над упитым смѣяти. А теперѣ, кедь я ся упу, цѣла столица высміе ня. Жѣга²² держ ся. Давный ты пияк и уже'сь выпив якисѣ болота... Айбо без дѣля хотѣв Жѣга не дати ся. Уже так ся нассав много сортами вина, мрак усе та їмив го, же щи два-три погары уляв до ся, гибы то тулько ромпликув было, и упав и овун пуд стул ид другим цѣмборам, ги кой сулака вержут на дрыварни у кут.

А о. Мигалкович сидит, та сидит коло стола. Самый ся зубстав. Гостѣ, десятеро їх, з газдом пуд столом... Ледвы чути слабое дыханя... десѣ по еден стогон. И за два дны не будут тоты тверезѣ. Овун выпив вино, што щи у склянках было, котрое собі выпозерав. Пак голосно яв ся скаргити: но та я походив, запросили ня на гостину, та ни їсти, ни пити, ни пана, ни

панѣѣ, ни живого створѣня.

А што ми чинити: забратися, та ити дому. И устав, утворив оболук. Боже, який фрѣшний воздух. Сонце уже високо стоить и грѣе та грѣе.

Вицишпанѣка уже устала была и у загородѣ прохажовала. Коли почула голос Мигалковича, духом до кухнѣ пиловала и... скоро, кухарько, фрыштик... ци устав, де Мый, скоро най бере кошар из цилиндерами, скоро до пивницѣ за вином... скоро... пилуй Мыю... А вы у кухни скоро ладѣт фрыштик, малый полуднок, най го духом Мый несе у обѣдницю.

Так и сталося. О. Мигалкович ладно пофрыштиковав, пак загнав Мыю до панѣкы и попросив еѣ, обы го на пару минут прияти ран[ч]ила [была ласкава], бо гостину подяковати и уклонитися хоче. Так и збыло ся. О. Мигалкович фрѣшний и тверезый уклонив ся уд кегенѣ, сѣв на вуз и повоз ся дому, так ги тот, кому ся удало дѣло прикрое без напасти и бѣды кончити.

Так думав... Але чоловік зато чоловік, обы блудыв.

Г. О. Мигалкович на авѣиенциѣ у владыкы

Живот каждоденный у Салдобоши кончився и ишов так, ги другим разом. День за дньом. Раз лиш, так ги у три тыжднѣ, залетит лист до Салдобоша на фару о. Мигалковичу из Унгвару уд нового епископа Поповича. У тум листѣ Мигалковичови розказуеся, обы на сесь и сесь день ци термін у Унгварѣ перед владыков появився.

На сесь великопечатный лист из Унгвара у Салдобоши слуга яв возик мастити, конѣ читаво годовати команицьов, та вуси[о?]м[,] словом пароватися на путь. И трьома дни перед терміном о. Мигалкович пустив ся до Унгвара, де без бѣды третього дня у заранѣ и прибыв. Там наяв собѣ квартиру у гостинницѣ „Ид чорному орлу“. На другой день, як прибыв, т.е. як май на термін перед полудньом явився у резиденциѣ епископа. Нащивлячи знакомых авлистов²³ на корридорѣ несподѣванно стрѣтив Поповича.

Можеме, аж можеме собѣ подумати, як ся дивив, як чудовав Мигалкович, коли владыка нич инше му не казав, лем на обѣд го призвав лично. У 12 часув Мигалкович появився у епископськуй обѣдницѣ. Попович уже там був с авлистами: побочным каноником, конзисторіалным новтарышом, канцеллистом и своим особным секретарьом. Не чекали нич, ай посѣдали и обѣд зачався. Сперед кождым надворным попом стояла невеличка, ги за 3 децилітрова фляшочка с вином. Мигалковичова скляночка, щѣ поливку не поклали на стул, та уже порожня была. Мигалкович не пив, ай выльав до рота погар и вино текло му долѣ гортанков. Владыка збачив, же Мигалкович уже не мае вина.

Обернув ся ид побочному канонику и разом канцелларному директорови, узав його фляшочку и каже: вы, пане директоре, и так не пйете. И дав Мигалковичови. И пуд обідом узав сперед обідающих авлистов їх циліндрики и усѣ еден за другим передав Мигалковичови. И коли видѣв, же коло печенины уже никто не мае вина, розказав выслужающему гусарьови, обы принюс вина, айбо мало майсип[л]ного. Пу[и]луй, - каже му, - и дай духовникови годный циліндер. И коли гусарь принюс вино и налляв погар Мигалковича, сесь усунув погар и не хотѣв пити.

Тогды владыка устав и позвідав Мигалковича, зашто не пйе?

Дякую дуже покорно, Вашуй Ексцелленціѣ, бо'м не звик.

Не звик есь, - заgrimів розгнѣванный Попович. Видав усѣ сме тя видѣли пити. И не пити, ай лляти до ся. Но та теперь, пане превелебный, кажи ми, ци знаеш, зашто'м тя закликав до Унгвару? Не знаеш, задарь ся розгадуеш. Та я ти повѣм. Бо пан вицишпан тя про пянство завдав. Та ци не читав есь на соборах намістничых у протоколѣ парохіальнум, як остро и твердо заказав бл. п. владыка Бачинський у своем циркулару даннум 20. марта р. 1796 пянство? И дав папірець секретарьови, котрый читав: „Возлюбленны и сынове парохы. Хотяй болше оуже разы разпространих дієцезалная моя повелѣнія со взоромъ на нѣкая преступленія и преступниковъ ихъ оуже на кару дѣля прикладу другихъ затѣгахъ симо ко мнѣ до Оунгвару... однаковожь понеже суть нѣкіи изъ пароховъ, которіи изъ забвенія, другіи же изъ небреженія, иныи, сихъ горшіи, изъ жестокосердія предоустановленныя повелѣнія моя не внимають, неопамяюще ся на совѣсть свою, яко подѣ часъ пріянія священства послушаніе епископу своему съ народнымъ обѣтомъ предъ престоломъ Божиємъ присигали, того ради якоже съ взоромъ на давная, тако и на новая оустановленія возлюбленностямъ вашимъ... нынѣ опредѣляю... в. Занеже многимъ май болшая погибель походитъ отъ пянства, сіи конечнымъ моимъ повелѣніемъ да напоянутся, яко аще оуже и грозная оная апостольска словеса ихъ неиздержаютъ, же пяници царствія Божія не наслѣдять, поне о своихъ чадѣхъ сожалующе да опамятаются, же по словеси Господнемъ въ чадѣхъ своихъ познаваемый мужъ, спричь [давнѣрус. сирѣчь = то значит] якій отецъ, такіи хлопецъ, яка matka, така Катка, изъ своимъ пянствомъ щастя чадомъ своимъ до будущаго явно и во архивѣ моемъ записано заграждають, но иначе прикладную кару оу мене что день не обыйдутъ, яко и нынѣ суть нѣкоторые здѣ оу Оунгварѣ на покутѣ; оттолѣ понеже злоприкладное сіе пянство и многыи случаи частократно парохомъ на корчмахъ случаютъ ся, сего-ради отъ нынѣ на прочее корчмы парохомъ (посѣщати), якоже дома въ своихъ парохіяхъ, тако и индѣ (понапиватися) всеконечно запрѣщаютъ ся, въ чесомъ аще коего пароха преступнаго спрѣчь [сирѣчь] корчмы посѣщающаго вицеархидіаконъ посему дознаеть ся, таковаго неоткладно до себе безъ

всякыя выгвары дѣля погрозу зазоветь, преслушающаго же или не поправнаго мнѣ отписати долженъ будетъ.²⁴

Коли секретарь кончив читаня, - сяк распорядив поступати с пяницями и сяк приказав, - продовжав епископ - ги даз 40 роками сперед мнов владычествовавший Бачинскій. А ты што начинив? Пан урмезювскый пише ми, же закликав тя на обѣд, на котрый зобрав 10 май великих пиякув усього Марамороша. А ты ѣх усѣх десятеро из п. вицишпаном у воросѣ так перепив, же пуд столом лежали ги надеревитѣ. Та сякого пянюха не хочу, не можу терпѣти межи моими попами. Самый ем хотѣв удостовѣрити ся, ци правду ми писав п. вицишпан? А теперь видѣв ем, онѣ напудив ем ся, же п. урмезювскый правду мав. Бо так пити, ги ты, чоловіче, перед моима очима, якесьме туй усѣ видѣли, нигда'м не видѣв. Та не треба ми гурше доказовати, же п. урмезювскый правду писав у своєю жалобѣ, котру против тебе сюди загнав. Зато, же честь попувську так есь укал [= у болото] заваляв, прикладну кару есь заслужив. Я не хочу тя ни судити, ни карати. Предложу дѣло конзисторіѣ²⁵ и сам буду свѣдчити, обы тя придатно покарали.

Ходь и винным нияк не сужуся, однако, аж ми пару слов дозволите, расповѣм, што на туй гостинѣ пана вицишпана сталося, хто ся и як ся упив, - просив Мигалкович.

Но, та лиш говори, айбо дуже накурто, - отвітив владыка, бо недуже нас кортит сякі свинства слухати. И я люблю три[у]фалку, але што много, ото шкодит.

Тепер чую, - же тоты паны у Урмезьови найгуршѣ пиякы были цѣлого Марамороша. Та же так ляляли до ся муцнѣ вина многих сорт, на ото ниhto ѣх не силовав. Они такі страшнѣ пяницѣ были, же и тогды ляляли до ся коли и не треба было. Ляляли до ся, бо ѣм гортанка горѣла. Я пю, ото и не таю, але тогды, коли ми треба. Не тогды, коли ми горло высохне, ай тогды, коли жажду маю. Ваша Екселленція видѣли'сте, же и минѣ долѣ горлом тече и льєся. Е се дѣло рутина. И ани так не значит, гиб'ем я дуже ломився на то, об'ємся упив, ги они ся на ман[ц] упили. Упилися так, же ги мертві лежали пуд столом с п. вицишпаном у едно. Я пю, як кажу, але мене щи ниhto [не] видѣв пяным. Ани тогды ем не быв, ани теперь ем не пяный, ай тверезый. Лиш мало не так, гибы был ем квасну воду пив. Я не быв и не буду пяный, бо я усе лем одного фелю²⁶ вина ем пив и нигда не пю и не буду пити вшелѣякі сорты вина мішано. Пити из пустого жаданя муцнѣ, ги там были, фелѣ вина и пити так, обы чоловік розум утратив, не моя натура. Я и тогды тверезым ся удклонив уд панѣ, пушов собі дому без того, обы было ми дашто поых[хы]біло и пошкодило. Теперь знае Ваша Екселленція ясно, як ся тот припадок удбыв. Та аж так судите, же однако'м дашто завинив и похыбив, самый прошу, карайте ня. Я знаю, же я нияку кару не заслужив и не дав ем причину ни на малѣйшу кару.

Што муг на слова Мигалковичовы епискуп отвітити? Пуд минутов перебіг му розум вопрос, ци заслужив кару, ци винен? Нїт. Не дав причину вицишпанови, обы го такому сміху передав, який му наладив. На щастя, не упився, як пан вицишпан раховав.

Но та аж не винен, и кару не заслужив, та и я не буду го карати. Бо несправедливый бы був поступок против нього.

Та кедь есь правду казав, отвітив Попович, у чум сомнїватися не маю ниякої причини, я тя невинным обявлю. Иди с Богом дому, айбо усе май гадку, обїесь ся нигда, докі жити будеш, не упив и сором на голову ти не натаг.

Сими словами отпустив салдобошського попа.

И Мигалкович удклонився, сїв на возик и щастливо вернув ся до Салдобоша. И там ищи за тридцять рокув из Божої ласкы пив по малы. И не шкодило му. И нигда не мусїв ся ганьбити.

Конець першої частини.

Жерело: Антоній Годинка “Час гурше ги вода...”
Матеріал зобрав, ушорив, коментарії застачив **Михаїл Капраль.**

Коментарії

1. Сесь матеріал печатав са у трьох числах новинки „Нова Недїля” у августі и септембрі 1939-го года. Пудписаний був як и переже: Сокрыницкий Сирохман. Як и у передущом случаю редакція ся удгородила уд орфографії Антонія Годинки: „На желаня автора сообщаеме оригинальною правописею”. У сьой новинці была надрукована лем перва часть, за «другого» салдобошського попа, булше познатого Августина Єнковського, намного пуднїйше и май мало надруковали. Сесь матеріал був появлений онь кунцём 1941-го года и не там, де го марно чекав читатель „Карпатской Недїль” (до новембра 1939-го „Нова Недїля”), а у популярном вуданю той же редакції - „Миссийный календарь на рок 1942”. Составив Александер Ильницький. Ужгород: „Унію”-Миравчик. 1941. 76-78. Тко знає, де лежав, чом так пудно са появив у печаті сесь текст. Знаєме, ож ищи 17-го септембра 1939-го года, у новинці „Нова Недїля” услід росповістці Сокрыницкого Сирохмана за салдобошского попа Мигалковича приобіцяно было читателям продовження: „Конець I. Иде II часть”. Видиме, довго йшла ся часть и доста куртов дуйшла, додам. Ож курта, шкода, бо имня другого сїго салдобошського сященика, „што машинкы чинив”, є про Русинув не менше честованим и велебным. Постава сеся очевидно заслужила на глубшое изглядованя. Накурто за Августина Єнковского поз. хоть лем ту: Поп, Иван. *Энциклопедия Подкарпатской Руси. Ужгород: Изд-во В. Падяка, 2001. 171.*

2. Днесь Стеблівка (укр.).

3. Подагде ищи кажут *орсаг, горсаг* - державна дорога, путь, поз. мад. ország 'край, держава'.

4. Туй - *кінчтарська, державна*, поз. нїм. (австр.) Ägar, ägarisch 'державный маесток', 'державный'.

5. Туй и дале у сяких простых скобках [] подаву гадану пролишену букву/буквы, вадь гадано ялу букву намісто хыбной (знак -, кедь дака лишна буква са найде), вадь слово на місті печатных хыб (ту конкретно, думаву, місто «с» має быти «г», даву синонім слова, бы

было ясно); tych хыб є доста у новинках, што са печатали високов печатѣв у тот час; другов причинов было, ож по ужгородських печатнях наберали тексты по булшуй части робутники Мадяре, котрі не все знали русинський язык, а редакторы, видав, не за ушиткым устигали...

6. Вицишпан = *вице-ішпан*, другый за рангом чиновник у жупі (комітаті). Поз. мад. *ispán*, котрое происходит из давн.-славян. *жупан*.

6. Туй - *панія из благородного рода*; поз. мад. *pemes 'боярка, великашка'*.

8. Туй - *панія*.

9. Днесь Руськоє Поле Тячовського района.

10. Пор. мад. *gyűlés 'собор, сходины'*.

11. Джурат - *містный судя, даколи и новтарош*.

12. За Советув Севлюш перейменовали на Виноградово, Бересас - на Берегово.

13. Дяплув - *'повод, воцька на коня'*, пор. мад. *gyeplő*.

14. Туй *фігля, жарта*, пор. мад. *tréfa 'фігля'; tréfálni 'фігльвати'*.

15. Мадярська жупа Vas из главным городом Szombathely находит са далеко на западі, на граници з Австрієв.

16. Туй - *слуга*.

17. Бруфлянка - *туня, не дуже якустна паленка, дрыган*.

18. Мад. *vágtmege 'жуна, столиця'*.

19. Головатиця, мерена, шука... Прошло яких сто рокув, а де сут тоты рыбы? Пак, нес, бо вусхли рікы, а рікы вусхли, бо вунишили лісы, уповість днешный верьховинець... Но йсе вже політика, ци же панської гунцутство. А ту бесіда за рыбы. Як тогды рыбной діло стояло, поз.: *Владыков Вадим. Рыбы Подкарпатской Руси и их главнейшие способы ловли. Ужгород, 1926.*

20. Упити са на мац - так, ож йти пак лем мацавучи стїны?

21. Туй - *затуманена уд пиятики*, поз. иши *мрака*.

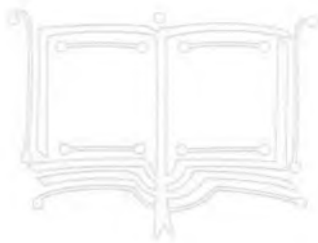
22. Жіга - *уменшительное уд Жігмонд*.

23. Так вупозирує, ож *авліста - 'службовик при резиденції єпископа'*; пор. гр./лат. *aula - 'панський двір'*

24. Годинка цїтує єден из уббіжникув єпископа Андрія Бачинського. О них не раз наганув и переже як о богатых и цїнных жерелах русинської історії XVIII. віка, які треба бы опубліковати... Онь такой через сімдесят годов реалізовав сесе знатый мадярський научник Іштван Удварі, поз. єго *Кириличні уббіжники мукачовського єпископа Андрія Бачинського. Збирька жерел про студії русинського писемства I. Ніредьгаза, 2002. 239 с.*

25. Представительський и порадный орган при єпископови.

26. Туй *фель - сорт, файта*.

Наші юбілянти

Димитрій Поп

(до 65-роччя из дня рожденія)

Димитрій Поп родився 16.04.1941 р. в с. Страбичові, Мукачовського округу. Філолог-славіст, переводчик, краєзнавець. Закончив філологічний факультет Ленінградського університета по спеціальности чеський язык и література. Ціле сознательное життя професійно інтересуєся історією Подкарпатської Руси, русинським фольклором и русинськов лінгвістиков - вўн був ведучим составителем „Русинсько-українсько-руського словаря”, „Русинського синонімічного словаря”, книжки русинських історичных былин и легенд, книжки „Замки Подкарпатской Руси”, написав и издал „Историю Мукачевского монастыря”. Окрем того, ним подготовлені до изданія „Фізична географія Подкарпатської Руси”, „Русинсько-руський и русько-русинський фразеологічний словарь”, „Русинський інтересный словарик”, де вян изобразил коло 200 неформальных назв наших сіл (прозывок), составил „Русско-русинський словарь” и „Чесько-український розмовник”. Типир Д. Поп закончив книжку из історії Мукачева.

До свого юбіля Димитрій Поп прийшов, завершивши свій цінний труд „Історія Подкарпатської Руси”. Прочитавши його, мож уповісти, ош она написана опытным изгладователем, патріотом свого народа без укривлення исторических фактов.

У книзі доказано, удки узялося именованія Подкарпатська Русь, и што оно є именованєм края истори-чеської давности. Автор описує період от пітекантропа - чоловіка палеоліта (древньо-камінного віка 1000000-8000 р. до нової еры) и до наших днів.

Всесторонне высвітлений путь розвитку русинув за часув мадярського короля святого Стефана и його наслідників. Так ся склало, ош розвитіє Подкарпатської Руси было тісно извязано из розвитієм Мадярщини аж до 1919 рока.

Автор наголошує на тому, ош як у часы давньої старини, так и у послідуючі столітія и до нині по волі судьбы русины не могли у повнуй мірі воспользоватися перевагов географіческого розположенія їх края на стыкови дакульких держав. Наоборот, они часто обставали у тяжкому

положенню не по своїй вині. Так, наприклад, у середині XV ст. Турція несподівано виходить на арену європейської політики, а русини ставуть межі трьма вогнями: турецьким, мадярським і австрійським.

У книзі висвітлені події у Мадярщині на порозі Могачської трагедії 1526 року, показано положення Подкарпатської Русі у період анти-турецьких і антигабсбургських воєн 1526-1711 рр. і її вплив на події цього періоду. Детально описано участь русинів у визвольній війні проти габсбургської імперії за самостійність

Мадярщини, во главі котрої стояли Ференц Раковці і Міклош Берчені і вказана роль Мукачевського замка у цих подіях.

У книзі описано положення Подкарпатської Русі у складі Австрійської держави після закінчення війни 1703-1711 рр. у епоху просвітництва, показано значення реформ Марії-Терезії і Йозефа II у економічному, соціальному і культурному розвитку краю.

Автор вказав, як розвивалася Подкарпатська Русь у контексті історических подій XIX і XX століть. Яскраво зображений період розвитку Подкарпатської Русі часів Адольфа Добрянського і будителя А. Духновича і також вплив творчості А. Духновича на національне відродження русинів.

Адже ці не найбільше уваги надано історическим подіям, котрі відбулися після закінчення I Світової війни і до наших днів. Наділення значущого уваги згадуванню і опису післявоєнних подій пояснюється тим, що після закінчення I Світової війни кардинально вирішувалася доля русинського народу і приєднання Подкарпатської Русі до новоствореної Чехословаччій Республіки на правах автономії. Зображено розвиток краю у складі Чехословаччій Республіки, події перед II Світовою війною, а також приєднання краю до України.

Детально описані бурні події у краї після приходу Східної Армії, приєднання Подкарпатської Русі до Української РСР на правах області і насильницька зміна національності „русин” на „українець” сталінським режимом.

У книзі зображені події, котрі сталися перед тим, як Україна отримала самостійність, і непризнання українськими властями результатів референдуму 1991 року, про автономію краю і дії властей, направлені проти повернення корінному населенню національності „русин”.

Історія Подкарпатської Русі написана у доступній формі, при чому не тільки констатуються факти і події, а і дається пояснення їх. Сьогодні

неоцінений труд не лем діла современників, а и діла будущих поколіній. Вун є свідательством того, ош русины мають свою богату историю и ош они не є безименными.

Дякуєме Димитрію Попу за його труд и бажаєме йому много здоровля!

Доктор економіческих наук

Професор М. Руцак

Потовмачила М.

Мирон Жирош - Хронічар рускей душі (до 70-роччя из дня рожденія)

Кидь чоловіку исполнилося 70 рокув живота, а кидь ид тому булше ги 50 рокув принимав участіє у культурній и общественной жизни русинув, мож согласитися, ош то є причинов, обы мож обернутися на тоты результаты, котрі такий чоловік поклав у сокровищницю нашої культуры. Єдним из таких юбілантів є Мирон Жирош, наш знамый новинарь, публіцист, научный изглагодаватель, котрому 1 юнія 2006 рока исповнилось 70 рокув.

Мирон Жирош родився 1 юнія 1963 рока у Русскому Керестурі. Послі окончанія педагогической школы у Зомборі (1953 р.), первым містом його службованя была школа у Дюрдові, де при роботі у класі из школьниками, 4 роки робив у КПД „Тарас Шевченко”. Затым у 1957 році перейшов на службу до школы у Русскому Керестурі, де продолжає свою активну общественну діяльність. У період из 1959-1961 рр. закончив высшу управну школу у Новому Саді. Послі дипломованя Мирон Жирош робить як новинарь у „Русскому слові” (1961-1962), а затым стає управителем земледільческого общества „Перши май” у Руском Керестурі. У 1965 р. переселяєс я у Нови Сад, де испершу робить, як педагог и продолжає студії на правовому (юридическому) факультеті заочно. Из 1966 рока Мирон Жирош вертаться ид новинарству. Робить як новинарь-редактор на протяженіи 25 рокув. При тому абсолвовав на Правному факультеті у Белграді у 1969 році. Мирон Жирош быв довгі роки автором сатирической рубрики

„Шніц” у „Руском Слові”, котра регулярно выходила и послі того, як вун пуйшов из редакції.

Як новинарь на радіо, Жирош пише статі и редагує „Радио новини”, робить передачі из нашої минувшини „Давно, давно то було” и „Драги нашого живота”.

За 25 рокув работы у Руськуй редакції РТВ Нови Сад Мирон Жирош достав много наград за новинарську роботу: Награда часописа „Шветлосц”, награда Дружства новинарох Войводини за новинарски прилог, Награды КПЗ Войводини „Искры Културы” за публіцистику и други.

Послідствія едной автомобільної катастрофы отяготили його роботу у новинарстві, завто вун у 1991 році передчасно выйшов на пензію. Из того часа свуй новинарський опыт и мощный творческий потенциал Мирон Жирош использует діла научно-изглядовательської и публіцистической работы. От момента выхода на пензію вун живе из своей супругов др. Марійов Йоббадь и дівков Аннамарійов у Казінцбарціці, айбо часто приходить до Нового Сада, жителем котрого обстався и надале, и туй печатає свої книги.

Из бібліографії його работ, котру педантно веде из 1968 рока, видно, ош до 2006 рока лем у наших календарях напечатав коло 50 исторических статей, значительное число напечатано у „Творчосці”, „Висніку культуры”, „Новой думки”, „Думках з Дунаю” и других. У Ниредьгазській „Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia” Мирон Жирош опубліковав больше 20 статей и рефератув. Белетризовані творы, документальні статі и радіо-драмы (ушыткого 84)) прозвучали у передачах Радио Нового Сада, „Литературном Слове”, „Рускем слове”, „Маку”, „Дзвонах” и часописі „Карпатський край” (Ужгород).

Треба упомнянути, ош Мирон Жирош вуд 1995 до 2006 рока выдав 8 книжок.:

Погляди до прешлосци (1995), Жива Горніца (1996), Надія под цудзим небом (1997), Бачвансько-Сримски Руснаци дома и у швецѣ 1745-1991 том I (1997), том II (1998), Мили сину мой (2002), Бачвано-Сримски Руснаци дома и у швецѣ 1745-2001 том III (2003), том IV (2004).

Направду треба выголосити: много титулув приписувуть Мирону Жирошови - публицист, новинарь, историк... На мою гадку майліпше бы йому паровав - хронічар рускей души.

Хоть у половині 2006 рока Мирону Жирошу исполнилося 70 рокув живота, вун и далше интенсивно збирає документи про нашу минувшину и можеме тішитися тым, ош вун нам подарує у близькому будучому ици

досі неізвістні, вадь малоізвістні інформації из сей области. Зычиме йому науперед доброго здравья, а затым великого успіха и выдержки у дальшуй творчеськуй роботі.

*Латяк Дюра
Потовмачила др. Марианна Лявинец*

Атаназ Фединец **(до 70-роччя из дня рожденія)**

Мы жиєме у такой час, коли реальность принуждає нас жити, як усі, потребляти, як усі и по вкусам не удрізнятися уд инших. Мода, котру навязує нам медія, опріділяє стиль нашої жизни. Майже не существує возможности чоловікови продемонстувати свою истину сущность. Дуже важным є искусство, бо оно, як и царство свободы, открыває просторы діла самовираження індивідуума, выголошеня собственных мыслей. На жаль, уже даколи и искусство втиснено у рамки, и завто так искрення наша радість, коли видиме настоящее достиженіє.

Роботы Атаназа Фединця - удколи знаву про них - впливали на мене свойов глубоков індивідуальностей. У художника были наставники, цімборы по пензлику, уд котрых вун многому ся научив и котрых признавав еталоном, айбо вун змуг придати своей живописи такую характерну творчеську індивідуальность, котру чувствуєме уже при первой стрічі из полотнами художника.

Атаназ - истинный інтелігент. Высокообразованна личность, дохтор, обогащенный жизненным опытом, художник, ерудированный у многих областях естественных и гуманітарных наук, искусстві, філософії.

Картины Атаназа представляють нам первоначальну силу искусства, исходящу из глубины столітій, силу многогранного творчества художника. Произведения Фруція выражавуть традиції русинської культуры, котра свойима коріннями сягає у давню минувшину. Атаназ Фединец малює не лем то, што його интересує, што вун сам чувствує, айбо и то, што завіщано єму из сивины вікув, што наповняє мысли його народа, его соратникув.

Подєколи різкий и мужественный пафос художника приводит до восприятія філософії наивного фольклорного искусства, единоголасно

зв'язує у органічеськє цілє експресивнє самовираженіє професіонального художника.

Фруці на своїх картинах из ностальгійов изображає свою личну минувшину и минувшину русинського народа, у его творчестві широко представлена сакральна тематика. Діла маляра икона є духовнє наслідіє, котрє у процесі творчєства обрїтає нові форми и содержаніє. Атаназ обладає способнєстьов простими способами драматизовати настроєніє свого творєнія. Пуд пензликом маляра оживавуть безграничні простори карпатського ландшафта из любовью намальовані архітектурні пам'ятки, звониці деревляных церков, завалєні снігом хыжки, блимаючи на світ синьими очками-окнами. На пейзажах художника часто видимє роблячого вадь удпочиваючого роботника, скотину - помочника простого русина, зароблявучого на хлїб насущный. Тематика сих картин пудтверджує гармонію природи и чоловіка у созиданію и борьбі за сущєствованіє.

Портрєты Атаназа подеколи создавуть суггєстивну, шокіруючу и різку, инший раз мягку, вдумчиву атмосферу. Маляр акцентує на сущнєму, вун нигда не жеманиться. Фруці способный сохранили обьєктивность и іронію, яку передає методами художєственного перебулшєня.

Фединєц написав серію автопортрєтув, на котрых удобразив мыслящєго про свою судьбу, погружєного у роздумія художника. Маляр не ідеалізує и свої автопортрєты, они мавуть іронічний характер и подаколи отражавуть его желанія. Тематика произведєній художника дуже богата, природа его інтерєсує, як чоловік, як віра и сомнєніє, як перспектива великих вольных просторув и задушливость внутрішних інтерьєрув, реальность и сон. Роботы маляра не мож однести до єдиного стиля, бо часто зрілищный ефект и его мыслєнное восроизведєніє дійствує на художника стихійнов силов, и появлявуться картины реалістичного характера, другий раз маляр абстрагує, уплотняє, експеримєнтує. Фединєц художник, нигда не статичный, не безучастный. Фруція інтерєсує и дилєма бытія интєлігєнта, и абсурдность нинішнього світа. Великє вплиніє произвів на маляра авангардизм первого десятироччя XX столїтія, композиційні стрімлєнія иконописцєв многих вікув и русинська фольклорна традиція. Дуже часто зрілищный ефект опрєдїляє пространство, цвіт и композицію. Фединєц - истинный колорист и создающий фактуру маляр, котрый хоснує різкі фарбы, важным діла нього є техніка и методы живописа. Художник любить писати олійов, а діла созданія особенної атмосфєры хоснує пастель.

Оригінальний живопис Атаназ Фединця представляє собов цінность не лєм типирішнього русинського и подкарпатського искуства, а є своєобразным явлєнієм малярського изобразительного искуства.

Художник доказав, што своїм творчеством вун спосібний позбытися уніформізації, моды, диктатуры, медіи. Сильным є не лем его творчество, айбо и его личность. А сильна личность создає сильный живопис... Єдно зависить от другого.

Сердечно поздоровляеме Атаназа у чисть его 70-рочья!

Др. Балаж Феледи

Писатель-искусствовед, художественный директор

(Література: Каталог На чисть 70-рочья из дня рождения русиньского художника Атаназа Фединця. Будапешт, 2006.)

Володимир Микита **(до 75-рочья из дня рождєнія)**

Діла творчости каждого из фундаторув школы живописи Подкарпаття є характерным определєніє свого „я” у искусстві. Каждый из них пройшов свою Голгофу. А.Ерделі дуйшов до сього через осмыслєніє культурных світових цінностей и современных йому художественных процесув. Й.Бокшай - через релігію и традиціонность, Ф.Манайло - через глубины народного искусства.

Діла знамого художника Володимира Микиты, котрый многое восприняв вуд своих учителей, традиціоннов общественнов цінностью, через котру мож познати и розкрыти вічні понятія, суть родина, родный дом, обыстя. Мы добре знаєме, ош понятія Володимира Микиты: „Мамка”, „Отчий порог”, „Мірка мішання”, - пронесєні майстром через серце, його картины стали на уровень класикув подкарпатської школы живописа. Творчество Володимира Микиты - се и проявленіє національного идентитета, лірика и мелодика прекрасного края, любов до котрого вун постоянно носить у свому серці. У картинах Володимира Микиты чувствуєся родство землі и чоловіка, котрый родився на сюй землі. Сесе чувство не мож приобрести, из ним мож лем народитися. Великое місто у творчости художника занимає образ матери, котра чекать на сына („Чекання” 1977 р., „На ганку” 1997 р.), матери, котру вун нигда не забывать („Моя мамка” 1967 р., „Памяти мамки” 1983 р.)

Картины послідных рокув - „На сходах старої хыжі” (2004 р.), „Овеча кошара” (2004 р.), „Автопортрет” (2001 р.), „Двур из копицьов” (2003 р.) нібы кличуть упознати світ художника и розділити из ним радость уд

намальованого. Творчество Володимира Микиты мож аналізувати всестороннє, вычленовати у ньому признаки стилю другої половини 60-х рокув ХХ століття, находячи у ньому рефлексии блистательного А.Ерделі, прочитовати глубинні пласты селянської архаической мудрости и находить много ниточек, котрі вяжуть його творчество из прошлым и современным и экстраполюються на будущее. Айбо творчество Володимира Микиты цінне не рефлекторностью, а внутрішньов цільностью и неповторимостью видіння. Залюблений у випробовані поколіннями цінности, художник через собствени переживання и мысли намагається прилучити до них и зрительську общественность. Його творчество - се реально существующий у душі чоловіка світ, выведений пензликом майстра на полотно. Сись тонкий світ, як сніжні рисунки на склі, припадає ид душі каждого, кто видит його. Вун нигда не повторяється, як не повторяється и каждая прожитая минута жизни. Возможно, у открытости и чистоті перед собов и свойов земельов, треба розуміти феномен творчости народного художника, академіка Академії Художеств Украины Володимира Микиты.

Творческу активність, свіжість світовосприятія Володимир Микита сохранияв на протяженні послідных десятилітій, она є характернов и діла произведений начала ХХІ століття. Про сесе говорять и його многочисленні композиції жанровых картин, пейзажа, натюрморта и портрета. Його пензлик увіковічив таких извісных людей Подкарпаття, як Ф.Манайло, И.Чендей, Е.Контратович, А.Фединец. Свою тематику вун продолжав у дальших своих произведениях: „Дай, Боже, добрый день” (1992 р.), „Давно моє, давно” (1995 р.), „На порозі вічного” (1995 р.), „На ганку” (1994 р.), „Цимборки” (2000 р.). Роботы художника выставлялися на многих выставках на Україні и за гатарами: Мадярщина, Чехія, Словакія, Румунія, Італія, Болгарія, Німеччина, Австрія, Канада, Фінляндія, Росія.

Володимир Микита усе придержовався свого національного идентитета, усе признавав себе русином. Из момента повторного открытія у 1996 році відділення живописи и коледжі искусств им.А.Ерделі, вун приймає участіє у подготовці будучих художников края. Вун є председов обласної Організації Національного Союза Художников Украины. У 2001 році став лавреатом премії им.А.Духновича, у 2004 році стає академіком Академії Искусств Украины, а у 2005 році - лавреатом Національної премії им.Т.Г.Шевченка.

Составила др.М.Лявинец

Література:

А.Федорук: „Володимир Микита” (каталог). Київ, 2006.

М.Приймак: В. Микита (до 75-річчя з дня народження художника)

„Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”. Ужгород, 2005. Вид.В.Падяка.

И.Небесник: „Творчість видатних художників Закарпаття”

Тарас Данилич „Газда”, 1999.

Тарас Данилич „Літній день”, 1992.

Маріон Йозсеф Ілку „Вечірна пісня”, 1969.

Юрій Герц „До світла”, 1969.

Юрій Герц „Музики”, 1962.

Атаназ Фединец „Натюрморт”, 2003.

Атаназ Фединец „Апостолы”, 2006.

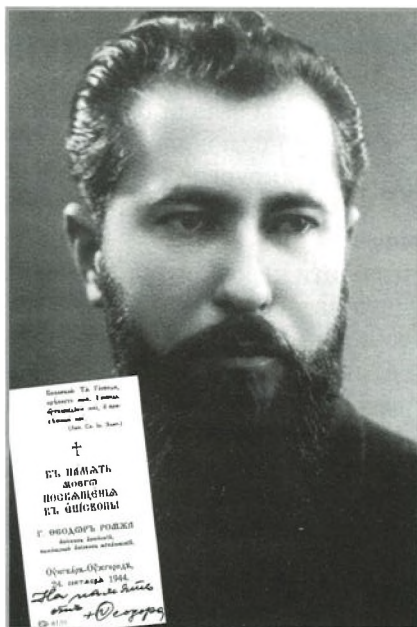
Атаназ Фединец „Стріча”, 2005.

Атаназ Фединец „Весна на Тисі”, 2004.

Атаназ Фединец „Фаршанги”, 2005.

Священномученик Теодор Ромжа

Ласло Пушкаш

Жизнь епископа Мукачевской Греко-католической епархии мученика
Теодора Ромжи (1911-1947)

Перевод книги: Puskás László: Romzsa Tódor élete és halála
Don Bosco kiadó BT ISBN 963 8456 15 9

Перевод подпорувала Фондація Национальных и Етничных Меншин
Мадярщини.

Товмачив: Др Янош Сабо (приводиме пјету частъ)

A fordítás Puskás László: Romzsza Tódor élete és halála
c. könyvből készült (Don Bosco kiadó BT, ISBN 963 8456 159)
a Magyarországi Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány támogatásával.
(5. részlet)

Fordította: Dr. Szabó János

„Окончательное решение”

Сестра Теофила: ”Мы ледвы зачали обміньоватися мнениями, коли зазвучав звонок. Мы дустали неимовірну вістку: наш дорогой епископ помирає. Бігом вернулися у хирургию. Свершилось! Туда поспішив и ночный дежурный дохтор Мішколці, пуся телефонного звонка прибіг из своєї квартиры д-р Фединец.

Они намагалися изробити невозможное - зачали оживление. Массаж серця, инъекция адреналина у сердечный мускул, айбо їх старания были без результата. Наш любимый Архипастырь уже лишив нас.

Вызвідуєме сестер, што ся стало? Они из плачем розказують: ледвы мы выйшли из матушков-настоятельницьов, появився головный дохтор из замістителем, непозиравучи на дуже пудний час, они проводили ночный обход, як и перед сим у нуч из середи на четверг. Д-р Бергман властным жестом направив сестер у коридор и приказав їм приняти участие у обході. Сестры намагалися возражати, бо они же согласилися на ночное дежурство добровольно, и лем у палаті епископа. Головный дохтор побзерав на них жестким взглядом и приглушенным голосом, тон котрого уедно из тым не допускав возражений, гойкнув на них: ”Приказываю, идите за мной” и як бы заспокоював - „Только на пять минут”.

И дійствительно, через 5-8 минут они могли вернутися, спішно открывають двері палаты. На секунду заспокоилися - виділося все у порядку, хворі лежали у такому же положении на постелях, як перед їх уходом на обход. Дрожащими голосами прошептали: „Слова Богу! Нич ся не стало”, айбо у тот же момент учули из постели епископа дуже тихо, як вздох: ”О, Иисусе...” Тіло епископа сильно сіпнулося, и пуся секундного спазма, котрый стряс його всего, замерло.

Мы стояли коло його постели засмучені до глубины серця, у отчаянии. Уедно из появившимися дохторами обслідуєме його руки, ноги, ушыткое тіло - ци є десь признаки причины смерти. На короткі секунды просыпаєся из лихорадочного бреда на сусідній постели о.Бачинский: ”Была туй якась дівочка и до носа епископа штось подсунула”. Коли мы вернулися до нього, вун уже не муг отвітити на наші вопросы, зась впав у безпамятство.

Отець Бачинский муг розказати про се дакому майже уже значительно пудніше, што епископ Теодор нібы намагався уповісти убивці у білому халаті, наклонившуся над ним из чимись, може из ампулов вадь шприцом: ”Не треба, не треба...”

На основании наружных признаков и слов о. Даниила, котрі чули ушыткі присутствующі, Д-р Фединец допускав, што отрова попала у организм вдыханием, вадь через слизисту оболочку носовой полости,

виділося, се пудтверждало то посинение, котрое началось на кончику носа. Присутствующі дохторы тихо переговаривали межі собов: смертельный яд - може цианистый калій, - а смерть настала позад його вдыхания скоро, минут через десять.

Засмучені, айбо принимая Господню волю, мы сиділи коло тіла нашего Отця-епископа у палаті до рана. Д-р Бергман рано зайшов у отделение хирургіи. Вун розрішив одіти тіло мертвого епископа, котрое ищи усе лежало на постели у палаті, у рясу.

Тогда, ищи у палаті, де умер епископ, были изроблені перві фотографіи мертвого епископа-мученика, знимки зблизу, його лица, и из булшого ростояния зверху и у профиль. Вун лежить на больничнуй постели из желізными прутями, зафарбоваными у білий цвіт, світло падає из наполовину открытого окна над його головов, на фоні стін палаты, де як червяки выкручуваються шаблонні узоры провінціального маляра. На голові епископська шапочка - пілеолус - одітий у реверенду из гомбиями, руки положені накрест на груди пуд розпятием, котрое лежить изверху. Черты лица розглажені, лем линію нижньої, все щи опухшої губы ломають темні пятна, што ся лишили вуд фіксації переломув. Лице виглядає примиренным, но его покаліченость вызывас сочувствіє, се образ „чоловіка, котрому были извістні страдания”. Епископ, лежачий на смертному одрі, наминає слова пророка Исаии, котрі произносятся священники Византійських Церквей, вирізувучи крест святым копиєм на просфорі:

„Притеснен и измучен он был, и не открывал рта своего, как овца, ведомая на заклание, и как овца, безгласная пред стригущими её, и не открывал рта своего. Из заклания и от наказания взят он был, и кто расскажет о /случившемся/ с поколением его, ибо отрезан он был от страны живых... Яко овца на заколение ведется. И яко агнец непорочен, прямо стригущего его безгласен, тако не отверзает уст своих. Во смирении его суд его взятся. Род же его кто исповисть? Яко вземлетса о земли живот его...” /Ис.53,7-8/

Свершилося

У воспоминаниях Судоплатова описание убийства епископа Ромжи кунчаєся слідующим: ”Савченко и Майрановский рассказали мне, что в Киеве на вокзале, в своем железнодорожном вагоне, их принял Хрущев, дал четкие указания и пожелал успеха. Два дня спустя, Савченко доложил Хрущеву по телефону, что к выполнению операции все готово, и Хрущев отдал приказание о проведении акции. Майрановский передал ампулу с ядом кураре агенту местных органов безопасности - это была медсестра в больнице, где лежал Ромжа. Она-то и сделала смертельный укол.”

Хронологію подій, котра видиться дуже напруженою, туй мож реконструйовати относително легко.

Майрановский, бывший непосредственным подчиненным министра госбезопасности Абакумова, мог дустати од него приказ їхати на Закарпатя лем пуля покушения - инсценіровки дорожнього происшествия, позад того, як у мукачевській больниці 27 октовбра, у понеділок пуля обіда выяснилося, што состояние епископа Ромжи не дуже тяжкоє, опасности діла жизни не є. Віроятно, сю інформацію Судоплатов передав своему шефу Абакумову. Возможно, што тот, як про се уже упоминалося, на „паническу” просьбу Хрущева о помощи и на основании доклада Судоплатова из міста ищи у тот же день, вадь рано, 28 октовбра отправляє из Москвы через Киев у Ужгород Майрановского из ядом.

Уд Савченко, котрый чекав його у Києві, Майрановский видно ищи у тот же день, дустає пуслідні інструкції Хрущева у его вагоні. /Напомним читателю, што в тот же день, 28 октовбра, была принята головным доктором Бергманом „для обслуживания раненого епископа” у мукачовську больницю санитарка-агент НКВД Одарка/.

Не пузніше 29 октовбра, у середу рано вадь ши вичур у вторник они приїжають у Ужгород, стрічавуться из Судоплатовым, тот інформірує їх про ситуацію у больниці, про проведену подготовку, што є пудходящий агент-убивця у больниці. Значить Савченко „через два дня” пуля приїзда 31-го октовбра /вадь 30-го/ уже є што повісти Хрущеву, вун по телефону докладує о готовности до убивства и дустає приказ осуществити його.

Итак, средство діла убивства уже у Одарки, она уже дустала інструктаж, як його примінати. /И туй напомним, што 31-го пуля обіда приходив до епископа на разговор „юрист”, про кого мы допускаєме, што муг быти и сам Судоплатов - сесе ушытко уже абсолютно повязуєся едно из другим./

И 31-го октовбра уночи, як лем Бергман заставив сестер выйти из палаты епископа, через дакулько минут по пувночи, убивця у білому халаті безшумно лишать склад медикаментов хирургії - місто єї ночліга - пудкрадуєся в палату, штобы совершити свое чорное діло.

Матеріали Судоплатова про убивство епископа Теодора Ромжи помалу ся кунчають. У заключенні, ипен зато, бо мы можеме представляти його роль у мученической смерти епископа *sine ira et studio* - без гніва и безпристрастно, приведеме дакулько мыслей, котрі вун сформулював уже у старости, у час работы над мемуарами: ”Я был и инструментом, и жертвой этой системы.” ”Сознательно или бессознательно, но мы позволили втянуть себя в работу колоссального механизма репрессий, и каждый из нас обязан покаяться за страдания невинных.”

Уже у день смерті єпископа, 1 листопада А. Хира, як старший серед каноників, послав сотрудника кафедрального собора о. Ласло Пушкаша у Мукачово, обы вун привіз тіло єпископа у Ужгород. Се было у суботу до полудня. Директор больницы не дозволив. Вун не возражав, шобы єпископа временно положили в гроб на катафалк у каплиці больницы. Вість про смерть єпископа вызвала потрясение у всьой єпархії. У єпископськый резиденції коло 11 годин появился Агафонов, шобы выразити сочувствіє, и на вопрос Хирьы отвітив, што тіло єпископа привезут у Ужгород ищи у тот же день. Айбо директор мукачовської больницы одклав се на слідуючий день. Было 2-го листопада. Народ Ужгорода чекав гроб из тілом єпископа. Привезут пусля Службы Божой - обявляли из амвона. Но прийшло оповіщення по телефону, што тіло будуть вскрывати, шобы выявити причину смерти єпископа. Никто из містных дохторув не взявся за се задание. Д-ру Фединцу веліли присутствовать, як свідителю. У кунці вскрытия прозектор заявила, што найшла сгусток крови у мозоку, вун и причинив смерть. Слідовательно, у медицинський протокол як причину смерти записали „емболія”. Правда, никто того “сгустка” не видів.

Накониць перевозку тіла єпископа из Мукачовської больницы розрішили 2-го листопада, у неділю, у 8 годин вечера. На слідуючий день, 3 -го листопада гроб из тілом убитого був выставлений у Кафедральному соборі. Віруючі цілий день прощалися из своїм Архипастырем. Обряд його похорон из соборнов Святон Литургійов був совершений 4-го листопада 1947-го рока до полудня. Пусля сього гроб єпископа на своих плечах из нефа собора у усыпальницю-крипту пуд храмом несли молоді священники, котрых рукоположив єпископ Теодор - у послідной фазі похорон могли прийняти участие лем священники и ассистенция.

Щи довго продовжалася панихида, хлопчик, сын намістника пароха собора, котрый пуд покровом фелонув священників проник у усыпальницю из похороннов процессийов ищи перед несшими гроб, може ищи серед свіченосцьев-семинаристов во главі похода, мало уже скупав. Тихо прохожовався у темнуй усыпальниці-крипті, у світі далеких свічок оглядав старинні мармурові таблиці, намагався розобрати надгробні надписи давно умерших священников. Жалобное пініє чув то голосніше, то тихіше. У його топанки набився жовтый сухий пісок. Може уже и не журился по-настоящему, хотя и дуже любив „Тодор пїшпыка”. Якось чувствовав, ош єпископ Теодор уже на доброму місті, хоть и сочувствовав йому, бо тот скоро лишиться сам, закладений цеглами у чорнуй дірі. Из темноты у колыханні світла свічок оглядав священников, стоящих у молитві перед могилов ипен што похороненого свого єпископа, видів серед них и свого няня. Сись образ хлопчик часом припоминать и пужніше. Позад сього впечатления вун по-настоящему и не може впадати у

Пам'ятник Теодора Ромжи
у с. Лакітелек

отчаяние. Чувство беспокойства йому знайоме - коли через пувдруга рока його няня, священника, осужденного на 25 літ, у день объявления приговора виводять из здания областного суда, вун уєдно из свойов мамов, сестров и братом чекає на улиці, штобы ищи раз обняти його, може у послідный раз, вун дуже смутный. Айбо, коли из другої стороны улиці видить, што вмісто вояка у довгуй шинелі, державшого у руці пушку из довгим штыком, осужденный священник сам нажимать на кнопку звонка коло боковых малых дверей тюрьмы. до дітської горкоти примішується якоесь гордое чувство.

Се так и у його отношении до епископа Теодора - изглядувучи жизнь и смерть, у ньому постоянно обставалося се двойное чувство. Из недобрым чувством копався у записках людей - майже нелюдей, котрі посягнули на його свободу и жизнь. Линія жизни и смерти епископа Теодора дуже проста, вун из тых избранных, котрі на протяжении всюй своей жизни идуть у одному направлєнии - 36 літ, без спотыкання, у равновесіи, по біговуй дорожці жизни, узькуй як острие ножа... на послідной стадіи котрої по обом краям пути зіяла бездонна пропасть, и фатальным могло стати найменшее шатание. Се испытанна у всіх искушениях, противостояща всякому соглашательству увіренность святых, олицетворение того понятия, на котре указувуть слова нашего Господа: "И силы адова не побідять єї".

Жизнь епископа Теодора - як икона Христа. Вун наслідовав Иисуса Христа, котрый рус у мудрости, научав своїми словами и приміром, воспитовав и вів учеников добрых и того, предавшего, обнимав усіх и вся любовию и отмітовав зло у всьому, у переслідованіи и у страданиях быв одночас и слабым и сильным, наслідовав Христа, котрый принял свуй хрест - у жизни и смерти Теодора тяжко найти моменты, архитип котрого не мож бы найти у Євангелии.

По рішенію Исполкома через пувдруга рока ужгородський греко-католический Кафедральный собор був переданный у пользование Православной Церкви. Собор вернули через 42 роки - у осени 1991 рока. Достопамятный епископ Йосиф Головач, один из священников, котрі несли гроб епископа Теодора, о состоянии усыпальниці-крипты Кафедрального собора у 1996 р., коли мож было думати про єї обновление, повів слідующее: "От вида крипты я впав у майже шоковое состояние - лем єдно захоронение виділося цілым /бронзова таблица еп. Андрея Бачинского, управляв епархийов у 1773-1809 pp./ другі мармурові

таблы из могильными надписами розбиті, міста захоронений пусті, на землі костні останки, штукатурка, отвалившася од стін, погнилі деревляні части гробув, ряди, ищи и порожні фляшки из-под водки...”

Уже от 50-х рокув усі думали, што КГБ выбрало останки єпископа Теодора из усыпальниці - завто греко-католики, котрі проводили ремонт крипты, и не намагалися їх там глядати. Но 3-го юния 1998 р. волею Провидения автору сих строк, промотору юстиции у ділі беатифікації єпископа-мученика Теодора Ромжи, удалося найти моцї у усыпальниці.

Процес беатифікації у єпархїи начався щи до сього, у 1995 р. Документы были передані у соотвітсвующу Конгрегацію у Римі 7 октовбра 1997 р.

Уже перед офіціальным заперетом єпархїи, до фебруара 1949 рока, у 1945-48 рр. были осуждені на смерть або лагєря 35 священникув, (из них через 7-8 рокув вернулись 20 чоловік).

У 1949-50 роках забрали у лагєря из приговором у основному 25 літ, ищи 94 священника (16 из них умерли). Пусле 6-7 літ лагєрів вернувшись священники у булшости были хворі, вадь стали інвалідами. Сохранили вірность, непозиравучи на притїснения, 46 священников, котрі вели діяльність у повнуї конспирації. До них и присоединилися вернувшись из тюрем. Значить жертва єпископа Теодора не была явлением ізолірованим, феноменом унікальным, и зато непригодным діла послїдования. Єпископ Теодор став свідітелем віры уєдно из своїми священниками, за многих из них пожертвовав свойов жизньов - діла того, штобы жила Єдина, Свята, Католичєська и Апостольська Христова Церков.

(Про автора: Ласло Пушкаш родився у 1941 р. Його няньо був другом и сотрудником єпископа Теодора. Закунчив Академію Искусств у Львові, художник, профєсор сакрального искусства. От 1993 рока священник Мукачевской греко-католической єпархїи).

*Меморіальна табла
Теодора Ромжї на стїні
Кафєдрального собору
в Ужгороді*

Роль Іоанна Чурговича у розвитку шкільського освіти на Подкарпатті у другій половині XIX ст.

10 фебруара у дні Неділі Антонія Годинки состоялась научна конференція по проблемам обучения русинському языку у державах, де живуть русини. На конференції присутствовали представителі 6 держав Европы, што говорить про великий интерес до сього вопроса, про актуальность його и у наші дні. Докладчики из сусідних держав обмінялися сведениями про діяльність недільних шкіл и про деякі методи преподавания русинського языка. Айбо попозирайме, што было булше як 200 рокув тому назад, якими были народні школи тогды, и кто стояв во

главі шкільського народного образования.

Мусиме вернутися мало до історії. 26 януара 2006 рока, минуло 215 рокув из дня рожденія Іоанна Чурговича - извісного педагога, організатора шкільського образования и подготовки педагогів діла народных шкіл.

Чургович був сином Новоселицького пароха (род. у селі Новоселиці на Перечинщині, на Подкарпатті). Вун закончив сільську школу, а затым поступив у Ужгородську гімназію. У гімназії Чургович проявив великий интерес до наук, став первым учеником у класі. Родичі, увидівши його стремління, отправили юношу діла дальшого ученя у Пешт, у училище „для обучения любомудреческих наук”, а затым у Ужгородський богословський ліцей.

У „Очерках карпато-русской литературы” є сведения, ош І. Чургович, „... в 1817 году был возведен в сан пресвитера и одновременно получил место учителя в Ужгородской гимназии. После двухлетнего учительствования Чургович был отправлен в Вену для увенчания своего образования, а именно во Фринтанеум, где в 1823 году торжественно получил звание доктора богословия и возвратился снова на родину”. Испершу І. Чургович робить у должности душпастиря у невеликому городі Бєсєрминь, а из 1827 рока став первым директором Ужгородської гімназії. У сись час вун занявся організаційов шкільського образования, а именно у начальных школах и также подготовков педагогів діла народных шкіл. Його діяльність была націлена на усвершенствованіе начальной школы, на образование народных училищ, строительство новых народных шкіл.

И. Чургович був дуже освітленим чоловіком, талантливим педагогом и наставником. Вун користувався великим авторитетом и межі вихованцями семінарії, и межі педагогами гімназії и також межі широких громадськості Подкарпаття.

У педагогіці И. Чургович спирався на ученіє Песталоцці. Вун пропагував роботу по фізическому розвитку дітей, велике значеніє надавав розвитку їх природних задатків. Виступав проти фізических мір покарання. И. Чургович був солідарний із педагогіческими ідеями Песталоцці у вихованні людини, надаючи велике значеніє особистому прикладу вихователя.

Крім того, Чурговичу імпонувало ученіє Песталоцці про те, що моральне вихованіє тісно пов'язано із релігійним. Вун рахував релігію своєю моральністю. Як и Песталоцці, И. Чургович надавав велике значеніє ролі матері у сім'ї у вихованні дітей, бо мати мусить із раннього віку розвивати здібності дитини, виховувати у ній любов до людей, знайомити із моральними цінностями чоловіка.

Важким педагогіческим фактором И. Чургович рахував теорію гармоніческого розвитку и здібностей дітей, теорію елементарного освітлення, об'єднання навчання із навичками до роботи, що мало би бути основою громадського и родинного виховання.

И. Чургович збагачував теорію и практику освітлення, навчання и виховання своїми цінними трудами, обобщивши їх у своїх „Церковних проповідях”, котрі увиділи світ лем після його смерті у 1888 р.

Проповіді И. Чурговича мали велике вихователське значеніє, їх стиль дуже чіткий, лаконічний у словах. Дуже вражають глибина и ясність філософської мислі, що не має нічого спільного із красномовієм. И. Чургович писав проповіді на руському (русинському) мові и по-мадярськи. Я. Коменський видав у 1888 р. „руські проповіді” під назвою „Церковныя проповідѣ Іоанна Чурговича”, де зображений їх педагогіческий и літературний діапазон.

Заслуги И. Чурговича є організація научної бібліотеки, де були зібрані книги на різних мовах по природознавству, юриспруденції, художественній літературі и педагогіці.

И. Чургович із 1831 р. був у сані капітулярного вікарія. Вун хотів заснувати при капітулі хор. У 1833 р. свої заслуги у якості хормейстера запропонував „таинственный” Константин Матезонський, котрий прибув із Перемишля.

Після довгих роздумів, пов'язаних із відсутністю документів у цього явно політического емігранта із Росії, Чургович прийняв його на службу. И К. Матезонський заснував перший на Подкарпатті багатоголосний хор, учасники якого пішли всі далі.

Єпископ В. Попович звільнив И. Чурговича від обов'язків вікарія,

айбо назначив директором Ужгородської учительської семінарії, котрым вун був из 1839-1861 рр. Под руководством Чурговича прийняті нові моральний и дисциплінарний уставы семінарії. Чургович плановав випускати „Руську народну газету”, основати кириличну печатню, айбо не устиг, умер у 1862 р. у Ужгороді.

Бібліограф І. Чурговича І. Мондок у „Очерках карпаторусской литературы” писав, што „Чургович був особов не лем духовнов, а и мудрым начальником и педагогом, достойным особого внимания и уважения, був „карпаторусским Плутархом”.

Мы не можеме не согласитися из його словами и гордимся тым, што маєме такого великого предка.

Составила др. М. Лявинец

Литература:

1. Проф. Др. І. Поп “Энциклопедия Подкарпатской Руси”

2. В. Сочка-Боржавин “Будители Подкарпатских русинов”

Діяльність Іоанна и Сиона Сильвайів

Межи писателями и будителями Подкарпатських Русинов другой половины XIX и начала XX столітія дуже солідное місто занимає прозаик, поет, публицист, фольклорист и церковный проповідник Иван Сильвай, што часто выступав под литературным псевдонимом Уріил Метеор. Сись писатель принадлежав до другого покоління будителей русинського народа, што продовжовали просвітительські традиції Михаила Лучкая.

Народився Иван Сильвай, як и Духнович, Добрянський, Павлович, Митрак, Ставровський-Попрадов, у родині сільського священника. Датов його рожденія є 15 марта 1838 рока, а колисков село Сусково - в живописной долині верхнього теченія Латориці.

Народну школу закончив у Ужгороді, на Цегольні у 1847 році, де його учителем був Юрій Репай - найстарший сын давного русинського поета Іоанна Репая.

Гимназію молодий Сильвай навщивляв у Ужгороді и в Сатмарі (типирь город у Румунії), де колись учився и Александер Митрак. А теологичні студії закончив у Центральной богословської семінарії при Будапештському университеті - у 1860р.

Довгий час робив священником на Свалявщині - у селі Сускові, а єден рук у Дусині. Од марта місяця 1881 рока аж до мая 1899 жив у Турьях-Реметах на Перечинщині и був благочинним церковного округа Турьянського. А од мая 1899 року аж до своей кончини - 13 фебруара 1904 рока служив священником у Новом Давыдкові на Мукачовщині, де його и похоронили.

Подобно до Духновича, Кралицького, Евгения Фенцика, Уриил Метеор был энциклопедично образованнов личностью, знал добре кромі родного русинського языка - мадярський, русский, латинський, словацкий и немецкий языки. Любил классику русскої, мадярскої и світової літератур, особенно Николая Гоголя, Михаила Салтыкова-Щедрина, Шандора Петевфія и Яноша Араня, Александра Пушкина и Йоганна Вольфганга Гете. Был членом правления „Подкарпатського Литературного Общества св. Василия Великого“, интересовался работами „Матице Словенської“ у Мартині, знал сатиричні произведения классика словацкой литературы Йонаша Заборського. Поддерживал дружественні контакты з Александром Митраком, Евгением Фенциком, Андреем Репайом, з котрыми и переписывался.

Свои творы публиковал у тогочасных ужгородських печатных органах - у часописах „Світ“ (1867-1870), „Новый Світ“ (1871-1872), „Карпат“ (1873-1886) и в духовно-литературному журналі „Листок“ (1885-1903), а также у календарях „Місяцесловах“. Поетическое творчество И. Сильва дже многогранное. Вун зачал свою літературну діяльність стихами. На нього великое дієвство оказали римські поеты. Се послужило тому, ош И. Сильвай став писати балады на біблійські сюжеты. Його отец, поклонник античної поезії, приучив сына воспринимати жизнь поетически и передавал йому способность ощущати природу, котра, як вун раховав, може вдохновляти чоловіка до стихосложения.

У своей „Автобіографії“ И. Сильвай многократно славить и восхваляе природу, ибо она „все пружины души приводит в движение для того, чтобы мысли и чувства произвести в соответственных образах - не подлежит сомнению, что я занимался бы поэзией и в том случае, если бы суждено моим творениям навсегда оставаться неизвестными“. Иншакиими словами, Уриил Метеор раховав себе рожденным поэтом, як рожден соловей, обы співати, независимо от того, слухать його ктось, вадь не слухать. Вун зачал свою діяльність стихами, затым наступив перерыв, и лем у 1894 році вун назад вернувся ид поезії и написав майліпші свої стихи. Лебединов пісньов став його прекрасный стих „Горящая свечка“. Сись стих был опублікований у „Місяцеслові на 1905 рук“, изд. „Унио“ Унгвар-Ужгород из слідующим примічаєм: „Сие стихотворение является посмертным, „лебединою песнею“ Уриила Метеора, скончавшегося 13.11.1904 рока. Напечатанный нами вариант

послан в виде письма А. Митраку, который видимо и является „другом дорогим”, к кому направлены слова поэта”.

Горящая свечка

*В зимний вечер при камине
Так приятно наедине
Взор на свечке позабыть.
Прелесть чувствовать досуга,
Коль в окошко бьется вьюга
Думать думы про свой быт.
Слушать как внутри камина
Стрескотней горят полена.
Дым от трубки вьется ввысь -
Сини клубы за клубами
И колючка за кольцами -
Настояща живопись!
Забываюсь на светило,
Зрю на пламень, как в глядило,
Сам не зная, что зрю в нем,
Будто бы волшебна сила
Взор к себе приворожила
Тем светильным огоньком.
Напоследок, как из ночи
Новый образ стал пред очи,
Словно на волшебный зов, -
Что течение жизни нашей
Сходно с свечкою горящей
Средь старинных образов.
То, что пламень есть в светиле,
Равно, как душа во теле:
Пламень светит - оно зрит,
Ноет свечка - ноет тело,*

*Напоследок то и дело -
Что горит, то догорит.
Новый образ предо мною:
Как и свечка, так я ною,
Напоследок догорю...
Вижу, как жизнь протекала
С детства, с самого начала...
Днесь уж старчий век горю.
Догорит огонь светила
И откроется могила,
Отнесут нас на покой...
И, как жизнь, исчезнет слава
Место заростет мурава...
Так-то, друг мой дорогой!
В зимний вечер при камине
Так приятно наедине
Взор на свечку позабыть,
Прелесть чувствовать досуга
Коль в окошко бьется вьюга
Думать думы про свой быт...
ТОСКА
После исчезнувшей ночи
Радуются свету очи,
В царстве славы ночи нет,
Там сияет вечный свет,
Царство жизни и блаженства!
Дух тоскует за тобой,
В недоступный мир для смерти
Сердце рвется на покой...*

Говорячи про літературне творчество И.Сильвая, треба відмітити, що особе місце у ньому займають церковні піснопінія, котрі сам Сильвай клав на ноти и передавав віруючим діла исполнення под час крестных ходов. Сисі пісні вийшли оддільнов книгов под заглавієм „Песенник” у 1903 році (изд. Унію, Унгвар-Ужгород). Книжечка дійствительно стала дуже популярнов серед народа, она была нібы данью любителя пінія своему народови. У тот час не было и слова про організацію народных хорув, а при церковному хорі могло розвиватися народное певчеськое искусство, як традиція, особенно колядки,

вінчованя, свальбові пісні. Духовні пісні исполнялися послі богослуження у церкви, при шествіях „на отпусты”, на храмові свята, у сусідні села, часто на десятки кілометрів, у церкви пуд час свят, вадь при хождєниях по дворам, по хыжам пуд час Рuzдвa, на Новый рук и т.д. Сисі пісні обыкновенно составляли церковні канторы-дяки, и они часто не отличалися мелодичностью, не кажучи уже про грамотность. Иоанн Сильвай своим „Песенником” вложил у уста народа майхудожественні пісні. Они были написані простым руським языком. Иоанн Сильвай не раховав свуй язык „простацким” и неваловшным діла літературного обіхода. Йому принадлежать записи и публікації воистину художественно прекрасных колядок.

У януарі сього рока исполнилося 130 рокув из дня рожденія Сиона Сильвая, четвертого сына Иоанна Сильвая, имня котрого занимає честованое місто межи именами духовных и культурных діятелюв нашего края, котрі жили и творили у кунци XIX и у первой половині XX ст. Сион Сильвай был четвертым сыном Иоанна Сильвая.

Сион Сильвай родився 29 януара 1876 р. у Сускові (Украина). Священник, драматург, композитор, художник, хоровый диригент. Закончив гимназию, духовну семинарію у Ужгороді. Рукоположений у сан священника у 1900 році. У селах, де служив, создавав хоры, писав діла них хорові произведения. Пуд его руководством хоры достигали професіонального уровня и мастерства, про што свідєтельствує, наприклад, триумфальное выступление хора села Ворочево у Ужгородському театрі у юнію 1923 рока. Сион Сильвай издав зборник „Пісні” (1926 р., у котрому была опублікована знаменита „Молитва русина”, котрый стався своеобразным гимном, исполнявшимся на разных собраниях русинув. Майизвістні драматичні произведения Сиона Сильвая. Вун писав пєсы діла драматических кружков „Общества им. А. Духновича” и діла професіонального „Подкарпатського Земського Театра”. Майпопулярными были його пєсы „Маруся” 1930 р. и „Недобре kota у міху купувати”. Писав по-русинськы.

Сион Сильвай служив у разных приходах Подкарпатської Руси, и у каждому пользовався честованым и всеобщим уважением. Вун, як и його отець, у міру свого таланта доносить до людей слово Божє. Уже у началі 20-х рокув його имня згадуєся на страницах прєси уєдно из имням таких извістних діятелюв края, як Еміліан Талапкович, Иоанн Бокшай, Юлій Дрогобецький. Из момента установления у Подкарпатю власти Чехословацької Рєпублики активізировалися хорові кружки. Сион

Сильвай возглавив „Співацький кружок ворочовських селян”. Про виступлення його у Ужгороді у юнію 1923 рока новинка „Карпато-руський вістник” дала велику хвалебну статтю.

У середині 20-х рокув Сион Сильвай стає руководителем извісного на Подкарпатській Русі и далеко за її гатами, церковного хора „Гармонія”. Под руководством Сиона Сильвая хор принимав участие у вшитких майважных событіях культурної жизни края и также чисельных загатарных гастролях. Напримір, 27 децембра 1930 рока ужгородський греко-католицеський кафедральний хор у рамках радіо передачі діла Подкарпатської Русі виступив из концертом, посвяченим роковинам из дня смерти Константина Матезонського.

Имя Сиона Сильвая вписано золотими буквами у историю русинув Подкарпатя.

Составила др. Марианна Лявинец

Література:

Матеріали сімейного архіва родини Сільвайів (передала Андрея Варга)

В. Сочка-Боржавин „Будители Подкарпатской Руси”.

Проф. Др. И.Поп „Энциклопедия Подкарпатской Руси”

Генот II. Молитва (Гимн)

Бо-же Бо-же-мій, От-че на-ро-до-ві. Спа-си Пте-би впр-вля-ру-си-нові; Лю-бо-го ру-ку по-мо-ти, Ми-ло-сер-дє-бу-ди-кє-на-шє. По-до-л-гой-ме-во-ни Пре-кра-ти-токє-сє-зє-мє. По-до-кар-пат-ски-ми-го-ра-ми-Сли-во-ти-во-бла-го-да-ти: Лю-ди-го-лю-да-у-зна-єть-и-тво-бо-го-го-про-щє-ма-єть-на-ша-от-ли-ж-ни-на-До-ро-га-и-ми-ла: По-до-кар-пат-ска-Русь, По-до-кар-пат-ска-Русь, По-до-кар-пат-ска-Русь.

Григорій Ігнацій Жаткович

(біографія и діяльність)

Десятки тисяч русинув лишили свою Отцюзнину Подкарпатя и імігровали у США сперед І Світової війни. Айбо нико из них не достиг такого успіха и не мав таку політическу силу, як юрист, політичеський діятель, лідер русинської еміграції у США, первый губерна-тор Подкарпатської Руси - Григорій Ігнацій Жаткович.

Народився вун у селі Голубиное (Подкарпа-тя) и мав лем пять рокув, коли його привезли у Америку. Его няньо, Павел, був дуже знамым діятелем русинської еміграції, був видавателем новинки греко-католичеської общины „Амери-канский русский вѣстник”.

Григорій вирус у вароші Піттсбург, учився у колегіумі св. Вінцента у Нью-Йорку, коледжі св. Духа у Піттсбургу. Юридичное ошколовання дустав у Університеті Пенсильванія. Робив юрист-консультот корпорації „General Motors” у Філадельфії. Аж до літа 1918 рока вун не принимав участіє у животі общины русинської еміграції у Америці. Емігранты из Подкарпатської Руси, слідувучи приміру других емігрантських груп, зачали організацію своєї общины. Майважное засідання сталося 23 юнія 1918 рока у Гомстеді, штат Пенсільванія, де была заложена „Американ-ська рада угро-русинов”. Через дакулько тыжнюв Американська рада угро-русинов попросила Григорія Жатковича, обы вун став їх представителем, скіпером. Рада не годна была зробити майліпший выбор, бо Г. Жаткович дуже добре знав американську систему и право. У октовбрі 1918 рока Американська рада угро-русинов поручила ему составить меморандумы по проблемам Подкарпатської Руси діла президента США Вудров Вільсона. Григорій Жаткович усе держався того, ош русины суть отдільнов наційов, и зато первым требованієм меморандума была політична и національна независимость нашого народа. Американська народна рада угро-русинов у Стремтоні приняла меморандум про судьбу Подкарпатської Руси. Меморандум розпозирав три варіанта: а) самостоя-тельность, б) объединеніє из Галичинов и Буковинов, в) автономія у составі Мадярщины. 21 октовбра Григорій Жаткович стрітився из президентом США Вудров Вілсоном, котрый отклонив вшыткі варіанты меморандума и посовітовав присоединитися ид сусідной славянській державі. Жаткович прийняв совіт президента В. Вільсона вступити у Демократический Середньо-Европейський Союз, представителі котро-

го зобралися у Філадельфії. Туй Григорій Жаткович подписав „Декларацію про общі цілі независимых середнеевропейских народов”. А зробив вун йсе як представитель отдільной нації - русинув. Американська народна рада угро-русинув обратилася ид лідеру чехословацької еміграції, будущому президенту Чехословацької Республіки (ЧСР) Томашу Г. Масарику. Григорій Жаткович вів из ним

переговоры о присоединении Подкарпатської Руси ид ЧСР. И так, 12 новембра 1918 рока на зїзді Американської Народної Ради Угро-русинув, Григорій Жаткович добився рішення про объединеніє „Угро-Руси” и ЧСР на условиях автономного штата. Голосования делегатув карпато-русинських організацій США (имбисцита) упозіровало так: 67% голосовало за прикапчання ид Чехословакіи, 28% ид Украйині, 1% ид Росіи, 1% ид Мадярщині. Рішеня Стрентонського зїзда и результаты имбисцита мали рішачює значеніє на принятіє рішення Версальської мирної конференції. У фебруарі 1919 рока Григорій Жаткович возглавив американську русинську делегацію и приїхав у Париж, а пак у марті прибив у Ужгород. Туй вун мав наміренія консолідовати многі русинські „рады” організації. Дякувучи діяльності Г. Жатковича, Центральна Русинська Народна Рада на засіданію 8 мая 1919 рока приняла рішення, котрое вун сформулював - о присоединеніи Подкарпатської Руси ид ЧСР на принципах полной національной автономии. Центральна Русинська Народна Рада рекомендовала Григорія Жатковича у качестві полномочного міністра штата. Літом 1919 рока вун вів переговоры из представителями Чехословакіи у Празі и у Парижі. Его назначили главов Директоріи (август 1919 рока), а пак - первым губернатором Подкарпатської Руси, а у офіціальних документах Г. Жаткович часто называв себе „президентом Русиниі”.

Жаткович пытався выбирати авто-номію як самоуправляемый штат в американському понятіи. У сьому вун стикнувся из централізмом чехословацької державної системи, котра признавала самоуправленіє лем на уровни поселень, айбо не на уровни регіона. Сись період нашої історії файно освітив Дмитро Поп (Історія Подкарпатської Руси, Ужгород 2005), зато туй приведеме выдержку из его книги:

”Президент республики Т.Г. Масарик назначив по предложению уряда дочасным губернатором Подкарпатської Руси Г. Жатковича, вице-губернатором - Петра Еренфелда, а адміністратором Цивільного управління - Франтішка Благу. Айбо вшытка влада в крайи была в руках чиського урядника, вице-губернатора Петра Еренфелда, котрый был вышестоячим начальником ушытких цивільных державных урядовых

інституцій, виступав посередником між владою і урядовими інституціями Подкарпатської Русі і підписував усенню із губернатором усі губернаторські ділові документи. Віце-губернатор мав право сам приймати рішення, а губернатор мусив просити дозвол уряду. Зате було ясно, що рано ці пузо між губернатором і віце-губернатором появляться непереможлимі разногласія.

Жаткович пробув на посту губернатора лем 10 місяців, потому подав в отставку. В обширнім письмі він пояснив президентові Т.Г. Масарику причини такого свого крока. Отставка губернатора була свого рода формов протеста против дій празького уряду на Подкарпатськїв Руси як у вопросі автономії краю, так и у вопросі положенія губернатора, котрый „был губернатором лем свойов назвов”. Г. Жаткович свою отставку сопроводив публічною заявою, у якій указав, що головнов причиною такого його поступка є проба ухосновати и маймалу возмогу, обы помочи установити в крайи автономію камай скорше. Ищи він заявив, що годен бы організувати агітацію и заграницьов, и даже пригрозив, що у случайи, кідь його отставка не буде принята, він опублікує документи, што компромітувуть республіканський уряд и поєднаних знамих чехословацьких діятелів. Отставку Г. Жатковича уряд нараз не приняв, а вдобавок и не інформовав президента по даному вопросу аж до кінця марта. Видячи таку ситуацію, Г. Жаткович повторно требовав прийняти його отставку, но вже сам інформовав президента Т. Г. Масарика и журналістів. Лем потому уряд почав вести з ним переговори, котрі, правда, завершилися

Столєнна делегация Централной Руськой Народной Рады в Ужгороді (май 1919 р.)

безрезультатно, бо уряд и не збирався приймати умовія, які висував Г. Жаткович. Дня 16 апріля 1921 рока президент республіки прийняв отставку Г. Жатковича.

Чеський уряд предполагав, ош отставка нескорязного губернатора поліпшить політичну ситуацію на Подкарпатській Русі, а прямі переговори из представителями подкарпатських політичних партій будуть результативными. Премер-міністр Ян Черни запросив до Праги на нараду представителів політичних партій, в т.ч. и мадярських. Якое важное значення придавав уряд Чехословачії сьув нараді говорить тот факт, ош нарада продовжовалася цілий тыждінь. На жаль, желаемого результата нарада не принесла никому - ни уряду, ни подкарпатським політичним партіям, бо всі подкарпатські політичні партії висували майже иппен такі автономістичні требованя, як и Г. Жаткович. Но центральний чеський уряд раховав, ош ищи не настав час, обы сисі автономістичні требованя мож было осуществити. У Празі знали, ош подкарпатські партії масовости не мавуть. Бўлаша часть худобного народа, што щи бўлше схудобнўв за роки войны и окупації, політиков не інтересовалася. Зато уряд по безрезультативных переговорах годеи быв собі позволити, обы крісло губернатора опставалося незанятым аж до 1923 рока, а вшытку владу в крайи передати в руки віце-губернатора П. Еренфелда. Диктатура воєнної и цивільної влади в крайи сохраниялася и надале.

Г. Жаткович, розчарований такими поступками чеської влади, лишив Подкарпатську Русь и вернувся до Америки, чим подкарпатська русинська політична сцена стратила майспособного и послідовного опонента празькому централізму. Потому, як Г. Жаткович вернувся до Америки, вун розвернув широку пропагандистську діяльність.

Діла американських русинов вўн написав у формі звіта „Otkrytije-Ekspose dr.G.I.Zyatkovica byvsogo gubernatora Podkarpatskoj Rusi o Podkarpatskoj Rusi”, в котрўв подає аналіз цілого процесу присоединенія Подкарпатської Русі до Чехословачії, як її автономної складової части, и провбу осуществити автономію потому, як была образована Чехословацка республіка”.

Григорій Жаткович, як політичеський діятель и юрист, личность котрого сформовалася у американській демократичній системі, не желав быти декоративнов політичеськов фігуров. Вун видів и осознавав безуспішность своїх намагань и старань у тому, обы добитися обіцяної русинської автономії - подав у отставку 16 марта 1921 рока и вернувся у США. Его уход - йсе была велика утрата діла Подкарпатської Русі, бо личность Григорія Жатковича означала сильного, независимого опонента чехословацкої бюрократії. На політичній арені края у тот час (так и донині) равной ему політичеської величини не было. Пусля свого

Пам'яті Івана Мурані

Сего рока минає 125 рокув од дня рожденія знамого ученого, професора математики, астрономії, поета и писателя, визначного представителя інтелігенції Подкарпатя 20-40 рокув XX ст. - Івана Мурані.

За довгі роки властвовання на нашій Срібнуй землі комуністичеського режима сей високоерудований чоловік, вірніше его пам'ять, была искусственно забыта у силу того, што его діяльність была усе направлена на укріплені славы нашого русинського народа, его традицій и культурного богатства.

Так сталося, што лем послі падения імперії зла и насильництва, уд чого пострадала уся сімья Мурані, появились поодинокі курті публікації про такого унікально всесторонне образованного греко-католичеського священника, яким був о. Іван Мурані.

Тепер настав час и мені, як его внукови, помнянути его у сую куртуй публікації уд имени уже так мало обставшихся его нащадкув и оддати честь его славнуй личности.

Итак, Іван Мурані родився 9 марта 1891 рока у селі Турьї Реметы, што на Перечинщині, у сімї поштового служителя Івана Мурані. Мамка, Гелена Натоля, была внучков родної сестры Александра Духновича - Зузанни.

У своєю статті „Вспоминок на родину И. Сильвая”, котра была опублікована у „Літературнуй неділі” (№ 7 за 1944 р.), И. Мурані розкаже про своє дїтство и про знакомство из сімйов Будителя у Турьїх Реметах, коли йому, автору, было усього 7 ци 8 рокув и жив вун у бабки, недалеко уд фары Івана Сільвая. Из чотирьох комнат священник у одной мав свою канцелярню, де сидів и штось писав, вадь стругав из дерева. Вун грав на разных музыкальных инструментах, співав дуже приятним голосом. Из дїтьми говорив усе „по-тутешньому”, хотя писав и проповідовав, у основному, руським языком. Його жона, Марія Рац, знала мадярський, німецький и руський языки, айбо из будущов тещов И. Мурані говорив лем „по-тутешньому”. Од них и од сільських хлопцов Іван добре засвоив тот народный язык, на котрому пудзніше писав свої художественні произведения...

Середню школу Іван окончив у Мішколці, пуся чого поступив у Ужгородську гимназію, а пудзніше у Будапештський політехнический институт. Туй вун проучився лем 2 роки, бо його матеріальное состояние не позволило дальше учитися - умер отец. Треба было помогати сімї, и Іван Мурані їде у Ужгород, де поступає у богословську семинарію, благо учение там было бесплатным.

У 1905 році вун був высвячений на священника. Сего рока вун женився на дочці Івана Сільвая (Уріїла Метеора) - Лаурі.

Свою діяльність о. Іван Мурані зачав у селі Нересниця на Тячовщині, де народилися его дві дочки - Надежда (1906), и Георгіна (1909) - моя Мамка.

Его друга фара была у селі Березово на Хустщині, де народилися сын Николай (1911) и дочка Катерина (1913).

Айбо недовго продолжалася спокуйна сімейна жизнь. Внезапна сімейна трагедія оборвала іділію. Из приходом у Березово руських войск у 1915 році, моя бабка Лаура у єден из морозных зимных днів вибігла до хліва, обы закрыти уд катун худобу и птицю. Она так застудилася, што через дакулько днів умерла, лишивши на руках у о. Муранія чотирьох малых дітей.

Се была трагедія. Діти и отець неимовірно тяжко переносили сей удар судьбы. Прийшлося старшим сестрам дозирати за двома молодшими, варити, прати. Моя Мамка згадує, што отець бывало, наварить горниць пасулі, покладе на стул, и усі їли пару днів, та ищи и пес Чітрі наївся.

А через дакулько днів назад штось наварив нянько, вадь дочка Надія. Але сак жити їм было дуже тяжко.

Видячи, як о. Мурані тяжко бідує из чотирьма дітьми, удовиця поштового службовця Баньої Ілона предложила помочи даколи наварити їсти. Сеся душевна, глубоко віруюча жона помалы узяла на себе тяжкості по веденію газдуства у сімі о. Івана Мурані. Моя Мамка и мої тютки и также о. Николай Мурані до конца своїх днів споминали сю прекрасну жону лем самыми красными словами. Щи и я мав щастя познати її и научитися многому од сеї мудрої жоны. Усі мы її называли бабков, хоть по крови она нам не была родичков, айбо своєю вірністю и душевністю завойовала право на нашу любов.

У 1919 році Іван Мурані переїзжає у Ужгород, де занимає должность професора латыні, географіи и математики у Ужгородській учительській семінарії.

Паралельно преподає руський язык и астрономію. Вун знав просто и доступно преподавати тяжкі розділы учебных предметув и сим викликав у студентув интерес до науки.

Про його скромность и вымогливость до себе ходили легенды. Мамка згадує, што отець заставляв своїх дітей учитися усе бульше, ги было треба по програмі, а экзамены просив прийняти своїх колег, обы сам не экзаменовав своих дітей. Именно сьов строгостью як до себе, так и до дітей, вун воспитовав їх дуже скромными, айбо знаючими людьми. Многі не знали, што професор Іван Мурані був членом-кореспондентом

Иван Мурані и його жона Лаура 1905 р.

Мадярської Академії Наук и переписовався из Сорбонов, як автор многих научных трудов из математики и астрономії. Вун доказовав теорему квадратури круга и добився дуже добрых результатув у сьому вопросі.

У себе дома на поді вун изробив маленьку астрономічну обсерваторію, де проводив свой вольный час, одпочивавучи од напруженої роботи и сімейных забот. Результати его старанної роботи были опубліковані у 1933 році у учебнику „Астрономія”.

Иван Мурані надале поддержує звязі из родинов своєї жони - сімйов Ивана Сільвая. Се повліяло на его літературну діяльність. Общавучися из Иваном Сільвайом (Уріилом Метеором), Иван Мурані дустає цінні поради и напутствій од знамого літератора. Вун починає печатати свої произведения испершу у „Літературной неділі”, а пузніше окремыма книжками. Так, за період од 1941 до 1944 р.р., было напечатано 19 прозовых произведений. У издательстві „Подкарпатського Общества Наук” было выдано отдільными книжками два зборника его прозы: „Оповідання и байки” (1941 р.), „Давні дяки”, пьеса „Тарасовичи” и інші розказы (1943 р.). Произведения печаталися под псевдонимом Иван Бростяник.

Еден рецензент, аналізувучи изданіє „Давні дяки” у „Літературній неділі”, написав, што „перед нами літератор из великим жизненным опытом, автор широкого горизонта. Розказы „Давні дяки”, „Смерть або Конець світа в Княжом” - се є філософські роздумія над нашим прошлым”.

Иван Мурані успішно товмачив на русинський язык пьесу Шекспіра „Річард III” и ряд произведений Діккенса. Свободно владіючи англійським языком, сесі переводы вун выполнив натулько достовірно, што многі професіональні товмачі чудовалися їх точности.

Серйозну роботу проводив Иван Мурані и у области языкознанства. Вун мав свою граматику руського языка (рукописі) и держався її у процесі преподаванія.

Иван Мурані відстойовав етимолого-фонетичеський принцип правописанія, а твердый знак раховав излишним. Из сього привода важным была его стаття „К вопросу литературного языка подкарпатських русинов”, котра была напечатана у рочному отчѣті Ужгородської учительської семінарії за 1939 учебный рок. Автор осуждає языкову боротьбу, яка точилася коло сего вопроса. Вун пише: „Наш маленький народ вмісто того, чтобы сконцентрировать свої духовні сили для обосновання своєї будущности, занимався аж до послідных времен неплоднью боротьбою, котра всякий поступ, всяку хосенну роботу, всю возможность об’єднання сил для поднятия культурного и политичеського уровня нашего народа зділала майже невозможным.” (Цитую за оригіналом из збереженням правопису автора.)

Имя Иван Бростяник, под котрым печатався Иван Мурані, было добре извѣстным у Ужгороді и Подкарпатю у 30-40 роках XX столітія. Д-р

Іван Гарайда, котрый возглавляв „Подкарпатське Общество Наук” и редаговав журнал „Літературна Неділя”, быв другом Івана Муранія и часто давав місто на страницах часописа його розказам, байкам и статям на літературні теми. Дружба їх была натулько кріпкою, што коли у 1944 році Івана Гарайдю арештовали енкаведисти, и пуд час слідства вун умер, то не выдержав и Іван Мурані - од сьой вівстки у него 28 октовбра 1945 рока сталося кровоизлияние у мозок, и вун умер.

Іван Мурані (1936 р.)

Іван Мурані похоронений на бывшому замковому цвинтарі у Ужгороді, недалеко од могили єпископа Александра Стойки. Моя Мамка пригадовала, што у 1947 році до неї у тюремну камеру привели двох жун, котрі дозирали за могилов о. Стойки. Они розказали, што якийсь руський солдат выпасав на цвинтарі коров и привязав одну до хреста могили о. Стойки. Коли йому уповіли, ош тото могила єпископа и негідно такє робити, тоды солдат зачав на могилі танцєвати и співати. Пак нагле ся ухопив за серце и упав мертвым, а корова урвала хрест и побігла из ним через цвинтар. Так Господь наказав богохульника. Страшный, айбо дуже поучающий пере-сказ.

Типирь сей цвинтар уже практично не существует (там є етно-графічний музей, сканзен), обсталися лем три могили. Серед них є и могила мого діда, о. Івана Мурані. Каждый рук на 1 новембра я из свойов жонов посіщаву усі могили наших померлых родичув и у тому числі и могилу дідика Муранія. Минувый рук я дав изробити новий хрест, и тепер могилу видко издалека.

Из літературного наслідія Івана Муранія на жаль многое пропало. А се завто, што даже пусля его смерти енкаведісти изробили обыск и забрали усі книги, рукописи, астрономічні пособики, у тому числі многі произведения Івана Сільвая и Александра Духновича, напакowali на три возы и повезли до Рахова. Там се ушытко переробили на картон.

Так нищили комуністи ушытко, што їм наминало про культуру славного русинського народа, котрый не покоровся нашествію варварув, пробовав протистояти своею интелігентностью и культуров ской чумі ХХ столітія. Под жернова сталінської машины зла через рук попав и муй отець, Александр Мейсарош, моя Мамка Георгіна Мейсарош-Мурані, а у 1949 році и її брат - вікарій греко-католичеської Мукачевської єпархії Николай Мурані. Але се уже инші исторії.

Многостороння діяльність Івана Мурані внесла великий вклад до сокровищниці Подкарпатя и поставила його имня у єден ряд из иншими знамыми личностями нашого края.

Др. Павел Мейсарош

Бейла Ерделі

до 115-роччя из дня рожденія фундатора подкарпатської школы живописи

Бейла Ерделі - ідеальний художник, кидь так мож уповісти - абсолютный художник.

Ідеально вычерпаним было його жизненное кредо, выраженое у тріаді: „Бог, Искусство, Любовь”. Сися тріада была триединением - стремлением душі до ідеального, до гармонического єдинения из внутрєнным и вонкашным світѡм.

Айбо часто побіждали протівоположности у душі дуже емоціональ-ної натуры художника и протівоположности драматического XX столі-тія, то-єсть жизнь извонка - ідеальний треугольник перебалансовався, и на поверхность поднималося постоянно присущее у глубині душі художника страданіє.

Абсолютнов была вірность и отдача Ерделія искуству. Художнику вун называть „монограмами сонця, розсыпаными фарбами на Землі”. На боках свого денника вун позволяє собі сважатися за судьбу художника из самим Творцом. Отданий Господови, вун дорікає йому за скоротечность жизни, за короткий позыченный „пятиминутный сон”, на протязєніи котрого має розкритися божественна душа художника, обы затым лишити світ фарб и солнечных лучей.

Майже ідеальної внешности, высокій, файный, денді у одежі и манерах, романтический любовник, вун на протязєніи усьої свої жизни любить жун, и они люблять його. Айбо у його любви из самого начала присутствує розлука. Вун не вірує у возможность существования уєдно щасливого родинного житя и самоотрешенного служєнія Искуству и из болєм приносить у жертву земну любовь. Ерделі прожив значительну часть свої жизни из жонов, котра не претендовала на роль офіціальної жоны извістного художника. Вун оформив брак из нею на больничной постелі за

дакулько днєв до смерти - послідний благородный поступок немєша Ерде-лі: жона його прийшла ид ньому 16-рочнов натурщицєв и на протязєніи многих рокув обєспечовала йому бы-тові условія, розділяла из ним періо-ды откровенної бідности, радости вечеринок у ужгородських рестора-нах, знала ґрунтовати полотна и у періоды кризиса продавати вадь

У саді. 1942 р.

виминовати на їду його картини, достала фамілію художника, його хыжу и його творчеське наслідство.

Магда Ерделі лишилася у хыжі и стала ревным хранителём бульше 60 картин. Нич не мінялося у інтер'єрі, наповненому духом художника, и у дворику, котрый памятав ушыток путь представителя подкарпатського искусства. Магда вірвала у возможность общенія из духом художника и часто бесідовала из ним у своїх дивных снах. Магда умерла, захищавучи Бейлові картини уд направляемых „біороботув” бандитських часув начала ХХІ столітія. Ужгород утратив музей великого Ерделі, даже не запредентовавши на нього серйозно. Трагедія жизни, котрої так намагався позбавитися Ерделі, убухла фінальним акордом, погубивши продолженое Магдов существование острова світла, де жив великий художник.

Отдыхающий косарь. 1945 р.

Жизнь Ерделі - майже ідеальна проекція сложного, бурного ХХ столітія. Глибоко індивідуалістична личность, ідеалістичный сповісатель добра и красоты, вун пройшов через ушыткі общественні кризиcы свого часа, сохранивши свою душу и вірность ділу. Час и пространство, історія и географія дуже виразительно прочертили його путь. Ерделі родився у Австро-Мадярщині 25 мая 1891 рока у малому селі Климовиця на Іршавщині у сімї русина из Пряшовщины Михаила Гриця и німкыні из Паланка Ілоны Цойскі. Отец був учителём и, подобно до других представителей „панського” сословія, поміняв свою фамілію на мадярську „Ерделі”. Дома говорили по-мадярськи, по-німецьки, по-русинськи. Бейла из дїтства обстався открытым ид разностронности языкув, культур.

Його талант замітний уже у гімназії, а розцвіт творчества припадає на часы Чехословацької Республіки. Його художественно - просвітительський центр - Будапештська Академія Художеств (1911-1916) р.р. професор Кароль Ференці. Його ранні інспірації - „Нодьбанська школа” Шімона Голлоші, Кечкеметська художественна колонія. Його європейські студії - Мюнхен (1922-1926 рр.), и німецький імпресіонізм, поїздки до Італії, Польщі, Швейцарії, Відня.

Його місто рожденія, як художника новых красок и нового подкарпатського искусства, Париж (1929-1932 рр.), котрый и на тот час ищи усе був столицьов світового искусства. „Кульмінаційным” діла

нового искусства Ерделі рахує „магічеську живопись” Поля Сезанна. Майважні открытія у цвіті зробили на його гадку Моріс де Вламінк, Андре Дерен, Моріс Утрілло, Амадео Модільяні, Рауль Дюфі. Парижський цімбор Бейлы, знамий арфіст и художник Пьер Жане, приглашає його на творчеську базу на єдно из майфайніших міст Франції - Гаржілес. Там, у самому центрі Франції, Ерделі, як сам сознався, пережив ушытко майпрекрасное у своєю жизни. Беззаботні дны были заповнені творчеством, котрое дустало признаніє колег и щедрых меценатув. Просторні комнаты у турні, коло древнього замка и романського храма XII столітія служили майстерськов. У день приїзда вун познакомився из юнов очаровательнов Женевьєв и їх страстна чиста любов продолжалася аж до отїзда художника. Вун назад утік от любви и от цілком возможного устройства свої жизни у Франції. Утік, обы малёвати и не залежати вуд чужих достаткув, обы не зрадити себе и свою рудну землю. Утік и наусе обстався у серцю Женевьєв.

Вызыває удивленіє широка творчеська діяльність Ерделі на роднуй землі. Його творчеська активність постоянна и разностороння, направлена не лем на розвитіє собственного малярства, а и на созданіє художественной среды. Добре знавучи світову літературу, музику, искусство, вун преподає у гимназіях, пише статі про искусство. Уєдно из Йосифом Бокшаєм, Бейлі Ерделі у 1927 році удалося основати Публичну школу рисунка у Ужгороді. Цілоє поколеніє художникув состоялося, дякувучи суй школі. У 1931 році Ерделі був избранным первым и надале безсмінным головов „Общества діятелей образотворчеського искусства Подкарпатської Руси”. Ерделі став серцем Общества. Вун побуждає ид творчеству, айбо ставить дуже высокі требованія до работ. Орієнтуєся на світове искусство и отказуєся потакати міщанським вкусам. Ерделі має за собов выставки у „Гатц Паласі” у Мюнхені, на парижських Елісейських Полях, у Брюсселі, Празі, Брно, Братиславі, Будапешті. Художественна періодика склонна и похвальна у оцінках. Його называвуть беспокойным, вічно глядающим духом, у його картинах отображаєся неограниченое чоловічеськов жизнью проникновеніє у глубину, у суть вещей.

Його путь до нового искусства крутой и націлений. Вун иде от академічеської манеры до свободного перетіканя фарб, насыщенных світлом до довічно чистых цвітних цяток, до експресивного вираженія формы. „У просторі будущего таиться новое лице”. Новое лице - се є постоянное гляданя. Сесе беспокойный дух, сесе вывіренное буянїє фарб. Сесе преобразованіє малого провінціального Ужгорода у столицю искусства путём включенія містної жизни у соотвітственні йому

художественні форми. Включеніє глибокого, такого, што иде из найтонших інтимних емоцій и через розуміння цінности и самодостатности ушытких проявленій жизни, находит ґоотвѣтствующее новое художественное лице.

Первый раз Подкарпатя стає не субьектом етнографіческого любованія вадь солодков картинов містного быта, а живов аренув творчества, ставучи у єден ряд из такими містами, што переросли у символы искусства, як Барбізон, Аржантей, Арль и др.

Натюрморт. 1955 р.

Через картины Ерделі родна земля стає равнов из другими - як тема художественної інтерпретації и як полноценна художественна реальность, переказана сучасними свіжими средствами. Ерделі пройшов художественні центри Европы, айбо не муг оторватися вуд свого края и перенюс передові художественні досягненія на родный ґрунт, оставивши дома художественный центр европейского уровня. Приход совіцької влади напудив Ерделія. Довкола ворухилися кагебісты. Бейла Ерделі признався Магді, што варто бы мати избрані фарбы, пензлики и теплу одєжду. Його мечта про художественное училище ніби исполнилася - у 1945 році у Ужгороді открыли художественно-промышленну школу, айбо сущности искусства, „вічно глядавущого духа” нова власть не восприняла. Ерделі принимає участие у республіканських и всесоюзных выставках и даже стає во главі училища, айбо його обвиняють у буржуазному формалізмі и поддають остракізму. Жизнь утрачує свою разноцвітність, блідне „монограма сонця”. Додаєся хворота. Серце перетерпіло много беспокойства, дуже много страданій и любви.

У 1955 році майстер отойшов у небесну среду выбранных, што заслужили небеса неспокоєм и любовью. А може вернувся дому, бо уповів Магді: „Я Божий сын. Розсипте муй прах над горами”.

Вун сохранив свою судьбу, укладену у мечту про триединство: Бог-Искусство-Любов. Сохранив себе неідеального у неідеальной жизни, у центрі ідеального треуґольника, балансирующим, єднако приближенным и отдаленным од каждой из трьох його вершин. Вун осознавав своє місто у искусстві, айбо не предугадав свої посмертної славы, ищи раз подтвердивши истину про то, што талант чрезвычайно обыкновенный и лем посредственность намагаться прибрати необыкновенность.

Насмілилися вивести из тріады Ерделія монаду под названієм - геній?
Айбо доста уповісти обыкновенное - *Ерделі!*

Михаил Сирохман
Потовмачила др. М. Лявинец

Б. Ерделій. Свої виставки мів в Мюнхені, Прагі, Брні, Парижі и Братиславі. Самия посліднія критическія статьи о нем пишут слідующее:

„Из чехословацкой галереи живописцев в парижском рангі находим в Ужгороді живущаго Б. Ерделія. Свої картины больше раз выставял в заграничных метрополіях, чим на своей маленькой родині. Принадлежит к числу созривших и уравновішенных художников, котораго поняли и высококачественные художники и публика. Развітіе его художественности раздается голосом полнозвучной струны. Послі войны дифференцируется. Работает в Мюнхене, Италіи и Париже. Вырос он на богатствах западной литературной и пиктуральной культуры и пропадает где то в метафизических глубинах. Над общественными дрызгами и туземной действительностью старается поднести и унести дувением ніжных вітерков. Интересуется портретами. Замыкается в круге отличительных черт своих композиций. Любит удаляться со своими философскими темами и наедине углубляться в красоты стилизацій. Переживанія среди природы перерабатывает в сфере своей лирической воспринимательной чуткости. Сосредоточенность и подхватывание сущности сюжета является указателем на творческой дороге Ерделія. К формальной стороне он весьма требователен. Над его картинами веет некий философский дух, который вырывает вас из обыденщины и из праліса материальных интересов. Он вас приводит к первообразам природы, в которых косміческой блеск говорит о вічных символах. В образі Христа вложил он всю свою метафизическую декаденцію, создавшуюся среди гражданского світа. Работает в духе чистаго искусства”. (Форум №5, 1933). Б. Ерделій был избран председателем Союза художников изобразительного искусства.

Альманах Общества КС. 1936 р.

Антон Кашишай „Зима у Карпатах”, 1952.

Антон Кашишай „Пуд Пилипецькими полонинами”, 1960-і рр.

Андрій Коцька „Сестрички из села Ужок”, 1937.

Андрій Коцька „За звичаєм”, 1939.

Андрій Коцька „Ярмарок”, 1930-і рр.

Володимир Микита „Сестры”, 2003.

Володимир Микита „Дай Боже, добрый день”, 1992.

Володимир Микита „Запоздала весна”, 1997.

Володимир Микита „У чеканях”, 1977.

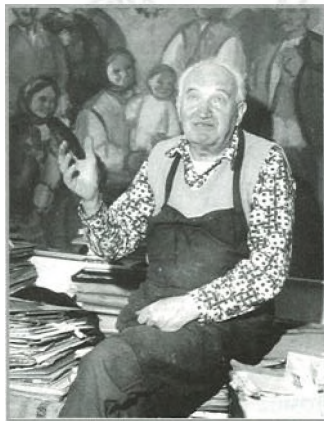
Іван Ілько „Послѣдній бокор”, 1960.

Іван Ілько „Молодиці из Богдана”, 1960.

Андрій Коцка (1911-1987) до 95-роччя из дня рожденія

Чим булше удалає нас час от корифеюв подкарпатської школы живописи, тым майочевиднов и майзначительнов стає їх подвижницька діяльність. Час заостряє вниманіє на тому, што у роботі художникув принадлежало минувшині, и што є на днись живым богатством культуры. До представителюв майструв такого ранга относится Андрій Коцка. Сесе имня знає майже каждый житель Подкарпатя, котрый залюблений у искусство. Художник и організатор, общественный діятель... Через цілоє свое житя А. Коцка обєдиняв творчеську роботу художника и общественну діяльність.

Первый директор Дома Народного Творчества и главный художник святочных концертыв народных талантув, сценограф и художник по убранням Закарпатського Народного Хора, чисельні ескізы котрых сохрanyaються у його квартирі-музею.

Андрій Коцка родився 23 мая 1911 рока у родині єпископського кочиша Андрія Коцки и його жоны Єлізавети, урожденої Гураль. Будущий художник був шестов дітинов у многодітнуй сімі. Вун мав чотирьох сестер и трьох братув.

1 септембра 1917 рока шестирочный Андрій поступає у мужську народну школу, де проучився до 1921 рока. Затым учився у горожанці, а у 1927 році поступив у греко-католичеську півцо-учительську семінарію. Майглавным событієм, котрое сталося у жизни А. Коцки у тот час была стріча його из Бейлом Ерделі, котрый тогды преподавав у семінарії рисунок. Довгі роки Ерделі и Коцка робили уєдно у разных творчеських союзах, межи ними были отношенія не лем учителя и ученика, а и творчеські и дружественні. Їх перервала смерть Бейлы Ерделі у 1955 році.

Ищи у 30-і роки Бейла Ерделі писав про А. Коцку: „Русина из Верховины Коцка изображає, як никто ліпше, у його картинах много природы, патріархальной силы - вічного... Сесе придає своеобразіє його верховинським сюжетам, у котрых є горна цвітистость, переливчаста краса великих ліній. Сесе своеобразіє обіцять нам великого художника”.

Перва выставка художника отбылася у Ужгороді у 1933 році у домі „Легіонерув”, роки 1936 и 1937 приносять успіх на выставках у Празі и Братиславі. У тогдашній Чехословакіи работы Коцки выставлялися 19 раз! Послі выставки у Будапешті у 1939 році, у мартовському номері

Жунський портрет. 1940 р.

журнала „Kelet Népe” появилася критическа стаття Віраг Моріц (дочки Жігмонда Моріца), у котруй даєся висока оцінка поданих работ: „У центрі зала торжествує чудесна русинська зима художника Коцки. Красавиці-гуцулки вертаються из торговиці, идуть засніженими дорогами, яркое сонце освіщає синьо-білі зимні горы, деревляні хижки под сніговими шапками, утоплені у снігови. Сміла казка майстра точної руки”. Коцкі виділяють спеціальное місто у Римській Академії Художеств и у Академії Св. Луки, у класі знамого италіанського художника Ферруччо Феррацці.

Десятки картин и етюдів, исполнених Коцков у 30-і и у 40-і роки, образувуть єдиний свого рода цикл. У сись період чітко визначаєся тематика произведень, котра сохранилася у будушому.

1940-1950 роки характеризувуться серйознов и плодотворнов діяльністьов художника по образованію на Подкарпатю учреждений культури. Кидь накурто перераховати основні моменти його біографії, за котрыми стоять енергія, організаторський талант, роботоспособность майстра, то мож уповісти, ош:

1945 р. - секретарь по культурно-масовой роботі профсоюзу Закарпатської України, 1946 - директор Дома Народної Творчости ЗУ и 1948-1950 - преподаватель Училища Прикладного Искусства, робив и у Народнуй Раді.

А. Коцку майбульше знавуть як портретиста. Искусствовед Т. Островський писав: „...Уд єдного портрета до другого накопляєся опыт художника, у кождому из них є свои особенности... У ліпших из них вун домогаєся жизненности и природности своих героюв, ясної и розумної простоты внутреннего рисунка образув, красної и гармоническої живописно-пластическої звязки. Сися широка галерея - значительное явленіє у искустві Закарпаття, новое слово у исторії закарпатського портрета”.

Сисі слова мож отнести до портретув „Жона у бордовуй сукні” (1940), „Портрет матери” (1960), „Портрет Анны” (1940), галереї дітських портретув: „Дівка у червеному светері” (Габрієла Гауглікова) (1950), „Портрет дівки у матросці” (1950), портреты Магдалины и Евы Теке (1960), Евы Банаті (1960) и многих других. Його майже усі полотна обозначені традицион-

Натюрморт из омаром. 1941 р.

Ярмарок. 1930 р.

таких произведеньях, як „Ярмарок” (1930), „Верховинці” (1935), „На Гуцульщині” (1970) и др. Дійствие у них розвивається на фоні прекрасної карпатської природи, котра розкриває місто чоловіка у оточуючій середі. Солнечна палітра красок у сих роботах виражає мажорное настроєніє.

Пензлик майстра кладе мазки рішительними, точними движеніями то рядком, то єден на другий, будувучи сложні композиції цвіта. Жизнь формы виплескується на поверхность полотна, ніби продолжавучися у фактурі и опріділяючи її. Так рождаються роботи „Цвіты у саду” (1950), „Смарагдова весна” (1966), „Тюльпаны у саду” (1962), „Осень над озером” (1970) и други.

Художник знає и любить родный город, може ощути и отобразити особенну красоту, настроєніє, ауру. У його творчости не много урбаністичных пейзажей, айбо зрителя усе привлекає „Старый Ужгород” (1952), „Вид на Ужгород” (сегелет ул. Цегольнянської, 1948), котрі обозначавуть характерность композиції. Дуже удачна передача переспективы, виразительна игра світла и тіні, сама атмосфера древнього города над Ужем.

Особенное внимание приділяв А. Коцка акварелі, котра треує от художника віртуозного майстерства. Його знали як извістного аквареліста. Акварелі художника демонстровалися у Монголії, Румунії, Болгарії, Іспанії, Мексиці, на Кипрі, Кубі, Китаї, Шрі-Ланці.

Гуцулка. 1946 р.

Серія графітних рисунків 40-х, 50-х років майже не виставлялася при житті художника, айбо сисі роботи підкреслюють багатогранність творчих робіт автора. Рисунки Коцки інтересно розпізнати і здалеку, і зблизька. Художник кладе штрих чрезвычайно обережно і точно. Роботи Коцки зберігаються у багатьох музеях різних держав світа. Сесе і Прага, Рим, Київ, Одеса, Алушка, Кошиці, Будапешт, Харків, Державна Третяковська Галерея (13 робіт).

А. Коцка помер 3 листопада 1987 року, похований у Ужгороді на кальварії.

Айбо найголовнішим є те, що творчість художника продовжує жити у його роботах, у його насліді, котре дарує радість житті майбутнім поколінням.

Олена Мясичева

Потомачила Др. Маріанна Лявинец

*Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік
(Ужгород. Видавництво В. Падяка 2005.)*

Ювілей великого майстра подкарпатської школи живописи Йосифа Бокшая

2 жовтня виконується 115 років з дня народження одного з засновників подкарпатської школи живописи Йосифа Бокшая. Він є художником від Бога, його творчість віддзеркалює повну гармонію його особистості з самим собою і своїм життєвим оточенням. Йосифу Бокшаю властиво дуже гостре почуття краси, котре він, як ніхто інший, муг перекласти на полотно. Сесе є секретом бокшаєвської живописи, його пейзажів, портретів і композицій. Думається, що не є чоловіка на Подкарпатті, ктрый би не чув вираження „бокшаєвська осінь”, розумівши під тим неспівнянними фарбами різних відтінків жовтого, вогняного чорного, бордового, ктрими художник неповторимо зображав у своїх картинах прекрасну карпатську осінь.

Йосиф Бокшай народився 2 жовтня 1891 року у одному з найкращих

міст на Подкарпатю - Кобылицькуй Полянї, у родині греко-католичеського священника. Гімназичеські роки провув у Мукачові. Проявив не лем інтерес, а и талант до рисованія, про што говорить автопортрет, написаний ним олайом у 1906 році у 4 класі гімназії. Послі окончанія гімназії у 1910 році, Йосиф Бокшай поступив на педагогичеськоє відділеніє Будапештської Академії Художеств. Його преподавателем по живописи був извѣстний мадярський живописець Імре Ревес, котрий довгий час жив на Подкарпатю. Слідив за творчеськими успіхами Бокшая преподаватель Ужгородської гімназії, извѣстний художник Ігнацій Рошкович. Вун був другом родини и був якраз тым, хто совітовав юному Бокшаю серйозно занятися живописом. Послі окончанія Академії, у первый день войны, 1 августа 1914 рока Йосифа Бокшая мобілізувуть рядовым вояком австро-мадярської армії. У марті 1915 рока вун попадає у плін руської армії. Майже за 2 роки вун перебував у Туркестані, Бухарі, Самарканді, пісках Каспія, затым його переводять на Україну у Павлоград. Містний поміщик Н. Грабовський дав у розпоряженіє художника собственну бібліотеку, забезпечив його красками, дякувучи чому ним были написані жанрові картини и пейзажі на містну тематику.

Веснов 1918 рока Йосиф Бокшай вертатся из пліна у рідный край и зачинать педагогичеську діяльність у Ужгородській горожанській школі, а из 1919 рока - у Ужгородській реальній гімназії, у котруй робить до 1915 рока.

На малюваня у молодого Бокшая было мало часу, малює лем на канікулах, айбо живопис усе сильніше входить у його живот, стає його смыслом и содержанием. 20-і роки были роками познання художником свого рідного края, його прекрасної природи и високого совершенства народного искусства.

Молодий Бокшай загораєся ідейов „великого національного реалістичного искусства”. Уєдно из Ерделійом вун думає основати своєобразный „подкарпатський Барбізон”, мечтає про тоті часы, коли много талантливих художников отобразять у композиціях, у прекрасных цвітах цільный образ Подкарпатя. „Наш край дає дуже много матеріала діла художньої творчости” - говорив художник, - ни єдно місто на землі не може порувнятися из його горами, долинами, народом. Віруву,

Сяті землі Руської. 1935 р.

ош коли комусь удасться художественно отобразити у повнуй красоті душу нашого русинського народа, возникне типичное, особенное искусство Подкарпатя”.

Из первых своих самостоятельных крокув Й. Бокшай твердо став на позиції реалізму, и ништо не могло змінити його глибоких убіждей. Народ и природа Подкарпатя, його села и долины, горы и лісы - се головна тема и содержание искусства Бокшай. Верховина, де у майчистому, нетронутому виді сохранилася самобытность русинського народа, стає діла художника жерелом творчости. У 1923 році Бокшай пише картину „Верховинець”, котра утвердила у живописи образ подкарпатського селянина не як етнографічний персонаж из екзотичным лицем, а реального, живого чоловіка.

До безусловных удач Бокшай принадлежит и його картина „П'яц у Ужгороді” (1927). Художник изобразив колоритні типажі селян, горщики, довжанки и другу керамичеську утварь. Уєдно из сим йому удалося передати утомленость, повсякденну якусь людську журу. Настрой картины - мінорный. Пейзажна живопись художника тых часув отличаєся емоціональнов насыщенностью. Вун дуже много робить над своими пейзажами, завто они такі необыкновенно поетичні, лишєні майменшого схематизма. Сесе относиться до картин: „Зима” (1927), „Первый мороз” (1927), „Вид Ужгорода” (1928) и пузніших. Про глибоку духовность художника дає представление прекрасный пастельный „Автопортрет”, выполненный у темносиніх тонах.

Особеннов страницов творчества Й. Бокшай конца 20-30 рокув є його работы на релігійну тематику. Из сього цикла особенно извітными є композиції „Проповідь” (1926 р.), „Святый Иоанн Златоуст на Літургії” (1927), „Учителі восточної вселенської церкви”, „Святі руської землі” (1934-1935).

Майхарактерным из монументальных пейзажей Бокшай є його грандіозный - сімдесят два квадратных метра - плафон ужгородського Кафедрального собора „Воздвижение Чесного Животворящего Хреста” (1939).

На протяженіи 30-40 рокув ХХ ст. Й. Бокшай из успіхом принимає участие у выставках, котрі проходять у Брно, Празі, Братиславі, Кошицях, Будапешті, Ужгороді и Мукачові. Особенно извітными роботами сього періода є „Село Богдан”, „Село Волосянка”, „Осінній пейзаж” (1934), „Село Ужок” (1938). У знаменитуй картині „Ужок” острое впечатление дають не лем деталі картины, а чувство простора, бездонного неба, а уєдно се є и образом землі, на котруй родиться, живе и робить русинський селянин.

Из-под пензлика майстра рождаєся ціла серія жанровых картин. У таких работах, як „Гуцульська свальба”, „Колядники”, „Зимушний

танець”, „Дівчата”, ярко отражає-ся національний колорит. Народні традиції, танці у колоритному святочному убраню художник зображає із великою достовірністю і усе на фоні прекрасних пейзажів.

У першій половині 40-х років Й. Бокшай уєдно із А. Ерделі організували „Союз подкарпатських художників”, куди вошли Ф. Манайло, А. Коцка і багато молодіж. У 1946 році після так называємого „восєєдінєня” Подкарпаття із України, Бокшай, Ерделі, Коцка і Манайло активізували свої уєсилія і організували у Ужгороді Художественное Училище прикладного ієскусства і створили Облаєтний Союз Художників.

Ужгород. 1947 р.

У 40-50 роки Й. Бокшай пиєє серію великих композицій, котрі принєєли художнику великое обществоное признаніє. Се такі роботи, як „Бокороші” (1946-1947), „Строительство моста” (1948), „Ужгород” (1947), „Терен цвіте”, „Золота осінь” (1953). Они наповнені світлом, теплом. Із того часа картини Й. Бокшая виставляються майже на ушитких груповых виставках не лєм на Україні, а і у Москві, (виставка произведений закарпатських художників у 1966 році у Москві). Персональна виставка Й. Бокшая состоялася у 1971 році у Ужгороді.

Многі подкарпатці памнятають Й. Бокшая у його неизмінному береті із єтюдником у руках. Вун ієсходив многі міста нашого края і усе находив майфайні міста, котрі зобразив із лєм йому присущим національним колоритом, неповторимими красками. Умер Й. Бокшай 19 октовбра 1975 рока у Ужгороді, де похоронений на цвинтарі „Кальварія”. Його імня присвоєно Закарпатському художественному музею. Й. Бокшай уєє приєдержовався принципа „Треба творити доброе і єєсноє ієскусство”, у чому вун був непревзойденным Майстром.

Составила др. М. Лявинец

Літературні жєрєла:

Г. Оєстровський „Образотворчєє мистєєцтво Закарпаття”, Мистєєцтво 1974

О. Приходько, Г. Рижова „Йосиф Йосифович Бокшай”, Калєндар красєєзнавчих памяєтних дат на 2006 рік, Видавництво В. Паєдяка, 2005

Корнелій Фенцик до 150-роччя из дня рожденія

Корнелій Фенцик

Релігійный живопис був жанром, котрый домінував у искусстві Подкарпатської Руси кунця XIX начала XX століття. Подкарпатя издавна славилось множеством церковей, росписи котрых были исполнені уроженцями нашого края. Имена многих из них є неизвестными діла нашого покоління (маєсья ввиду - послівоєнного) у силу політичеських обстоятельств, котрі оказали великоє влияніє на розвитіє нової інтелігенції. Інтелігенція первої половини XX століття была майже полностью уничтожена совіцьким режимом, становленіє нової отбылося под великим його влиянієм. У ідеології тых часув не было міста релігії, а роль духовенства у общественной жизни, культурі, просвіщеніи, искусстві, вадь полностью нивеліровалася, вадь подавалася лем из отрицательного бока. У послідні 10-15 рокув мы мали возможность дустати булше сведеній о выдающихся личностях Подкарпатя, многі из котрых были священниками, вадь происходили из сімей священников. Єднов из них був Корнелій Фенцик - професіональний художник, єден из первых, котрый занимается церковным розписом.

Фамилія Фенцик первый раз упоминаться у 1843 році, коли єпископ Василій Попович высвятив у священники Андрія Фенцика (1820-1890). Вун був парохом у селі Зарічово (теперь Иршавський район, Подкарпатська Украина) из 1843 до 1890 рока. Андрій Фенцик мав трёх сынув: Євгенія (1844-1903 рр.) - священника, знамого подкарпатського писателя и историка, Андрія (1866-1926), священника, котрый заняв місто отця у Зарічові пуся його смерти, Петра, священника, художника.

Корнелій Фенцик був сыном Петра Фенцика, родився у Мукачеві 14 юлія 1856 рока. Начальное образованіє достав у учительській семінарії, де проявився його талант до малёваня. Продовжив своє образованіє у Мюнхені, у Художественной академіи. Успішно владів портретным и монументальным живописом. Умер у молодому возрасті, 41 рук, вуд воспаленія легких (застудився при росписи церкви св. Успенія у Мукачеві). Лишив трёх дівочок - Марію, Елвіру, Лауру. Вдова художника Марія Бедеі умерла у селі Чинадієво, там и похоронена. За своє короткоє житя Корнелій Фенцик и його отець росписали много церковей, иконостасув по цілому Подкарпатю, про што свідітільствує список работ, поданий ниже.

Роботи Петра Фенцика и його сына, Корнелія Фенцика:

Ужок. Греко-католицьська церков, иконостас.

Чорноголова. Греко-католицьська церков, иконостас, Марія и маленький Исус (Корнелій Фенцик)

Мукачево. Греко-католицьська церков св. Успенія. Иконостас и другі картини (Корнелій Фенцик). Монастырь на Чернечуй горі. На иконостасі по 2 картини справа и зліва и 2 картини бокових алтарей.

Хуст: Греко-католицьська церков, иконостас и бокові картини.

Сокирниця: Греко-католицьська церков, иконостас (П. Фенцик)

Бедевля: Греко-католицьська церков. Иконостас.

Нижня Нересниця: Греко-католицьська церков. Иконостас (П. Фенцик).

Лазещина: Греко-католицьська церков, иконостас (Корнелій Фенцик).

Угтя: Греко-католицьська церков, иконостас (К. Фенцик).

Розп'ятіє

Портрет Маріи Бедеї

У частному владенію потомкув сімї Фенцик - Екатерины Скибы, онуки Корнелія Фенцика сохранилися роботи художника: "Потрет Маріи Бедеї", жоны художника, „Розп'ятіє“, „Портрет отца“.

Література:

Descmann Alajos: Kárpátalja, műemlékei, Budapest 1990.

Сімейний архів др. Ендре Бедеї, онука Корнелія Фенцика. Солнок, 2001 р.

Составила др. Марианна Лявинец

Юлій Віраг (1880-1949)

125 років из дня рожденія

художника-портретиста и майстра иконописи

Школа живописи на Подкарпатю пройшла свуй особый индивидуальный путь. Она має свої особенності. Її представителям, от самого зародження и до днишних дней, присуща велика любов до родного края, до його природы, до його людей, до їх быта, традицій. У 20-30 роках на Подкарпатю розцвіло таке професіональне образотворчеське искусство, котрое обратило на себе внимание не лем у Европі, а и за океаном, и котрым по праву гордиться русинський народ.

Появляєся нова генерація молодых художников, творчество котрых значительно оживляє художественное життя края. Проявлення великого поднесенія звязано из такими именами, як Д. Віраг, К. Ізаї, Д. Іас и другі. Айбо честь называтися первым значительным живописцем Подкарпатя по праву належить Дюлі (Юлію) Вірагу, у творчестві котрого особе місце занимать изображение красоти родного края.

Родився художник 1 сентября 1880 рока у Хусті. Ищи у дитстві у нього проявляються великі способности до рисунка и живописи. У літі 1898 рока Юлій Віраг робить у Нодьбанській школі - колонії. Художественное образование дустає у стінах Мюнхенської Академії Художеств, де вун учився у 1898-1899 роках у класах Ш. Холоші и Л. Льюффе. Там молодой художник добре освоює академічеський рисунок, композицію, специфічеську чорноту живописи: більшість його полотен написані у темных тонах и пувтонах из характерными світлыми проблесками.

У стінах академії Віраг стрічаєся из молодым Игорем Грабарем, у бисідах из котрым знакомиться из руським образотворчеським искусством, из роботами И. Репіна, В. Верещагина, А. Васнецова, персональні выставки котрых мав возможность видіти у Мюнхені.

Слідуючим етапом його художественного образования стало обучение у Будапештській „Школі образцового рисунка” професора Балло, де художник проводить два роки. Художественное мастерство Дюлы Вірага натулько виростає, ош уже из 1900 рока портреты молодого творця експонувуться на выставках. У 1903 році по приглашенію Франца Ленбаха молодой художник принимает участие у його ретроспективній выставці у Мюнхені, де были представлені два його портреты.

Матеріальна незабезпеченість на Утцюзині, стремління до самоусовершенствования, желаніє дознатися про вшытко самому и воочію, вынуждають художника до частых путешествій, у частности до Парижа, де вун дакотрый час обучаєся у Академії Жульєна. Одним из

майлюбимых учителюв Вірага у Франції був художник Де-Лоран, при содійствіи котрого у Мюнхені виставлялися роботи художника на релігійну тематику. Затым были путешествія у Італію, Іспанію. А у 1901 році Дюла Віраг виїзжає за океан до Америки. Там у Нью-Йорку создає величезну композицію, за котру достав перву премію, „Коронація Дівы Маріи”.

*Юлій Віраг (зліва)
у майстерні Корнелія Фенцика (у центрі)*

Вернувшись на Подкарпатя, Юлій Віраг живе испершу у Ужгороді, затым перебираєся у Мукачово, котре стає містом його постійного проживання. У 1906 році вун достас заказ на розпис иконостаса у монастирі на Чернечуй горі. Робота продовжалася 7 рокув. Майбулше художнику удался розпис плафона „Славословіє”. Крім розписув монастирської церкви на Чернечуй горі серед монументальних робут Дюлы Вірага слідує зазначити розписи иконостаса и алтаря у Новому Давыдкові, иконостаса у Буковці Воловецького району, розпис церкви у Брестові, иконостаса у Чоповцях. Одним из ліпших образув художника є образ Успенія Пресвятої Богородиці, котрый находиться у Успенській церкви у Зняцові. Из 1928 рока Юлій Віраг був назначений урядовым живописцем Мукачевської епархії. Перва Світова война нарушає розмірений ритм жизни и творчости художника. Дюлі Вірагу не удаєся откритися од мобілізації до австрійської арміи. Из 1915 до 1918 рока вун був на італіанському фронті. За сись час художнику майже ани раз не удаєся узятися за пензлик. Из фронта вун вертається хворым чоловіком.

У 20-х роках Ю. Віраг жениться и живе из жонов у домі по ул. Ужгородській, а затым по улиці Павлова (теперишньое названіє улиці) у Мукачові. Дітей у художника не было. Наслідниками Вірага стали діти його жоны уд другого брака. Жизненный путь художника закончився 22 марта 1949 рока у Мукачові.

Крім монументальних розписув, любимым жанром живописи Дюли Вірага був портрет. Пластика и чіткий увірнений рисунок становлять основу його произведений, кулькусть котрых изміряєся сотнями. Художник просто и непосредственно розкажує про чоловіка, про його характер. Творець нигда не отказовався от заказув - натулько його интересовав портретный живопис. Дуже часто героями його жанровых портретув є прості люди из „низув”, селяне, діти из улиці, ремесельники и другі, котрых вун глядав на улицях Ужгорода и Мукачова. Серед його

Вуйко Балінт, 1937 р.

ліпших робіт „Портрет жони”, „Забіяка”, „Оголена”, „Балінт бачі” и др.

Творчество Вірага - важний етап у історії мистецтва Подкарпаття. Вун став єдиним из первых художників, котрый своїми произведениями створає и розвиває світську живопись у своєму рідному краї. На жаль, його творчество не изучено основательно, особливо, його монументальна живопись. Гадаємо, ош мистецтво художника, котрый своїм творчеством доказав необходимость професіоналізма, як фундамента діла розвитку образотворчого мистецтва, скоро буде ліпше изгядовано и откриє нам ищи досі незнані грані творчости Юлія Вірага.

Оксана Гаврош

Потовмачила **др. М. Лявинец**

Календар красзнавчих памятных дат за 2005 рік, Ужгород, Видавництво В. Падяка

Окружающа среда и нашеє здоровля Бисіда Тибора Боніславського из др. Ласло Сабовым - дохтором-біологом

Перед тим, як завдати пару вопросов бывшему преподавателю Ужгородського Університета, котрый, будучи на пенсії, продовжає активно займатися біологічеськими проблемами медицины, коротко опишемо деякі данні про научну кар'єру и жизненный путь гуманного подкарпатського изгядователя.

Сын мебельщика, Ласло, по волі случая увидів світ у Парижі. Родичі вскорі пуся його рожденія вернулись у Ужгород. У захоронці по ул. Берчені (Ужгород) Лоці усвоив німецький язык. У начальній школі научився читати и писати по-чеськи. Ученя продовжав у ужгородській гимназії Другетов уже по-мадярськи, айбо из знакомими и родичами добре муг общатися по-русинськи. Таким образом, обучение у русскоязычной середній школі уже не составило діла нього труда. У Ужгородському Університеті на

медицинському факультеті у тоті часи изучали англійський и латинський языки. Не удивительно, што на протяженіи жизни, занимавучися проблемами здравоохранения на Подкарпатю, Ласло Сабо составил спеціальний, невеликого формата, 12-язычний словарь, у котрому крім так званих світових языкув достали місто русинський, словацький, польський и румунський языки. Владія отличним языковым чувством, многым интересующийся Ласло, особенно интересовався и музыков. У 8-ручному возрасті, ищи у чеську еру, вун зачав учитися игрі на скрипці у Йожефа Воско (отца піаніста Кароля Воско). При мадярах продолжав музыкальное образование у Лайоша Дравоі, затым, будучи уже совіцьким школьником, був учеником Віри Ромішевської, закінчив Музыкальное училище. Сесе дало йому возможность, будучи дохтором, майже тридцять рокув быти альтистом у універзитетському камерному оркестрі „ДівертIMENTO”. Сесе доставляло йому великоє духовноє наслаждение.

Дохтора-изгладователя я посітив дома. Вун у результаті досадного несчастного случая перенюс сложну операцію, хоть и был прикованым до постелі, встрітив мене из нескрываємов радостюв.

- Прошу, обысь розказав, што иниціовало тебе до сьоі, потребуєщюі широких знаний и сизифового труда работы, котра хоть и доста тяжка, айбо служить діла сохранения здоровья людей, проживающих на Подкарпатю?

- Хвала таким професорам, як біохімик Василій Кишко и мікробіолог Анна Уліско, котрі пробудили у мені інтерес до мікробіології. Научну роботу я зачав ищи на 3 курсі університета. Тогды я ищи не знав, што сесе высокоє призваніє таить у собі тулько тяжкостей. Первов мойов научнов темов было изученіє вітамина А и каротінув и дальше бактеріофагов. У тот час появилася перва моя научна статя, котра достала положительный отзыв. Пузніше на сисю тему у 1961 році я написав кандидатську дисертацію „Каротін и зобні захворюванія у Закарпаттю”. Од тогды зачали появлятися научні статі, монографії, котрых до типирь є 289. Булшость статей появилося на руському языку, айбо є украинські, словацькі, мадярські, англійські, німецькі публікації, котрі появилися у разных научных журналах у бывшому Совіцькому Союзі, Мадярщині, бывшуй Чехословакіи и Румунії.

- Коли ты зачав заниматися вітамінами, и які выводы были тобов изроблені?

- Содержанієм вітамінув у пищевых продуках и зерні, їх оцінков и класифікаційов, як я уже упоминав, зачав заниматися ищи будучи студентом у 1948 році, испершу робив исследованія у здоровых, а затым у хворых людей. Многорочнов работов мені удалося виробити лабораторні методы определенія уровня вітамінув. И накониць, на основаніи

определенія недостатка 16 самых важных вітамінів, котрі мож определити у пищевых продуктах вадь у готовуй пищі и также у составі крови, мочи, виділеннях, слизі, жидкостях (напримір у спинно-мозговуй жидкості). Послі исслідованія 500 000 чоловік, мы найшли у 200 чоловік особый состав вітамінів, а у 1000 чоловік, котрі умерли от различных хворот, было отмічено недостаточное содержание тых вітамінів, котрі могли привести до хвороты, вадь до преждевременной смерти. Сісі исслідованія мы провели у различных районах Подкарпатя, (мож бы и не казати, ош того была велика колективна робота, руководство котров было мойов задачов). У процесі роботи возникло ищи много вопросов, извязанных из вітамінами, отвіт на котрі мож было дати лем пуся проведення многочисленных опытов. До сіі темы относится также воздействие окужающей среды Подкарпатя: землі, воды, воздуха, - на здоровля чоловіка. Дані, котрі относятся сюды, я збирав у тот час, коли робивим у Областнуй Санепідстанції и на кафедрі організації здравоохранения у Ужгородському Університеті. У сісі часы я занимався и вопросами організації здравоохранения.

- Які практичеські цілі преслідовали сісі исслідованія, опыты?

- Нашов ціллю было исслідовати причину епідемії, котрі были на Подкарпатю, а также причины тых хворот, котрі зависілі от погодных условий у дакотрых регіонах и от состава воды, почвы, также у даякуй степени введеніє булш цілесообразных и эффективных методов лічення даяких локальных хворот.

- Што из сього ушыткого удалось осуществить?

- На основаніі достигнутых результатов удалось виробити оригінальну концепцію. К сожалению, представителі тогдашней власти не были заинтересовані у сохранению здоровля жителей Подкарпатя, предохранение їх от хворот не было предусмотрено ни у яких планах, таким образом, отвітственні лица не приняли во вниманіє результаты моих изгядовань. Проблемы здоровля населенія края актуальні и теперь, мене мало то успокоює, ош теперь мої предложенія находятся у руках булш компетентных лиц, и мож со временем мої предложенія осуществить.

- По моим данным, ты занимаешься и вопросами демографії. Што заставило тебе сим заниматься?

- Статистика заболіваємости края. Мені было любопытно знати, які хвороты стрічавуться на туй вадь другуй теріторії Подкарпатя майчастіше, и што є сьому причинов. Позад сього, и также завто, ош любимим изучати карты, став збирати статистичеські дані нашого населенія. Я изготовив много карт по концентрации хворот у разных містах. На основаніі статистических данных, и узявши за основу старійшу

статистику, мені удалось указати на ряд фактів, котрі „совіцькі” статистики фальсифікували у свою пользу. Наприклад, показали однако, що населеніє Подкарпатя у 1945 році состояло на 61,2% из русинув, айбо послі 1946 рока у Подкарпатю не обсталося ни єдного жителя за національностей „русин”. Послі розпада Совіцького Союзу у Подкарпатю назад появились русины. По даным посліднього перепису населенія, даже не учитывая фальсифікацію, русинами удалось записатися булш як 10 000 людей.

- Яка судьба постигла словарь на 12-ти языках діла дохторув?

- Мысль о созданіи такого словаря возникла у мене, коли я преподавав на медицинському факультеті організацію здравоохранения. Латинські вираженія, котрі хоснуються у здравоохраненіи, студенты заучили, айбо у дакотрых случаях русифікованое приношеніє написаных кириліков латинських слов давало повод ид различным недорозумениям. Завто раховавим цілесообразным перевести слова и вираженія, котрі хоснуються у медицині, не лем на мирові языки, а и на языки тых національностей, котрі проживавуть на Подкарпатю, обы їх порозуміли не лем руські, айбо и мадяры, русины, чехы, румуны, словакы. Я упорядковав 1203 слова и вираженія, што было нелегков роботув, айбо и сесе не удалось выдати.

- У яких сферах ты ищи робив вадь изглядовав?

- На кафедрі мікробіології я проводив опыты из различными бацилами, занимався виращованьом вітамініув. На кафедрі терапії изучавим состояніє здоровля робочих, котрі робили на подкарпатських заводах, а также вопросы въздїйствія на їх здоровля окружающей среды (засміченого въздуха, дыма, копоти, воды, шума). Обслідовалося много тысяч робочих (їх жизненно важні функції), и на основаніи данных сих обслідованій я зробив выводы и дав предложенія, як бы мож тоти вредні въздїйствія устранили, што привело бы до снижения хронических заболеваний и смертности.

- Ци знали руководителі сих заводув про твої изглядованя?

- Я проводив свої изглядованя по розрішенію ведущих руководителей райздравотділув. Про результаты свої работы я регулярно докладывав на директорських совітах, производственных собраниях.

- Як воспринимали руководителі твої доклады?

- Дакотрі обіцяли изробити, што можуть, обы исправить положеніє, айбо тоты были лем обіцянки, а другі просто говорили, обы я не мішався у їх внутренні діла.

- Все-таки, што може способствовать сохраненію здоровля подкарпатцев?

- На сись вопрос я дав отвіт своїми роботами по изученію

цілительных свойств мінеральных вод, жерела котрых находятся у многочисленных санаторіях Подкарпатя. Я виробив методы ліченія водами при хворотах сердца, легких, суставов, желудка и др., и читав лекції на сию тематику не лем на Подкарпатю, а и у других варошах Украины, вудки теперь уже масово прибывавуть люди діла ліченія.

- Думаву, ош сим мы вычерпали медицинську тематику. Чим ты занимаєшся теперь?

- На протяженіі послідних 10 рокув я занимався вопросами вальнеології, то-єсть науков про здоровя, котру преподаю у ліцеї и у мадярській школі. Сия наука существовала уже давно, я памнятаву, ош интересні лекції по суй темі ищи у гимназії читав доктор Чарнович. У Литві, Украиніи и Росіи вальнеологія была введена, як предмет у школах у 1992 році. Я включився у преподаваніє сього предмета у конци 1993 рока, предварительно закончивши соотвітствующі курсы. У сись час мене избрали руководителем-методистом по сьому предмету у Ужгороді. Мені удалось составить учебні планы діла разных возрастных групп, при тому на трѣх языках (руському, украинському и мадярському). Діла того мусівим изучити и обробити много матеріала, систематизовати його. Сесі матеріали послужили основов діла написанія учебника не лем діла школашув, а и діла студентув. Сьов роботув я занимавуся теперь. Сесе є необходимым и завто, ош вальнеологія, як наука включає у себе 38 розділув, межи котрыми суть: состояніє здоровя, фізичеськое развитіє, акселерация и статистика, геофакторы, включаючи данні по Подкарпатю, влияніє радіоактивных веществ и рентгеноблученія, электромагнітні поля, вітаміны, мінералы... и ищи много усякого. Сими вопросами я занимався цілый живот и думаву мені удасться сесе ушытко системазовати.

- Я дякуву за дуже интересну бисіду, до котрої я хотів бы докласти пару конкретных фактув.

Др. Ласло Сабо послі окончанія університета из 1952 до 1957 рока робив у санаторіях „Синяк” и „Оноковці”, затым 10 рокув робив научным сотрудником Ужгородського Института Здравоохраненія и Курортології. У 1961 році защитив кандидатську дисертацію, через три роки став доцентом кафедры фармакології УЖДУ. Из 1991 рока член Подкарпатського Общества Русинув. Думаву, ош читатель достане представленіє про духовный мир сього чоловіка, котрый так много изробив для сохранения здоровья населенія Подкарпатя.

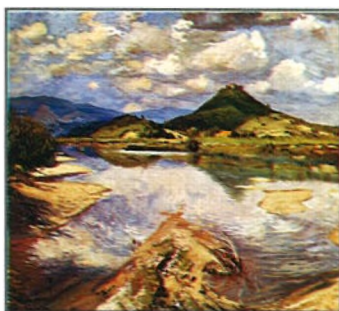
Тибор Боніславський

Йосиф Бокшай „Парк”, 1955.

Йосиф Бокшай „Коло потока”, 1950.

Йосиф Бокшай „Хустський замок”, 1942.

Йосиф Бокшай „Ужгород”, 1947.

Йосиф Бокшай „Ужгородський замок”, 1955.

Федор Манайло „У селеті коморы”, 1975.

Федор Манайло „Сліпець”, 1939.

Федор Манайло „На своєю землі”, 1942.

Иван Куртяк **(біографія и діяльність)**

Иван Куртяк родився 2-го фебруара 1888 рока у Хусті. У 1920 році дустав учительський диплом Ужгородської греко-католическої семінарії и був назначений учителем у село Чепа (1910), а пак у село Салдобош (1912). Туй вун и проробив аж до начала Світової войны. У 1914 році заруковав у м. Сигет и був командирований на русский фронт, де був тяжко ранений. Пусля свого выздоровлення (1916 р.), его направили у Відень ид русской военной цензурі. Туй у Відні вун ся познакомив из многими галичськими, чеськими и словацькими політиками и уже сам начав політизовати. Пусля революції вернувся домув до Хуста, робив школьним инспектором у Мараморощі. До 1923 рока газдовав на маєтку свого отца. У сисі роки проявив активну політическую діяльність, був основателем партії автономістів „Подкарпатський Хліборобський Союз” (1920-1923), из котрої пак возник „Автономный Земледельческий Союз”. Партія мала велику популярність и успіх, а тому у 1923 році Иван Куртяк був избраний депутатом у Чехословацький Парламент, де був заступником русинського народа и боровся за автономію Подкарпатської Руси (до свої смерті 1933 р.) у составі Чехословацької Республіки, або його настоящов політических ціллю было возвращеніє Подкарпатської Руси у состав Мадярщины.

Автономный Земледельский Союз

Автономный Земледельский Союз был заложенный у януарі 1924 рока, пусля того, як многі бывші члены Подкарпатського Земледельческого Союза во главі из Иваном Куртяком вышли из „Республиканської земледельческой партії на Подкарпатській Руси”. У програму партії входили: воплощеніє автономії Подкарпатської Руси на основаніи условий Сен-Жерменського мирного договора, установленіє западных границь края на річці Попрад, борьба против украинизації русинув, русинофільська орієнтація. У руководстві партії у більшости были представители интелігенції и духовенства, котрі ся орієнтовали на Мадярщину. Позад сього політичным аргументом Автономного Земледельческого Союза была автономія „Руськой Краини”, котра была

уголошена мадярським правительством у 1918 році. Партія декларувала свою незалежність, а на самому ділі її лідери були мадярофілами і дуставали фінансову підпору од мадярського правительства. Пусля смерті Івана Куртяка (1933) партію возглавив Андрій Броді уєдно із Юлієм Фельдешієм і М. Решко, котрі прийняли русинофільську орієнтацію, айбо мали близькі контакти і сотрудничество із мадярським правительством і із Обществом им. А. Духновича. Партія мала свуй печатный орган - новинку „Русский Вістник” (1924-1938).

Іван Куртяк був дуже значнов поставов не лем як личность, айбо і як політичеській діятель. Так пише за нього Михаил Демко у некролозі: „Из смертю Івана Куртяка автономное движеніє Подкарпатской Руси дустало тяжкий удар, котрый наша маленька, слаба сила (политическа - прим. ред.) дуже тяжко годна пережити. Пословица каже, ож ние чоловіка, котрого не мож бы было замінити. Айбо мы вшыткі его сотрудники і приятелі видиме і чувствуєме, ош у боротьбі за автономію ние замістителя, котрый достойно мог бы заступати Куртяка...

Теперь по его смерті видиме, кого мы утратили. Видиме, ош вшыткі его противники, даже его неприятелі наскулько цінили і честовали Куртяка. Его выступленія у Парламенті авадь на межинародных конференціях были коментовані медіями світа. За нього писали новинки, як за одного із репрезентантув великих народув”.

Іван Куртяк мав двох хлопчиків. Старший Антал мав 12 рокув, а моложий Іванко мав 10 рокув, коли лишилися без свого няня.

Родина Івана Куртяка по его смерті бідувала. Айбо як то кажуть, світ не без добрых людей. Ім помагали многі приятелі, у тому числі і Михаил Демко, котрый помуг родині переселитися у Шаторолйоуїгель.

Матеріали про Івана Куртяка і его діяльність мав им уже давно,

айбо їх публікація усе ся позад шилияких причин откладувала. Тепер уже начинаву думати, ош йсе не было случайным. Едного дня у нашу редакцію зазвонив телефон і мужський голос представився: Антал Куртяк. Думав им, ош плохо чую. Айбо нич. Оказалось, ош нам звонив онук Івана Куртяка (сын того самого Антала Куртяка). Десь у когось із приятелей видів нашу новинку

Похорони Івана Куртяка.

„Русинський Світ” и рішив вступити из нами у контакт. Достали сьме от нього матеріали, фото и личні документи, личні воспоминання, котрі досі сохранилися у сімейному архіві. Из них дознали сьме ся про то, ош Иван Куртяк проявив свою храбрость и отважность, коли став на защиту епископа Антала Папа. В тот неспокойный час из політичеських цілей (по даным книги „Хуст 1927”) чеський режим нарочком углубив конфлікт межи православными и греко-католиками. Зато епископ оказався у опасности. На его защиту став Иван Куртяк. Майже йсе было причинов того, ош Папа Пій ХІ возвів у рыцарі Ивана Куртяка и наградив его хрестом рыцарського Ордена св. Георгія.

Як пише онук Ивана Куртяка (Антал Куртяк): „Муй отиць дуже рідко и дуже мало приказовав мені про свого няня, мого діда. А кидь и говорив за нього, то майбульше як за свого няня, а не як за політичеського діятеля. Я розумів йсе, бо вун мав лем 12 років, коли стратив отця, коли его отравили. Няньо казав, ош у народі говорили, што Ивана Куртяка отравив чоловік, котрого кликали Галлолка. Отраву подсыпали у їду. Няньо розповідали, ош Ивана майже отравили из політичеських соображений тому, бо чеська адміністрація того часу боялася, ош на Подкарпаті начнуться недовольства, а може и восстанія позад того, ош Ивана Куртяка хотіли посадити у тюрму. Боячися восстанія, чеська адміністрація отсрочила арест И. Куртяка. Майже знали чому!

Наша родина, боячися політичеських репресій, перебралася из Хуста у Шаторойлоугель. Моя бабця и мамка сталися репатріантами, так мы сталися мадярами.

Пуд час ІІ Світової войны, коли у Шаторойлоульгель зайшли русскі, то они глядали нашу родину. Мого няня довго склоняли ид тому, обы вун ся вернув назад у Хуст. Говорили, ош никому од сього не буде біди. Вшытко знали за нас. Заставили нас показати и рыцарський хрест Ивана Куртяка. Ушмарили из нього образ св. Георгія. Я йсе видів на свої очі. Хрест сись позад многократного нашого переселенія стратився. Няньо казали, ош кидь бы ми ся вернули назад у Хуст, то родина бы загигла, бо власті ся бояли того, ош вун авадь его брат Иван продовжили бы політику и діяльність Ивана Куртяка.

Муй няньо умер у 1992 році на 74 році свого жывота. Вун поніс из собов многі факты біографії Ивана Куртяка, котрі уже не буде знати нико. Айбо лишилися личні документи мого діда, документи того часу, котрі бы м хотів передати русинської цивільной організації, обы матеріали и документи стали доступні діла изгядованія діяльності Ивана Куртяка”.

Др. Степан Лявинец

Михаил Демко (біографія и діяльність)

Сироти Назар Курчак, с. Михайлово, Демко, с. Іванко, ученик І кл., с. права Антоній уч. II кл. гімназії.

Родив ся у селі Бодзош Уйлок Земплинської жупы (дніська Восточна Словачія) у селянській родині у 1894 році. Закончив Ужгородську учительську семінарію у 1913 р. и начал учительовати у с. Пістрялово Мукачевського району, но скоро призвали його у малярську армію. По законченню І-ї Світової війны удказався присягати на вірність Чехословачії и был

примужений лишити учительство, переселився у Мукачево, де жив аж до свого ареста у 1944 році. Став журналістом, удавником, культурным діятелем, політиком. Брав участіє у конгресах меншин у Ризі, Варшаві, Белграді, а также у конгресі європейських меншин у Женеві.

Был мукачевським редактором газети „Карпаторуський вістник” (1921-24). У 1927 р. редагував и удав у Мукачеві „Письма А. Духновича к Я. Головацькому” - ци не єдину публікацію такого характера из наслідства А. Духновича. Уд 1934-го по 1944-ий роки пуд його редакторством и удавництвом появляється популярный „Подкарпатський Земледельський календарь”. У 1936 році основав молодежну організацію „Карпаторусский Орел” - аналог скаутов и його журнал пуд тым самым же названієм. Уд 1938 рока принимав активное участіє у роботі мукачевського драмтеатра, організував руську труппу, удав пьесы Иванчова „Что посеешь, то пожнешь” и „Обманство”, удав брошюры „Работник и работа”, „Развитие растениеводства”.

У 1939 р. став депутатом малярського Парламента, входив у депутатську групу русинув, котра домогалася даяких автономных прав діла свого края. Был великим поборником притягнення наших дітей и молодежи до науки, матеріально помагав бідным студентам.

У новембрі 1944 р. был арештований НКВД тогдашнього комуністичного режима, против которого вун боровся вшиткое житя. У юнію 1946 р. уєдно из першим премєром Автономної Подкарпатської Руси А. Бровдієм засуженый на смерть. Місто страты и погребєня неизвєстні.

У 1991 р. М. Демко был реабілітований як жертва політичных репресій на Україні.

Таким было непростоє житя єдного из неоспоримых патріотув

подкарпатських русинув, котрый жив и творив у май бурным и май активным историчным и ци не май складнішум етапі житя Подкарпатського края. Чоловічне, цивілізоване, демократичне и, главное, довірчове удношення його до своих ідеологічных и політичных противникув стоило йому житя.

Др. Степан Лявинец

Ухоснований матеріал:

„Подкарпатскій Земледельскій календарь на год 1934” (составитель Михаил Демко)

Энциклопедия Подкарпатской Руси. Проф. Др. Иван Поп.

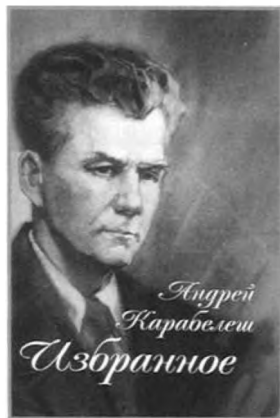
Ужгород, Издательство В. Падяка, 2001.

Антал Куртяк. Воспоминания про Ивана Куртяка. Матеріали сімейного архіва.

Памняти Андрія Карабелеша

4 септембра 1964 рока общественность Подкарпатя прощалася у Мукачеві из єдным из майзнамых поетув Подкарпатя начала XX столія А. Карабелешем. А. Карабелеш умер на 58 році живота у Мукачевській городській больниці, умер из молитвов на устах, бо віровав у Бога до послідних минут жизни. Вун знав, поетичеський талант дарований йому Всевышним. Многі из його критикув не могли оцінити його стихи на релігіозну тематику, они нияк не „вписовалия” у його творчество. Они просто забывали, не принимали во внимание, ош Адрій Карабелеш ладився стати священнослужителем. Закончивши Ужгородський греко-католический богословський ліцей, А. Карабелеш не высвятился у священники. Його стихи не релігіозну тематику не мож найти даже у изданію „Поети Закарпаття”, котра є антологійов подкарпатських поетув.

А. Карабелеш зачав літературну діяльність ищи у гімназії. Первый зборник його стихув вийшов у 1928 році у Ужгороді под именованям „Избранные стихотворения” на руському языку. „Избранные стихотворения” открывавуться „Молитвов”

*Прости меня, Творец Всевышний,
И не вини за то меня,
Что доныне жил, как лишний,
В груди без веры и огня,*

*Что в шуме суетного света,
Во мгле доныне я блуждал,
Без дружества и без привета
И часто гимн Твой забывал.*

Через рук вийшов другий збірник, котрий називався „В лучах рассвета”. И якраз у сьому зборнику є розділ „Религиозные темы”, у котрому признаний поет подав 15 стихов, межи котрыми „Аве Марія”, „В церкви”, „Крест”, „Звезда спасения”, „Неразрушимая скала”, „Скала”, „Спаситель”, „Христос воскрес”, „Псалом XII”, „Псалом I”, „Небо” и другі. Поета не мож оторвати уд Бога. У „У Псаломі XII” вун обращаєся ид Богу:

*Боже мой, Ты Милостивый,
Не оставь дитину,
Без Твоей могучей силы
В свете я погибну.
Ты услышь меня, мой Боже,
Сохрани от горя,
Иль возьми меня скорее
В вечные просторы*

И лем через 25 рокув виходить у Пряшеві третій збірник А.Карабелеша „На смертельном рубеже. Записки из фашистских концлагерей. 1953.”

А. Карабелеш став извістным поетом у 23 роки. У студентські роки под час ошколованя на філософському факультеті у Карловому універзитеті у Празі, Карабелеш продовжає совершенствовати своє літературное майстерство, посіщає даякий час літературный кружок руських поетув-емігрантув „Скит поетов”, што даяким образом повліяло на його мировоззреніє. Крім того, А. Карабелеш посіщає Академію художеств, де много рисує, його талант був замічений. У 1935 році вун був участником Всемирної Художественної выставки, котра odbyлася у Празі.

Закончивши Універзитет, А. Карабелеш робить преподавателем руського языка и літературы у Хусті, а из 1936 рока аж до прихода мадяр у 1939 році - професор державної гимназії у Мукачові.

Зимов 1935 рока А. Карабелеш жениться на доньці чеського нотаря у Воловому Павлі Міхалічковой. При тому А. Карабелеш продовжає активно участвовати у літературной жизни края. У 1935, 1936 роках редакує журнал мукачовської гимназії „Наши стремления”, много печатаєся у періодических изданиях (новинках, журналах, календарях).

Даякі його стихи вошли у „Сборник 12” - (поезія 12 молодых подкарпатських поетув). У 1938 році його избирають председателем новообразованного Союза карпаторусских писателей. Як истинный поет и сын своего края, А. Карабелеш не перестає любоватися його красотов. Родні лісы, поточки, горы - сесе ушытко питало його, давало вдохновеніє до поезіи.

У такый „мажорный” период общественного признания его таланта, поэтичної славы, творческого розмаху и сімейного благополучія застали його события роскола Чехословакии и начала світової війны, котрі ушытко того беспощадно поламали. Коли Подкарпатська Русь вошла у состав Мадярщины у марті 1939 рока, Андрій Карабелеш одвозить свою сімью у город Літомишль (протекторат Чехія и Моравія) до родителей жоны. Коли ситуація ся мало прояснила, вун сам вертаться до Мукачова, де його нараз арестовали. Освободили його через 17 тыжнюв по амністії регента Горті и ходатайству влиятельных знакомых, котрі му нараз порадили выїхати. Но вун попробовав вернутися на роботу у гимназію - там письменно достав отказ, як політично небізувний. Вун перебираєся до сімї у Літомишль и там йому удаєся поступити на роботу у гимназію. Свободолюбивый по духу Андрій Карабелеш включаєся у атифашистську боротьбу, айбо 25 юлія 1941 рока гестапо його арестує. Из того часа и до самого кунця войны судьба перемітує його спершу по тюрмам, а из 1942 рока, майже по ушытким гітлеровським концлагерям. Коли у маю 1945 рока его освободили, вун був абсолютно не похожий на того красного жизнерадостного чоловіка, яким був раньше. Айбо на сьому его біды ся не кончили. У літі 1943 рока жона Павла достала из концлагеря Бухенвальд извіщення про його смерть и через даякий час выйшла замуж (обы прокормити дітей). Коли Андрій прийшов до хыжи у Літомишль, нико из родичув - ни дочка, ни жона не спознали сього сідого старого діда.

Мало одпочивши и якось змирившись из новов сімейнов сітуаційов, Андрій Карабелеш пушов глядати по Чехии роботу. Устройився у Світавах професором гимназии, айбо довгожданого душевного спокою не мав: и теперишні власти из недовірієм ся припозирують до нього, не радує и матеріальное положеніє. Вун мусить рисовати и продавати картины, обы помогати дітям. Його се мерегує, вун докус иншак представляв собі послівоєнні часы. Но треба жити, и обы мати бульший выбор у роботі, продолжає учитися и достає ищи два диплома: на філософському факультеті Карлова университета - мадярський язык и на філософському факультеті Масарикова университета у Брно - німецький язык. Межи тим тягне його писати. Вун находит силы и час и пише воспоминанія про пережитое, стихи, не дуже надівучися на публікації.

Його находят літераторы Пряшевщины из „Культурної спілки

українських трудящих” (КСУТ) і по їх приглашенію вун ся переселяє у Пряшово у 1952 році. Стає членом „Української філії Спілки словацьких письменників” (УФССП), старшим преподавателем філософського факультета Університета, крім того має роботу у редакції альманаха „Дукля” і у редакції видавництва художественної літератури. Спершу ушытко ишло туй добре, вун воспрянув духом, много и плодотворно робить. У 1953 році виходить первый послівоєнный зборник прозы и стихов „На смертельном рубеже”. А у 1955 році - поетический зборник „В Карпатах”. Крім того, печатаєся на страницах альманаха „Дукля”, журналу „Дружно вперед”, новинки „Нове життя”.

Но через даякий час виявляєся взаимна разочарованность - каждая из сторон инакш собі представляла їх сотрудничество.

Андрій Карабелеш лишать Пряшово и находит собі роботу у школі у Дочицах - учителем руського и німецького языков.

Ушыткі тоты посліваєнні роки Андрій Карабелеш дуже тужить за домовством, у переписці из родичами просить, обы му ушытко подрбно писали - як ся вадасить и ци богата галаска. У кунцю 1955 рока вун, наконець, ухадив собі дозвол на поїздку домув, на Подкарпатя.

Мама так и не дочекалася его - она умерла у 1954 році.

Поселився вун у сімї брата Енива у Сваляві, много їздить, стрічається из разными людьми, узвідоує. Видко было, ош не ушытко ся му любить, айбо вун дуже радовався „возвращению в свою молодость”.

Вернувшись у Чихію, Андрій Карабелеш скоро назад переселяєся до Пряшова, айбо у 1957, 1958 роках конфлікт из УФССП изься розгоряєся.

До 50-літнього юбілея Андрія Карабелеша кандидат філологічних наук Ужгородського університета Петро Лінтур опубліковав у республіканській „Літературній Газеті” статю „Співець Закарпаття”. (29.03.1957). Однак, на отчизні, у Закарпатю, сеся публікація была стрічена критично (по крайній мірі публічно). У містній пресі появилися дуже похожі по стилю статі Ю. Балеги „Об ошибочных оценках творчества Карабелеша”. (Советское Закарпатье” 5.06.1957) и М. Клим-потюка „Чи можна назвати А. Карабелеша співцем Закарпаття” (Закарпатская правда 13.07.1957), у котрых досталося як А. Карабелешу за „реакціонное русофільство”, „антисоциалистические”, „анти-советские” настроєня и т.д., так и П. Лінтуру, за отход от „марксистско-ленинских” позиций и других недостатках при анализе творчества Андрія Карабелеша”. Ся критика была подхвачена у Пряшевщині, додана иши своя, у тому числі за розказ „Иван Кротон”, (написаний по результатам поїздки на Закарпаття), котрый був названий як „пасквиль на социалистическую действительность”, и як результат - исключение Андрія Карабелеша у 1958 році из УФССП и увольнение из работы.

А. Карабелеш учителює по Чехії, часто мінять роботу и жительство. Подорваное у концлагерях здоровля ухудаєся, вун переносить

поочередно три операції, но усе ищи тішить ся надійов, ош на отчизні у Закарпаті, у окружені милых йому людей вун верне утрачное здоровля и обрете довгожданий душевний покой. Вун твердо рішив вернутися на Закарпатя.

У 1964 році УФССП оправдує його прошлі ошибки и восстановляє членство, а літом того же рока А. Карабелеш переселяє ся на Закарпатя до брата у Сваляву. Но здоровля його изься ухудшає ся и вун иде лічитися у Мукачовську больницу у хірургію, де завідующим був його гимназичеський цімбора Н. Вітенбергер. Йому зробили очередну операцію, но помочи уже возможности не было. 4 септембра 1964 рока у больниці вун умер.

А. Карабелеш лишив великое наслідіє, у його архіві неопубліковані стихи, проза, публіцистичні и сатиричеські статі, переписка.

Літературное творчество А. Карабелеша потребує дальнійшого изглядованя, глубокого аналізу. А. Карабелеш має заняти подобающее місто у літературі Подкарпатя XX століття. Сеся задача є первостепеннов діла нас, нашого покоління. Окремішнього изглядованя заслужує переводчеська діяльність А. Карабелеша, чоловіка из широким европейським образованієм, дякувучи котрому вун изробив оригинальні переводы из німецького, чеського, мадярського, англійського языкув. Чекавуть на однайднення и аналіз художественні полотна А. Карабелеша, котрі дополнявуть його разнообразное творчество. Ищи досі не были выдані многі произведения А. Карабелеша, такі, як роман „Живые тени”, повість „Последние ночи”, зборник розказув „В горах и лесах”, поезіи „У чужих берегов”.

До 100-ліття из дня рожденія поета Ужгородськое Выдавательство Падяка подготовило книгу выбранных произведений куди вошли як ранні стихи поета, так и творчество зрілого періода - поезія и проза. Сим зборником общественность Подкарпатя отдала лиш невелику частичку достойної чести, уваженія и гордости за великого русинського поета, культурна общественна діяльність и трагичеськое житя котрого заслужувуть дальшого глубокого изглядованя, справедливых оцінок и должного чествованя на роднуй землі.

Составила др. М. Лявинец

Література:

А. Карабелеш, племянник поета „Андрій Карабелеш”
Русинський Календарь-альманах 2003. Будапешт
В. Дочинець, В. Пагиря. І. Мигович „До ювілею співця Карпат. Андрій Карабелеш не корився долі”.

Емілій Кубек - велика постава русинської літератури и культури

17. юлія сього рока минуло 65 рокув од дня смерти великого русинського поета, прозаика, лекскографа, культурно-просвітительського діятеля, гуманіста, писателя русинської національної орієнтації, греко-католичеського священника - **Емілія Кубека**. Визначна діяльність патріота нашого края надовго ся лишить ся у пам'яті русинов и „Старого” и „Нового” Світа.

Емілій Кубек народив ся 23 новембра 1857 р. у селі Штефуров, Свідницького окресу (Мадярське королівство, а нині Словацька Республіка) у родині священника. По окончанію народної и середньої школ, вун ся учит богословію, котре закончив у 1861 р. У сьому році був рукоположений и начав священницьку діяльність у Пряшевській епархії, робив у Гомрозі (Мадярщина, 1881-1882), пак у Якуб'янах (1883), Кремній (1884), Любовці (1885). У децембрі 1885 р. Емілій Кубек продовжає свою священницьку діяльність у селі Снаків, де провів 19 рокув и познав тяжкий живот народа. Туй вун проводив дуже насыщену плодотворну діяльність не лем як священник, айбо и як великий гуманіст того часа - помагав людям повисити культуру газдованя, боровся проти алкоголізма, проводив культурно-просвітительну роботу межи людей, помагав выбудувати путь до Снакова и т.д. У Снакові Емілій Кубек не лем видів кругом себе велику біду народа, айбо и сам жив животом худобного сільського священника. Майже завто, многі проблеми, котрі пережив вун сам, из котрыма ему ся прийшло стрічати - описує у своій поезії, повістях и романі.

В 1904 році Емілій Кубек из родинною емігрує в США, де до самой смерти (умер 17.07.1940 р.) робив греко-католичеським священником у Маганой Сіті, штат Пенсильванія. Ищи перед выїздом из Европы Е. Кубек закунчив свуй майзначный языкознавчий труд - порунальний словарь „Старословянський-угорській-руській-немецькій словарь к священному писанію” (Унгвар 1906). Сись чотириязычний словарь має 5500 основных слов, а из синонімічныма вираженіями содержить пиля 30 тысяч слов. Прото, ош як високо цінили сись визначний вклад Е. Кубека из языкознавства, говорить и то, ош его роботу подпоровали великі діятелі русинського культурного и духовного живота того часа такі, як: проф.

гимназії у Ужгороді - о. Емануїл Рошкович, о. Петро Гебей, о. Др. Василій Гаджега, о. Иоанн Гойдич, о. Иван Сильвай, епископы: др.Иоанн Вальїй, др. Юлій Фірцак. Сам Емілій Кубек критично оцінів свуй труд. Світ его гадки, благородности и гуманности усвітлені у передслові Словаря, котрі ниже приводиме в оригіналі, лем улишилисьме букви: ъ, ѣ.

Издатель к читателям

С Божією помістю докончивше сей старославянскій- угорскій- русскій- німецкій словарь передаем его употребленію всепочтенных читателей и великой публики як единственное сочинение в своем роді не токмо в угорской но и в славянской литературы, истинно званное дополнити наш недостаток литературный и так совсім особенную послугу сділати св. матери-церкви при читанію письма святого.

Сему великому званію нашим трудом изданный сей словарь довольно удовлетворити может своею отличною способностію. Сіе як и чрезвычайно великую ціну словаря в обще указывает явно и извѣстно то обстоятельство, что в нем изчисляются и толкуются больше як 5500 слов. А понеже при каждом слові от 1-10, но еще и больше однозначаящии (синоним) слова изчисляются, если также вообще токмо 5 рахуем на каждое слово, число слов словаря нашего совсім легко 25 или 30000 выробит посередним рахунком.

Что уже само в себѣ такое значительное число есть, же ціну словаря очень высоко поднесет и становит.

С взором технического издания слідующая вручаем благодарный памяти наших потомков: Издание сего словаря начато в яри года 1904. місяца марта воспріявше труда корректуры О. Еммануилу Рошковичу ц.-канонику и катихиту гимназіалному унгарскому, который сей задачі и удовлетворил дотолі, пока хворота затяготівшесе не переставила работи его литературніи. Так явилися корректурою Г. Рошковича первіи 11 печатанніи листи. Майже на полдруга года перестало сим издание дальшее. В осени токмо года 1905. найшло продолжение когда на просьбу о. Рошковича труды издания и корректуру перебрал на себе о. Петр Гебей, префект семинарії и спомагателный катикит при Унгарской гимназії. Он сам продолжал издание и по смерти О. Рошковича приключившейся дня 29. октября г. 1905. Его трудом выпечатанни сім слідующии печатанніи листи словаря. Тогда о. Гебей многочисленными трудами перетерхан от дальшой корректуры отказавшесь издатель, акціонерное книгопечатное соединение „Унія” о. Др. Василя Гаджега папского т.т. каплана и профессора богословского при унгарской владыческой Луцеи

попросило для сей работы. Сякі выдрукованніи послідніи десять печатаніи листи сего сочиненія и докончен цілый словарь весною года 1906. місяця Мая.

Доколі корректуру и изданіе трое совершили доті набираніе в друкарні един наборчик кончил именем Евгений Ченгерій.

Понеже корректура точно и дуже строго конченна, особенно же пред выпечатаніем текст повторительно и большераз пересмотренный, зато большіи и знатнійшіи опечатки находится не можуть, меншіи же буквовіи опечатки значенію нияк не повредят.

Чрезвычайним трудом и работою составленна таблица азбуки. Всіх глагольских букв як и ніких старославянских первіе потребно

особенно было рисовати, чтобы мож так к печатанію нужное клише приготовить.

Радостію передаеме зді сей словарь с тою нашою покорнішою просбою: подобною радостію да приймет публика в свою благосклонность, защиту и подпору сей словарь, як такое сочиненіе, которому не свободно хибити между книгами и одного ревного греко-католика щиро любящего достояніе наших предков и отцев: наш обряд и наш литургическій язык, если и наименше интересуются о них и занимаются ими, чтобы усOVERшиться и совершеннійше их кончити.

С Богом!

В Унгварі, 5-го Мая. г. 1906

„Унія” Акціонерное Книгопечатное Соединеніе.

Окресм научной работы Емілій Кубек указав ся и як плодотворный літератор. Вун став найпродуктивним русиноязычным писателем у США, опубліковав много ліричних поезій и повістей. У бульшости из них доміновали любов и ностальгія за своим народом и Отцюзнинов, котру вун лишив наохтема. Е. Кубек є автором єдиного русиноязычного романа, опублікованого у США. Се тритомный роман: „Марко Шолтес - роман из житія Подкарпатской Руси”, котрый написав родным русинським

діалектом Прящевщини (латинським шрифтом). В его чотиритомному зборнику произведень „Народні повісті и стихи” (1922-1923) - стихи суть напечатані такою латиніков, як то вижадовали, за словами самого автора, условія русинув у Америці. Айбо йсе йому самому то не было по душі. У вступі сього зборника Е. Кубек ся признає, ож діла нёго ліпше бы было выдавати свої книжки кіріліків.

Стихом „Поздравленіє для красвой Руси” автор посилає поздравліня из Америки свому родному русинському народу.

*Из свободной землі Вашингтона края,
Заслали нас ку вам, ваши братя родны:
„Ідьте, діти наші, ці Русь щастлива,
Посмотрите, ці наші Русины свободны?!”
Ці під Карпатами іщі Русин жиєт,
Ці у наших кровных руське сердце биєт?
Ці їх не угнели, ці їм не одняли
Все то, што нам святе, за чім работали
Мы, а наші предкы з кровю захраняли?
Ці по руських землях, руське слово звучіт,
Ці по наших горах, руський вітор гучіт?
Ці Карпатської бідной Руси все подали:
Наші руськы землі, культуру народну,
Руську нашу церьков, нашу Русь свободну,
Зашто мы боролись, што нам обіцяли?
Ідьте, діти наші, руськы соколы,
Спішите за море, в Бескида удоли:
Где Мефодій-Кіріл посвятив Карпаты,
Проповідав Хріста з нітрянської палаты.
Ідьте, выи, соколы, до Карпатської Руси,*

*Поздравити кровных, із сердца, із душы:
Поздоровте горы, єй лісы, потоки
Єй землю, на котрій свыше тісяч років
Отця, мамы, братя живут-работают,
Где померших наших кости спочивают.
Ідьте, послы наші, позбудьте їх волю,
Штоб быстро боролись, за щастливу долю,
За світлу будучность руського народа,
Штоб їм не пропала навіки свобода!
Спомяньте їм, соколы, што в єдинстві сила:
Братська борьба силны народы знічила.
Їм бы не соритись над ничтожностями,*

*Ведно працювати, з обцима силами.
Скажете їм, вы, діти: третій корыстаєт,
Єслі два сорят ся, з нима обладаєт!
То Юда, хто лічны выгоды гладаєт,*

*Коли єго родный народ унываєт
В борьбі, за свой жывот, а го розділяєт!
Просьте їх, про Бога, штоб соединились,
Протів кривды храбро разом боронились!
Наши братья гынут, наша земля родна,
Іці и доныні стонет, несвободна!
Нужда, голод мине ся, дасть ся направити,
Но, преданыи народ не мож воскресити!
З тым вас, послы наши, куним посилаєм,
Через вас, соколы, мы їх поздравляєм.
Поцілуйте за нас, землю родной Руси,
Мы ей благословим сердечно, из душы.
Она довжна быти щастлива, свободна:
Наша Русь най жыє, наша земля родна!*

Емилій Кубек.

Народни повисти и стихи. Том 1. Пенсильвания, 1922, с. 112-1

Як им писав в началі, Емілій Кубек и доныні лишився в памняти русинув. Про йсе свідчить и ото, ош у Пряшеві приправили семінар, присвяченый 65 роковинам смерті русинського патріота. Семінар приправили Руський клуб - 1923, Сельський уряд у Снакові и Книжница П. О. Гвездослава. Перед цвітом Пряшевської інтелігенції из главным рефератом выступив Др. Франтішек Данцак, священник греко-католицеської епархії в Снанові Бардйовського окресу. О. Ф. Данцак написав и на власні кошты видав книгу „Еміл Кубек 1857-1940”, де освітлив животный путь, літературну и публіцистичну діяльність нашого патріота. Переведенія культурного наслідія Емілія Кубека было бы актом проявлення благородной памняти русинов теперішньої генерации.

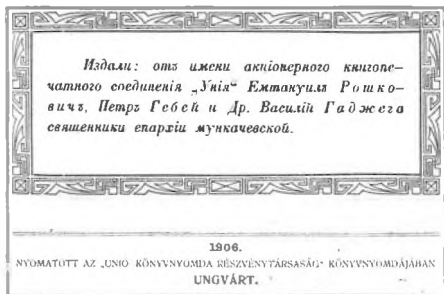
Др. Степан Лявинец

Література:

INFO Русин (2005,3)

www.RUSYN-RUSNAK.sk. Доц. Др. Ю. Панько, к.н.

www.Rusyn.ors. Світова Академія Русинської Культури. Проф. Др. П. Р. Магочій

Іван Парканій - знамий юрист, борець за права русинського народу (до 110-роччя из дня рожденія)

Межи русинами є много исключительных высокообразованных личностей, котрі волею судьбы ставали борцями за права свого русинського народа, лишивши слід у його исторії.

1 януара исполнилося 110 рокув из дня рожденія Івана Парканія, юриста по спеціальности, искусного дипломата из широким кругозором, котрый був губернатором Подкарпатской Руси у епоху Чехословацької Републіки и робив из чотирьма президентами Чехословакии.

Родився Іван Парканій у с. Тересва Тячовського району на Подкарпатю. Його отець, Федор Парканій, був учителем церковно-приходської школи. Вун женився на дочці имстичевського учителя Марії Михайлович. У них родилося 8 дітей. Іван був третьов дітинов у родині. Послі окончанія народної школи, И. Парканій поступив у Береговську гимназію, де проучився 4 роки, затым перейшов у мукачевську, котру закончив из отлічием. Юридическое образование Парканій достав у Будапешті, у універзитеті им. Пазманя. Также у юнію 1918 рока защитив докторську дисертацію по римському и гражданському праву. Пуд час ученя жив як стипендіант у учительському колеґіумі. Обы муг учитися, брав шилиякі роботы: був адміністратором тижнівника „Будаї уйшаг“, робив у канцелярії адвоката Ерєвша, займався репетиторством.

У октовбрі 1918 рока Іван Парканій дустав назначеніє на роботу служащим у адміністрацію Мараморощьської жупы. Треба уповісти, ош політическа обстановка на тот час, коли молодому Парканію прийшлося зачати трудову діяльність, была нелегков.

31 октовбра у Мадярщині сталася революція. Карл IV, король Мадярщины отрекся вуд престола. Власть перейшла у руки Національної Рады. А 21 марта 1919 рока власть захватили совіты под руководством Бейли Куна.

Подкарпатські русины создали „Руські Народні Рады” у Ужгороді, Сваляві, Хусті и Пряшові.

Промадярська група русинув создала 10 септембра 1918 р. у Будапешті „Угросское народное собрание”, котрое своим рішенієм лишило подкарпатських русинув у составі Мадярщины. Правительство Кароли во главі из премьер-міністром Орестом Сабовым создало автономну „Руську Краину” из столицев у Мукачеві. Айбо як извiсно,

Подкарпатя у 1920 р. вошло у состав Чехословакиї. Иван Парканій у сесі неспокойні роки робив у органах нової власти раз у Хусті (1919-1920) рр., затым у Мукачеві (1920-1921 рр.). У 1921 році вун робить адміністратором и начальником канцелярії у Довгому, пак був заликаний до работы у президіум правительства республіки у Празі. 19 септембра 1924 рока Иван Парканій був назначений референтом Подкарпатської Руси. У сись час вун женився на дочці подкарпатського патріота, нотаріуса Ужгорода Ользі Петрик. От сього брака народилося троє дітей: дві дівки Марія и Віра и сын Кирил. Сын став знамым ученым-хіміком и живе у Америці. Марія и Віра живуть у Празі.

У должности референта Подкарпатської Руси И. Парканій обставався при президентах: Т. Масарикови, Е. Бенешови, Е. Гахі, аж до 1939 рока. У правительстві Яна Сировы И. Парканій занимає пост міністра по ділам Подкарпатської Руси. Уєдно из губернатором Подкарпатської Руси К. Грабарём вун веде переговоры из представителями подкарпатських політических групировок про автономію края. Послі отставки губернатора К. Грабаря, И. Парканій короткий час занимає пост губернатора. У децембрі 1938 р. вун вертаться у Прагу до своих обязанностей старшого советника президентської канцеларні.

Из 1941 р. И. Парканій находится под надзором гестапо и у 1942 р. був отправлений у вынужденный длительный отпуск.

По веленію судьбы И. Парканій отдав 20 рокув свої жизни Чехословацькій державі, особливо стараवучися о тому, обы помочи своему родному краю и своему русинському народу.

Др. Парканій був единственным русином у Празі, котрый муг помочи своим біднякам-землякам, котрі училися у Празі. Вун організовывав студентам бесплатное питаніє, обеспечовав їх временнов работов, обы могли екзистовати.

Пражські студенти просили організовати діла них приход. Др. Парканій, будучи глубоковірющим греко-католиком, добився сього. Діла прихода были виділені два храма: єден св. Яна на Скалці, а другий - св. Креста. Студенты высших учебных заведений посіщали сисі храмы у полному составі.

И. Парканій способствовав созданию греко-католическої єпархії у Празі, котра была основана у 1931 р. и существует и поныні.

За свої заслуги перед церквов И. Парканій, единственный межи русинськими діятелями, був нагажденый Папов Римським Пієм XI орденом святого Сільвестра и достав титул рыцаря-комптура сього ордена. По кунци войны И. Парканій поступає на службу у Фонд возрождения у Празі. У 1952 р. вийшов на пенсію.

Др. Парканій проробив у канцеларні президента 25 рокув, вун практически робив из 4 президентами.

По воспоминанням тех, кто його знав, И. Парканій був чоловіком дуже розумним, много знав и пам'ятав, готовый усім помочи, чоловіком глибоко любившим свой родной край, свуй русинський народ, чоловіком дуже скромним, не претендовавшим ни на яку извістность вадь популярность.

Умер И. Парканій у Празі, не доживши 8 дней до 101 рока.

Його хоронили у Празі 6 януара 1997 рока у Кафедральному соборі св. Клемента. Панихиду откончив пражський єпископ И. Лявинец. И. Парканій був чесным русином, свой род не забыл, остался його сыном. Вічная йому пам'ять и блаженный покой.

Др. М. Лявинец

Література:

Т. Михайлович „Патріот- русин Иван Парканій”. Християньска родина.

Ужгород. 1982 р. №2.

И. Поп „Энциклопедия Подкарпатской Руси”. Изд. В. Падыка. 2001 р.

Резиденція - ужгородський греко- католичеський кафедральный собор

Мої впечатления и история.

Резиденція - сесе чудесный храм, вун у нашуї жизни занимає самое важное місто. Межи стінами храма молилися и розмышляли многі генерації, туды ходили сімьї, студенты, старі, молоді. Собор давав нам силу. Могли сьме зайти на Службу, Утреню, Вечерню, на майські або октовброві молитвы, айбо ипен на даяку свальбу. У соборі був файный хор, у котрому участвовали студенты духовной семинарії. Студентство каждую неділю слухало Службу професора Еміла Бокшая.

История доказує слідующее: Австро-Мадярська цисарка Марія Терезия и її сын покровительствовали строительству церквей. Под час монархії побудовали много церквей, не беручи во внимание различия у вероисповедовании. Як обходили варош, путь їх привюв до Ужгорода. Упозирали варош, выбрали самый высокий холм, котрый возвышався над варошом, назвали його „Прелестным холмом”, уповіли, ош туй треба побудовати такой собор, штобы мав дві турні из чудесными парадными куполами, обы возвышався над Ужгородом. Вход мав мати чотыри колонны, котрі окружали из чотырѣх сторон гарадичі. Межи тым согласовали из руководством вароша, што покладуть такі

звони, обы їх голос было чути не лем далеко на долині, но и межи Карпатським горами, бо Марія-Терезія знала, што у горах аж до Польші жийуть русины, котрі дуже набожні.

Ії Высочество и сын постановили, обы звон назвали Иваном, бо се было самое розширенное имня у русинов. Єден муй сокласник, Дюри Неймет, жив у Собранцях, и по неділям и там было чути звон Ивана.

Далі розпорядилися, обы:

- у замку Другетов, што розположений близько до строящегося храма, розмістили духовну семинарію, обы было кому обслужити резиденцію

- по сусідству из резиденцийов, де была начальна школа, открыли учительську семинарію, обы школьников Ужгорода воспитывали и обучали на високому уровни

- приходящі из сел учитися у сесю институцію, доставали міста у общежитии.

Я тоже туй ся учила, но не жила в общежитии. Наш директор был о. Дьордь Чургович, котрый усі свої силы отдавав учительській семинарії. Про построение Кафедрального собора я чула от трех своих учителей - Сабова Мишко бачия, проф. Иванчо и проф. Григаши.

Резиденция - по предписаниям нашей греко-католической церкви - состоит из трьох частей. Олтарь Службы Божой - туй хранять просфору, туй хрестять дітей, туй правлять Службу Богу. У головнуй части сидять и стоят віруючі, котрі прийшли на Службу. Туй находится ищи кафедра, а напротив неї трон епископа. Резиденція має ищи пять вспомогательных олтарів. Межи сими двома частями находится иконостаз из Царскими Воротами. У меньших сільских церквах иконостаз нийе. Третья часть - хоры.

Там співають студенты духовной семинарії. Руководителем хора был знаменитый Милославский. Хор Кафедрального Собора основал Константин Матезонский у 1858 р. У наш час на Службі співають не лем духовні, но и цивільні хоры. Праздник (отпуст) Собора - 27 сентября, на Праздник Воздвижения Святого Хреста. Сей праздник виділяеся из шора, тогда сюды зізжаються епископы из цілої Европы.

За отпустом самое великое сято - се Великдень. Коли святять Паску, то вірники строятся у ряды, выставляють свої сяточні кошары из пасками, шунками, колбасами, жовтым сыром, яйцами и вином. Епископ и шість священников ходять от кошара до кошара, святять паску пуд звоны. У мої часы епископом был Александер Стойка, котрый свойов добротов и щедростю обдаровывал бідных дітей у школі, подавал материальну помощь старым, молодым парам, и се вшытко у стінах Резиденції.

Пуд Резиденцийов находится глубокий склеп. Туй похоронені священники, епископы, монахи. До Резиденції ся относится и епископський дворец, котрый має зеркальный зал из портретами вшыткых до сього часа служивших епископов, из Университетськов бібліотек. Я была там тричі и каждый раз ся восхищала його красотов.

Три мої учителі учили нас, што наличие Резиденції позволило

построение нашей гимназии на площади Другетув, и за все се можеме дяковати Марії Терезії и Корольо Йосифу II. Кидь приїду дому до Ужгорода, все зайду на Службу до Кафедрального Собора. Иши дашто дуже важное про Кафедральный Собор: у 1939-41 рр. была проведена реставрація Собора. Се мені зато важно, бо наш учитель рисования доброї памнати, Йосиф Бокшай - знаменитый художник Подкарпаття - проводив сю роботу. Зато, коли уже стояли ліса до реставрації, пуд ведением дочки пана профессора, Норіки, наш клас ходив побзерати на роботу.

Вертавучися до Марії Терезії и Йосифа II: Ужгороду приказали, штобы окрім Резиденції были побудовані церквы и діла других віроисповідованій - римо- католиков, реформатов, унитарієв, евангеликов, жидов. Через якийсь час богатое жидувство построило прекрасну синагогу, котру послі світової війны хосновали як філармонію. Типирь сю синагогу причислили до світового наслідія, из тым пояснением, што красота та цінность синагоги не мае пары. За се вшытко можеме дяковати Марии- Терезии та Йосифу II.

Йолана Чегиль

Потовмачив др. Янош Сабов

Изгядованя сокровищ русинської баллады у роботах Ласло Варі Фабіана

Изгядовати подкарпатські русинські народні баллады начали доста давно и робили се из великим ентузіазмом. Уже у XIX столітіи у Мадярщині вийшли два обобщаюші тома: йсе зборник народної поезії - виданя Тиводора Легоцького (1864) и Михаила Фінцицького (1870). За сим появилися численні собирателі народного фольклора из Галичины, пак у началі XX столітія (1907) появилися работы численных послідователей основанного у Хельсинки движения Folklore Fellows. Выдающимися были совмістні изгядованя Бейлы Гунды и Федора Потушняка, котрі проводили свои изгядованя у горных районах у сороковых роках прошлого столітія. Они хосновали самі современні сравнительні фольклористичні методы. Сеся діяльність продовжалася и у рокы совіцької власти, правда, у виді актуальных политических требований, (напримір - казали, ош не существовав русинський, лем великоукраинський язык. Поиски были направлені у перву очередь на території Дніпра и Дона, тым самым показовали, ош инша характерность этнографії долишнякув просто раховалася неподходящов діла изгядованя, позад так званих влияний цивілізації, раховали сись фольклор засміченим).

У сьому окруженіи и слова не могло быти про мадярську этнографію, бо держалися мнения, ош „туй тысячу рокув нич не было”. Лем у 60 - 70-і годы, пуся начала мадярського движения за гражданські права, зачали

збирати традиції і фольклор молоді із студії „Жерело” (Forrás Stúdió). Як єден із трьох керівників руху, раніше вадь пущіше мушу написати праведну історію сих рокув. Айбо туй я бы хотів говорити про то, ош пуд час збирання матеріала, особливо у Угочі, мы стрітили ся із такими явленнями, котрі нас побуждали на дальшое изглядованя фольклорного сокровища уедно живущих народів (сись матеріал Ласло Вари Фабиан підготував до печати і видав у 1992. р.).

Час діла реалізації сьої роботи прийшов лем у конці восьмидесятих рокув. Ласло Вари Фабиан особливо у послідні роки прошлого століття узяв у реєстр зібрані у тот час русинські матеріали, включавучи рукописні матеріали Етнографічного Сборника і углубився у сравнительний анализ сього круга вопросов.

Сесе изглядованя концентруєся наперво на хронологічно синхронний матеріал, айбо із сим розкрыває його предпосылки і європейські звязі. Особа цінность сеи роботи состоить у тому, ош прекрасный поет проводить у тот же час і ювелирну роботу художественного товмаченя, котра є дуже чувствительна до стиля фольклорных текстов. Се существенно могло бы быти созданием возможности виданя русинських народных баллад по-мадярски, што при видані двухязычного тома создало бы особу цінность не лем діла мадярской айбо і діла русинської етнографії, мало бы і великое значение і діла світової фольклористики.

Із менших публікацій мы уже маєме предствалення про результаты сеи работы. Самопонятно, што сопоставление так званих класических баллад означає выявление паралелей, исходящих из самых глубоких пластов, отображающихся и на естестві культур. Фольклорні тексти, котрі изглядовав Ласло Вари Фабиан, їх многочисленні варианты говорять про можливі мандрування, варіації, контамінації мотивов. Уедно із сим гіпотетично мож восстановити первоначальну територію, де были розпространені баллады. Так можеме дійти до дуже рідкої науки - історичної фольклористики.

По сьому поводу буде дуже интересным проаналізувати систему отношений дакульких баллад старого стиля. Ласло Вари Фабиан добре видить, ош знаменита баллада Антал Молнар і родственна йому баллада Марко Одурачений своеобразно об'єднують мотив западного происхождения на тему „синя борода” і явленія, котрі происходят из восточных епосов. Объединение сих двох мотивов у новому типі баллады, як говорить Вари Фабиан „така стычка, такой чітко читаемый слід, котрый безусловно поможе розпутати запутані ниті європейской баллады”.

Чрезвычайно интересно то, што можеме узнати про народну балладу Чудомертвый (Дві косиці). Сись тип русинської народної поезії такий популярний, што образовалися аж два варіанти. Єден середне-європейский подтип, другий ся включив у народну балладу, знаму под назвов Замурований любовник. Разниця заключаєся у тому, як пише

изглядователь - художественный товмач, ош оригінальна весела баллада „зачахне под грустным сводом баллад Кати Кадар.”

Дуже знама и популярна баллада Проба любви, корні котрой тягнуться до мифології античного мира. Айбо из другого бока можеме ся стрітити и из балладами на тему рабства, туги, смутка. Сись широкий спектр тематики баллад вертат нас назад до страченого у материализованому світі основ культурных сокровищ Близького Востока и Европы, може стати мостом, котрый веде нас у будущность.

Тяжка тематика світа новелл про любов и колдовство дуже разнообразно представляе противоположности християнського и языческого світа. Возможно зато видить научник Петро Линтур, ош сі балладні мотивы архаїчні и дуже рідкі. У украинському фольклорі сесі мотивы у булшуй части незнамі, зато причисляе їх у отдільну категорію - у так называемый цикл пісень Карпат.

Дакотрі общезнамі баллады из дешевых публикаций сформовалися у сокровища. Таков є и баллада Безбожник. Се говорить про то, ош неє єднакои мелодії, бо добре знаеме, ош мелодія аутентичных народных текстов найчаще происходит из май глубоких давен, як сама пісня. Сеся баллада у тот же час показуе дуже сильное родство из варіантами русинської баллады про дівку-плодоубивцю. Ласло Вари Фабіан обробляе ушыткі знамі дані, што ся тычуть сьои проблемы, обрисовав путь, по котрому вандруе исторія от келто-англо-саксонского начала до западно-славянської культуры и мадярського фольклора. Накониць, автор приходить до параллелі, коли баллада веде нас назад до Фаустовських мотивов, и у цілому до всеобщой европейской культуры. Туй иде ся про то, ош сеся культура не є совокупность пластув, котрі мож отділити єден от другого, а йсе є органічески єдина система законов людського сознания и менталитета.

Можеме уповісти, ош штось ся создає у майстерні поета - лавреата премии Йожефа Аттилы. И што буде создано, то буде достойным його дотеперишньої діяльности.

*Андраш Ш.Бенедек
Товмачив Янош Сабо*

Воспоминаніє про єдну бисіду, котра записана Андрашом Ш. Бенедеком

1 января 1979 рока я попав на новое місто работы. Хоть по характеру работа была ближе до вопроса національных меншин, айбо странным образом руководителі міністерства откровенно довели до мого сведения, ош они чекавуть од мене адекватної работы, и ош по возможности обы я избігав заниматься вопросами національных меншин. Но у сьому случаю „товарищі” ошибліся. Якраз сися тема была тов, котру я раховав дуже

важнов, бо на протяженію многих рокув мені удалося прослідити за широков панорамов народностей. Правда и часы мінялися. И многі люди свої взгляды прятали под нові маски.

У тоті часы сталося того, ош єден из моих цимборув, котрый переселився из Подкарпатя, дораховав познакомити мене из молодым чоловіком из Ниредьгазы, котрый интересовався русинами. Мы из ним стрітилися, сіли у ближайшу корчму, де мені, як частому гостю, прощали „символічну” выпивку. Молодйй чоловік уповів, ош вун прийшов у Будапешт на довгый час и поселився у знакомых. Се був Иштван Удворі. Вун приніос из собов на стрічу множество своих записок и подготовив ряд вопросув. Днись уже мало кто знає, ош у тот час у Мадярщині національности „русин” офіціально не существовало. Кто любов цінов хотів ходити у школу из національным языком обучения, треба розуміти из русинським языком, того чекало ошколованя по-словацьки. У начальнуй школі ищи могло статися, ош учителька могла приміняти містный діалект на уроках, видавучи його у данному случаю за русинський, айбо у гимназії ото уже не представлялося возможным.

Таким образом, слухным був первый вопрос Иштвана Удворі : „Чи существуют действительно русины, як нація, ци говорят по-русинськи, вадь они хоснують лем діалект украинського языка”. Кто мене добрі упознає, тот знає и отвіт: „Кибы русинув не было, треба бы їх придумати”. Под час бисіды Иштван Удворі порозумів, ош сесе не є юмористичеськоє заключеніє. Вун уповів далше, ош населеніє и газдувство Дунайської долины не было бы повноцінным без сього народа.

Пішту интересовало ушытко. Мы перебрали єдно за другим даяки русинські етнічні групи: лемкув, котрі живуть у Словакії, Польші, частично у Ужанській долині, долішнякув, бойкув, гуцулув, айбо я нагадав йому, ош многі рахують окремішньов етнічнов групов мараморощуєв.

Вун ясно порозумів и дальші принципи розділенія етнікумів, коли я розказав йому, ош и по теченію рік, де живуть люди, мы опріділяємо розличія межи ними. Вун розумів проблематику варошув, распространеніє православія на протяженіи булше 100 рокув на теріторіях Иза-Хуст-Королево, вплианіє „великоросув” на інтелігенцію.

Мы говорили также про людей, про выдана, про многоразові попытки русинського возрожденія, про політику Чехословакії по языковому вопросу, про роки непродолжительної автономії. По ходу свої бисіды я дораховав, ош можеме уже говорити и про страшні репресії совіцької власти. Из ентузіазмом говорили сьме и про народні традиції и про исторію культуры русинув. Была удовольствієм сися бисіда из таким чоловіком, котрого искренне интересовала судьба сього народа у центрі Европы.

Я розказав Иштвану про Володимира Фединишинца, котрый уповів мені пошепки, ош вун русин. У тоті часы сесе было дуже смілым высказованьом.

У дальнійшому я старався слідити за кар'єрою Иштвана, радовалися його успіхам, збирали його роботи. Вун теж держав із мною контакт, ми обговорювали багато питань по русинству. Так вийшло, що ми довгі роки общалися, я був у нього на квартирі, на роботі і із задоволенням відмічав, що вун не лем професіонально робить, а йиши у придачу креативно. Вун створив цілу майстерську по русинистиці, непереставно її розвивав. Через смуток, котрий не лишає мене при споміні на нього, я впевнений, що то, що вун створив не зникне, а обстанеся. Обстанеся у його роботах, у його багатогранній діяльності.

Минув лем єдин рух із дня смерті І. Удворі, айбо майже усі ми, русини, будемо за нього говорити і писати. Русинам усе будуть нагадувати Иштвана Удворі слова Мирона Жироша: „Иштване, дякуємо ти за те, що ти зробив діла русинського народу!”

*Андреш Ш. Бенедек
Потвмачила д-р. Мар'яна Лявинец*

Ледяное царство

За ледяними горами, за синими морями жив собі бідний чоловік. Йому було у нього діточок, як у решітці дірочок, та йиши єдиним булше. Усі достали якоєсь ремесло, лем наймолодший Василь не мав свого хліба.

Отиць заво наказав синам:

- Научи його якомусь ремеслу, бо пропаде.

Єдин брат пообіцяв научити Василька малярству, другий - на коваля, третій - на сабова. Каждый прихвалять своє ремесло, а Василько ся одкаже.

- Я хочу бути лем майстром на тисячу рук. - каже вун, - А хліб ваш я даремно їсти не буду, пуйду у світ.

Изобразив хлопець у путь. Иде день, два, тиждень, припозиравучися, як народ бідує. Пришов у єдину державу, а там люди вуд голода умирають.

Зазідав вуд стрічного чоловіка:

- Чому ваша держава така бідна?

- У нас земля нич не родить, - одкаже чоловік. Єдиним кунцём наша держава сїгати ид ледяному царству. У тому царстві дуже злий царь. Своих людей вынищив и ид нам ся доберать. Утворять капурю на границі, морозы и снігові бурі до нас жене, и уштыток урожай пропадять.

Выслунав сесе хлопець и загадав у ледяну державу ити и из злым царьом поборотися. Пуйшов у тот бук, удкі май морозом тягло. По пути узрів хыжку, у котруй сиділа стара жона. Зайшов до хыжі, а жона звідать:

- Як ты сюди утрафив, коли туй и потя не залітать?

Розказав хлопець, кто вун, куды иде. Баба нагодовала його и каже:

- Може муй сын Сонце помуг бы тобі.

Навечур Сонце вернулося дому, уже утомленим натулько, ош и говорити из ним не мож было. И дораховав Василько до рана дочекати. Устав скорше вуд Сонця. Став на порозі и чекать. Устало Сонце. Побігло у двур и кричить ид хлопцёви:

- Отступися вуд пути, бо мені каждая минута дорога.
- Услухай мене, - просить хлопець, Я иду у ледяный край, та як мені царя побідити?
- Испершу заслужи, обы я тобі помогло, - отвітило Сонце и побігло по небу.

Пуйшов Василько далше. Раз лем чує жалобный голос. Видить - за горбком білый медвѣдь лабу облизує. Напудився хлопець, а медвѣдь проговорив: Поможи мені, и я тобі оддячуся. За мнов гнався ледяный царь, и я собі лабу покалічив. Обзирава Василько медвѣдьову лабу, выдер из сорочки дарабчик и перевязав рану. Медвѣдь уповів:

- На тебе чекать велика біда. Туй маєш три мої волоски. Як ти треба помуч, потри їх.

Пуйшов Василько далше. Увечери розпалив ватру. Грієся и дрімле. Коли чує голос:

- Щастливый чоловік, што коло огня сидить.
- Щастливый, бо ледяної борода не має узався другый голос. Оdkрив хлопець очи, а коло нього стоять маленькі чоловічки.
- Ци й ты утікаш из ледяного царства?
- Не утікаву, а хочу ледяного царя изнищити, - каже Василько. Лем не знаву, куды мені ити.

- Мы укажеме тобі путь. Айбо науперед розтопи наші борода.

Узяв хлопець из горячої ватры кимак, приклав до ледяных бород, и они отпали. Обрадовалися чоловічки и подаровали Василькови свисток.

- Кидь треба буде нашої помочи, - порадили йому свиснути у сись свисток.

Иде Василько дале. Выйшов на високу, до неба гору и лізе нацапки, обы не заціпити головов звѣзды.

Довго ліз Василько, заки достався до снігової долины. Утомився и згадав про три волоски. Як ними потер, изявився медмідь и зазвідав:

- Што накажеш?
- Понеси мене у ледовый край.
- Я понесу, айбо там мороз у десять раз сильніший.
- Ушытко єдно, неси наказав Василько и сів на медмідя. Чим ближе было до ледяного царя, тым ставало усе студеніше. Хлопець уже ледве говорив. Тогды згадав про подарованный свисток. Подув у нього, и нараз прибѣгли два маленькі чоловічки.

- Чоловіче добрый, вертайся, бо замерзнеш, - просили они.
- И не говоріть такое, одказав Василько. Ліпше біжіть ид Сонцю и уповіште йому, ош я замерзаву у ледянуу державі.

Чоловічки побігли, а медвѣдь изогрів Василька своим тілом и дале

несе у ледяний край. Позерать хлопець надовкола, а людей замерзших много - премного. Розпозирався тай сам замерз и упав на медвідя.

А чоловічки якраз утрафили ид Сонцю, коли оно спочивати ишло. Розказали про Василька, што замерзати у ледовому царстві и просить помочи. Сонце подумало и уповіло:

- Не сміву я из путя одходити. Айбо почекайте до рана, як мені сон уповість.

Што ся снило Сонцю, я не знаву. Айбо рано оно устало на годину скорше, збігло на ледяну гору, и сталося чудо: сніг и лед розтопилися, заморожені люди, звірі, дерева ожили. И Василько пробудився. Сів на медмідя и дале иде до ледяного царя.

Айбо войовати уже не было из ким, ледяний царь сконав уд Сонця.

*Записано у с. Страбичово Мукачовського району вуд В. Короловича
Обробив Лука Дем'ян*

Коляды на Пудкарпатській Русі **Пудля Михаила Парлага**

На Пудкарпатській Русі, як и в других славянських сторонах сохранив ся давний обычай Коляд, еднакож як и наш народный говур розличат ся пестростѣв діалектув, так и обычай колядования по розличных околицях своєфайтовий. На жаль, и коляди из часом міняють ся и модернізуют ся, зато и даю туй самобытні коляди из двох околиць нашої утцюзини.

Жденёвська поріча.

Колядуют на первый день Рождества. Вечур ся збере 10-15 старших людей ведно з церковными кураторами, з музикантами (гуслі, басы и цімбали) тай идут колядовати из хижі до хижі. За ними ся волочат без дозвола по 8-15 легінчукув. Колядники приходят пуд окно и колядуют:

Стоят столове, самі стелені,

Гей, на сесь день, тай на Рождество Христово,

За ними сидят самі газдоіе, гей,...

Ой, они там сидят тай гроші личат, гей...

(Потому вінчуют пуд окном)

Вінчуєме Вас, пане Газдо, добрим здоровлём, обысьте здорові были зо своїми дітьми из своєв жонов, сесі сята щастливо перепровадили и щастливо нового року дочекали.

Потому на закликания газды колядники зайдут до хыж и колядуют.

А) донї:

*Были в бабойки троє синойки,
Бабойко, бабойко,
Говори з нами,
З колядниками,
Тихойко.*

*Єден ми пушов в темненький лісок,
Бабйко, бабойко, ...*

*Другий ми пушов в темненький лісок,
Бабойко, бабойко, ...*

*Третий ми пригнав тай фовт овечок,
Бабойко, бабойко...*

*Дай же ти, Боже, щастя, здоровля,
Бабойко, бабойко,*

(Потому вінчують жонї)

Вінчуєме тя добрим здоровлём, обы-сь здорова была, из своими дїтьми, и из своим газдиком.

Б) легінєви (старше уд 17 рокув):

*Всі сяті книги они читали на сесь день,
Гей на сесь день, тай на Рождество Христово,
Книги читали, имня глядали на сесь день, гей...*

Божая мати имня не любила на сень, гей...

Имня не любила тай не хвалила на сесь день, гей...

Сидит Михаил межи дївками на сесь день, гей...

Як коли місяць межи звїздами на сесь день, гей...

Вінчуєме тя віночком ясным на сесь день, гей...

Віночком ясным, дївочков краснов на сесь день, гей...

Будь здоровейкий, все веселейкий на сесь день, гей...

Дай же ти, Боже, щастя, здоровля на сесь день, гей...

(Потому вінчуют, говорячи словами, як и жонї)

Вінчуєме тя добрим здоровлём, обы-сь рус утцєви, матери на радость, добрим людём на зависть.

Так колядуют каждому, ко лем є в тум домі. До маймалой дітины. По сёму газда гостит колядникув паленков. И они уходят. А ши газда їм дає гроші, овес, вадь жито, што колядники зберают и дают на церьков. Як колядники пушди, уже пак нико не беспокоит газду из колядками.

Околиця Лохова (округ Мукачовський)

Колядуют на первый день Рождества, по вечурни. Зачинают колядовати малі дїти, дас 5-6 літні. И то первый раз хлопці. Колядуют церьковні (каноничні) колядки, но при тум заколядуют и домашні.

Приходит колядник пуд окно и звідат ся: „Чи даєте веселити?” Кедь не достане удвіт: „Весели!”, та даколи и удийде без того, обы колядовав.

Колядка знакомуй дівочці:

*Ой, прала Марька (имня дівочки) Божія ризи на Ардань,
На Ардань-воді, на краснум броді, лелія.*

Ой, прала, прала, перстень стратила на Ардань, на Ардань-воді,...

Ой, няньку, перстенець найди на Ардань, на Ардань-воді,...

*Ой, нянько пуйшов, перстень не найшов на Ардань,
На Ардань-воді,...*

Ой, иди, мамко. Перстень ми найди на Ардань, на Ардань-воді,...

*Ой, мамка пуйшла, перстень не найшла на Ардань,
на Ардань-воді, ...*

Ой, иди брате, перстень ми найди на Ардань, на Ардань-воді, ...

*Ой, брат юй пуйшов, перстень не найшов на Ардань,
на Ардань-воді, ...*

Ой, иди милий, перстень ми найди на Ардань, на Ардань-воді, ...

*Ой, милий пуйшов тай перстень найшов на Ардань,
На Ардань-воді, ...*

(Потому вінчують)

вінчуєме, пане газдо,

Сесі сятки сятковати,

В милости, в радости,

Все ся ліпших дочекати.

Газда, циже діти газдовы, дають коляднику баникы из лекварём, квадратної форми, нароком про тото напечені. Тепер, правда, тото ся змодернизовало, и дають кіфлики, медувники, авадь пару гелерув.

Колядник вшиткі заколядовані баникы складавав у тайстру, и як тайстра наповнила ся, понюсдому и дале ишов колядовати.

Позад дітьми идуть колядовати все старші и старші, так аж у ночі уже ходять и газди, но они, природно, баникы не беруть, ай лем гостять я вином, котрое там родиться. Межи нима ходять и „звіздарі”, котрі не просять согласіє газды „веселити”, но идуть такой до хыж и зачинають колядовати.

„Бетлегеми” ходять уже лем на другый день Рождества, вадь на третій.

Зато, ож у мене не было возможности присутствовати при колядках на булше околицях нашої утцюзнини, прошу всіх интересующих ся нашима народними обычаями пуйти описати по своих околицях обичаї колядования и загнати у Общество им. Александра Духновича.

Мине даякий час, и пак тогды, видав, найдут ся сини нашого края, котрі займут ся сима народописними студіями, и будут мати на тото матеріал.

М. Парлаг (1898-1992) - учитель, культурний діятель. Етнограф, збератель фолклора и предметув русинської культури. Здав богату колекцію у музей.

Слава тому двору

(колядка)

*Слава тому двору,
Слава господарю,
Же ня прияв подорожних,
До своёго дому.
Слава й господини,
Вби ся добрі мала,
Заставила посїдати,
Щи й гостину дала.*

*За вашу гостину,
За колючі білі,
Няй вас Пан Буг благословит
Сятої неділі.*

*Бо мы слуги Божі,
Нам церква співала,
Возвістили христіанум,
Же радість настала.*

*Радость нам настала,
Радость превелика,
Же Пречиста Божя Мати
Христа породила.*

*Як го породила,
Над ним ся молила,
Возвістив юй ангел з неба
Вуйти з Віфлеєма.*

*И Йосиф старенький
Ослика сїдлає,
Бере Христа, його матір,
В Египет втікає.*

*Бо Ирод нечестный
Злу думку думас,
По всюй землі Віфлеємській
Исуса глядає.*

Колядку співають на мотив „Нова радість стала, яка не бывала”.
Записана в Смерековуй Великоберезнянського округу уд Василя
Ходанича 1910 р. Записав у 1956-м році **И. Куртанич**.

Поезія**Дівка на яри співат**

*Заспівай ми, зозуленько, - ку!
Кой то співаш, мні легонько. Ку, ку, ку!*

*По зелених дубровинах, ку,
Чути голос по зворинах - ку.*

*Кой ся голос тот зашибат,
Мене радість онь прошибат!*

*Бо приходит ми на гатку,
Кой избирала єм растку.*

*Избирала, извивала, ку!
Віночок милому дала.*

*А он мені і не мовив “ку”!
Ай ухопив мя за руку.*

*Дай ми, божже, так прожити,
Таки яри искусити: ку, ку, ку, ку, ку!
Василь Довгович*

Научившись граматиці латинской,
Увідах нічто и от греческой,
По сем вдавшись до школы богословской,
Вкусих нічто и от европейской,
Присем такожде любопытный суци
И межи различными язычниками будущи
Видіх граматику не точію угорскую,
Но по сем такоже и німецкую.
Всі убо языки в Европе суція
Увидіх зіло любомудроствуюція.
Едины точію, едины мізерны Руснакы
Мняху ся мні быти, аки спростакаы,
Еже мні зіло сотворися не зносно,
Тім всігда помышлях, цибы не возможно?
Граматику нікую и языка рускаго
Или аще изволиш ради й словенскаго
Граматику, глаголю, цибы не можно сложити,
И сію яві миру всему предложити,
Дабы и нас мізерных Руснаков
Не судили всі аки спростаков,
Что убо мыслил ем, не все мыслил ем.
Но о чем мыслим ем, и вымыслил ем.
Правда, не знаю, ниже глаголю, иж бы было діло совершенно.
Но просто общему суду предаю любезно
Дабы возмogli о сем ділі моем всі судити,
Еда ли бы возможно сему тако быти?
Арсеній Коцак

Кед издеш коло нас

Кед издеш коло нас,
не попатрай до нас,
бо ти нашим дворе,
фраєречку не маш.

Шак я не попатрам,
лем з калапом рушим,
шерцо ме заболі,
огляднуц ше мушим.

Уж на нашло дзвери,
печац удерили
же би до нас вещей
хлаци не годзили.

Можу там удериц
и злату гвиздечку,
кажде лем там изде
дзе ма фраєречку.
Позбiрав **Мирон Жирош**

Співанка за мій хрест

Уполудне цвітної неділі,
Кой піп службу у церкви кінчав,
Склав им навхрест слова свої смілі,
И тот хрест им у руки узяв.

Айбо чуву - в руках го ни вдержу:
Сила моя для сього мала !...
Тай на плічі го сам ни завержу ...
Й туйкы чиядь мені помогла:

Хрест - на плічах є, ноги - ги струны
Уд страшної напруги гудуть !..
Ткось ми каже, ош люде розуліні
Таку тяжість на себе ни взьмуть ...

Айбо най ми тко хоче вто каже:
Сись хрест мій, и мені го нести -
Хоть ребром най на серце ми ляже,
Буду з ним на Голгофу ити!

Тайні символи хресного ходу -
И павісы, й сята курагов
Вже были. Та ни было народу,
Што зо мнов на Голгофу бы йшов!

Лем кой слово ся світлом имило
На хрестови горіти й цвісти,
Українцями вчмелена чиядь
В три потока яла за мнов йти.

А в русинів уд Бога є сохта -
Каждий путь до кінця идеме:
Хоть висока русинська Голгофа,
Терпеливо свій хрест несеме.
Иван Петровцій

Співайме Вічну Славу Русинам!

Вперед пробитися
Лем годен тот,
Котрый из пробужденія
Поведе свій народ.

Честуйся,
Наш народ преображений!
Рихтуйся,
Бо в душі...
Зов предкув кличе нас!
И віруйте,
Заки в піснях мы жиєме...
Мы єсьме!
И будеме!!!
Бог вам у помоч!
Співайме,
Вічну Славу Русинам!

Три Манайла

Исторія „Три Манайла”
Зачалася здавна,
З педагога художника
Федора Манайла.

Знамый вишитким
„Дід бідняк”, „Оранка”, „Скорбота”,
Поразила всю Европу,
Поражає й днись.
Валерія Мориляк

Русинія - мати моя,
Краю полонинський.
Вічно буде тя любити
Потомок русинський.

Многом ходив по світови,
Тай навандоровався:
По Чехії, Мадярії,
А думум вертався.

Горы мої, руські горы,
Як вас не любити
Ци у журі, ци в радости,
Шуга не забути.

Не забуду руське імня
І, язык русинський -
На котрум співала мамка,
Колим був малинький.

Не забуду співаночки,
До любки ходити,
Бо нікто так ги русинка
Не знає любити.
Михаил Град

Верховино! Мамко, голубе мой
Сивый!
Почему народ твой
Бедный, несчастливый?
Почему в долине,
Там под полониной,
В маленькой хатине
Спит коза с газдыней?
Почему у ели
Слышно грусть свирели..?

Верховино! Мамко!
Ты ли нас лелеешь?
Гонишь ли ты горе?
Или ты не смеешь?

Бабуся! С тобой мы
Живем меж овцами,
Жажду утоляем
Синими горами.

А в наследство детям
В дебрях и по полю,
Собираем слезы ...
Верховины долю.
Василь Сочка

Вишла гвизда на край швета

Вишла гвизда на край швета,
зашвицила на пол швета.
Не була то гвизда ясна
лєм нана Марія красна.

Ишли тамац апостоли
чом сче смутни, невесели?
Як би ми весели були
кед зме Христа не видзили.

Не видзили, не слидили
ягод во штварток при вечери.
Ишла тамац матка его
Позбирав Мирон Жірош

Пам'ятні дати.....	стр. 4
Представляємо лавреатів премії ім. Антонія Годинки 2006.....	стр. 19
<i>Димитрій Поп</i>	
Русинські научні видання кінця ХХ-початку ХХІ ст.	стр. 21
<i>Сокырницький Сирохман</i>	<i>Два салдобошські попи..... стр. 27</i>
<i>Др. проф. Михайл Руцак</i>	<i>Димитрій Поп. До 65-річчя з дня народження..... стр. 37</i>
<i>Латяк Дюра</i>	<i>Хронікар рускей душі Мирон Жирош.</i>
До 70-річчя з дня народження.....	стр. 39
<i>Др. Балаж Феледи</i>	<i>Атаназ Фединец. До 70-річчя з дня народження..... стр. 41</i>
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Володимир Микита. До 75-річчя з дня народження.... стр. 43</i>
<i>О. Ласло Пушкаш</i>	<i>Священномученик Теодор Ромжа..... стр. 45</i>
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Роль Іоанна Чурговича у розвитку шкільського</i>
освіти на Подкарпаті у другій половині ХІХ ст.	стр. 52
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Діяльність Іоанна і Сіона Сильвайів..... стр. 54</i>
<i>Др. Степан Лявинец</i>	<i>Григорій Ігнацій Жаткович..... стр. 59</i>
<i>Др. Павел Мейсарош</i>	<i>Пам'яті Івана Мурані..... стр. 64</i>
<i>Михайл Сирохман</i>	<i>Бейла Ерделі. До 115-річчя з дня народження..... стр. 68</i>
<i>Олена Мясцишева</i>	<i>Андрій Коцка. До 95-річчя з дня народження..... стр. 73</i>
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Ювілей великого майстра подкарпатської школи</i>
живописи Йосифа Бокша.....	стр. 76
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Корнелій Фенчик. До 150-річчя з дня народження..... стр. 80</i>
<i>Оксана Гаврош</i>	<i>Юлій Віраг. 125 років з дня народження художника-</i>
портретиста і майстра іконописи.....	стр. 82
<i>Тибор Боніславський</i>	<i>Окружуюча середина і наше здоров'я.</i>
Бісіді з др. Ласло Сабовим - доктором біології.....	стр. 84
<i>Др. Степан Лявинец</i>	<i>Іван Куртяк (біографія і діяльність) стр. 89</i>
<i>Др. Степан Лявинец</i>	<i>Михайл Демко (біографія і діяльність) стр. 92</i>
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Пам'яті Андрія Карабелеша..... стр. 93</i>
<i>Др. Степан Лявинец</i>	
Емілій Кубек - велика постава русинської літератури і культури.....	стр. 98
<i>Др. Мар'янна Лявинец</i>	<i>Іван Парканій - знаменитий юрист,</i>
борець за права русинського народу. До 110-річчя з дня народження.....	стр. 103
<i>Йолана Чегіль</i>	
Резиденція - угорський греко-католицький Кафедральний Собор.....	стр. 105
<i>Андраш Ш. Бенедек</i>	
Ласло Фабіан та згадування сокровищ русинської баллади.....	стр. 107
<i>Андраш Ш. Бенедек</i>	<i>Вшанування про єдну бісіді..... стр. 109</i>
<i>В. Королович</i>	<i>Ледяне царство..... стр. 111</i>
Коляди на Подкарпатській Русі (згадує Михайло Парлага)	стр. 113
Поетія.....	стр. 116

Картини Адальберта Ерделія

котрому 25-го мая виповнило бы ся 115 рокув

Натюрморт из яблоками, 1939.

У кертї художника, 1955.

Деревя под рікою

Ріка у Карпатах

Осінній озеро

Стара Прага, 1924.

Országos Idegennyelvű Könyvtár

2

000014

04007

2007

РУСИНСЬКІ ДЕРЕВЛЯНІ ЦЕРКВИ RUSZYN FATEMPLOMOK

Колочава - Горб - Kolocsáva

Лазещина - Lázescsina

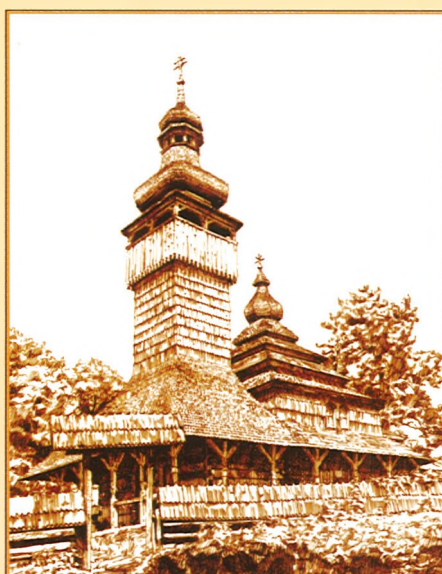
Колодне - Kolodne

Сухіай - Szuhij

Стебна - Sztebná

Ужгород - Ungvár -
(Шелестово - Selesztovo)

Чорногорова - Csornoholová

Януар 2007 Január																											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

Фебруар 2007 Február																											
29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

Март 2007 Március																											
26	27	28	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

Апріль 2007 Április																											
26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Маї 2007 Május																											
30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

Юнії 2007 Június																											
28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

Юлії 2007 Július																											
25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

Август 2007 Augusztus																											
30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

Септембер 2007 Szeptember																											
27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Октовбер 2007 Október																											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

Новембер 2007 November																											
29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

Децембер 2007 December																											
26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Країниково - Krajnikovo

Торунь - Torunj

Негровець - Negrovec

Медвегівці - Medvedivci

Ясіня - Лазещина - Jászinya

Новоселиця - Novoszelicá